

B.A.L.
1423

ORICĂ A ROMÂNIEI

115

ACTE ROMÂNEȘTI DIN ARDEAL

PRIVITOARE

ÎN CEA MAI MARE PARTE LA

LEGĂTURILE SECUILOR CU MOLDOVA

DE

N. IORGA

BCU Cluj - Central University Library Cluj

Extras din Buletinul Comisiei Istorice a României, II.

BUCUREȘTI

ATELIERELE GRAFICE SOCEC & Co., SOCIETATE ANONIMĂ

1916

Acte românești din Ardeal
privitoare în cea mai mare parte la
legăturile Secuilor cu Moldova.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1423

COMISIA ISTORICĂ A ROMÂNIEI

ACTE ROMÂNEȘTI DIN ARDEAL

PRIVITOARE

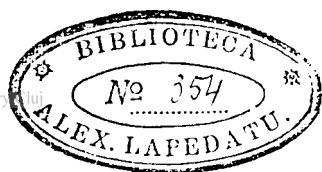
ÎN CEA MAI MARE PARTE LA

LEGĂTURILE SECUILOR CU MOLDOVA

DE

N. IORGA.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Extras din Buletinul Comisiei Istorice a României, II.

BCU Cluj-Napoca

RBCFG 2008 02035

BUCUREȘTI

ATELIERELE GRAFICE SOCEC & Co., SOCIETATE ANONIMĂ

1916

BCU Cluj / Central University Library Cluj

P R E F A Ț Ă

Articolul d-lui N. Iorga din Buletinul Comisiei Istorice a României, II, apare în puține exemplare și în această ediție separată, cu paginatura Buletinului.

Un indice deosebit nu-i facem. Pentru consultarea documentelor cuprinse într'însul, cetitorii se vor folosi de indicele ce va apărea mai târziu ca supliment la vol. II al Buletinului.

Regestele documentelor sunt făcute de subsemnatul.

I. Bogdan.

București, 18 Noemvrie 1916.

CUPRINSUL

	Pag.
Introducere	179
A. Scrisori domnești.	
I. Vasile Lupu către orășenii din Oșorheiu, Iași, 4 Mai 1652	193
II. Gheorghe Ștefan către aceiași, Totruș, 5 Mai 1656 . . .	193
III. Gheorghe Ștefan către vornicul de Vrancea, Totruș, 5 Mai 1656	194
IV. Elisabeta, soția lui Gheorghe Ștefan, către diregătoriul de Vrancea, 20 Oct. <1658>	194
V. Duca vodă către orășenii din Oșorheiu, Iași, 16 Iulie 1671.	195
VI. Antonie Ruset vodă către aceiași, Iași, 1 Iulie 1676 . .	196
VII. Nicolae Mavrocordat vodă către boeri și slujitori, Iași, 2 Septembrie 1710 <small>BCU Cluj / Central University Library, Cluj</small>	196
VIII. Grigorie Ghica vodă către fostul mare jîtnicer Radul Racoviță, Iași, 27 Mai 1729	197
IX. Constantin Mavrocordat vodă către șaugăii dela Ocnă, Iași, 5 Iulie 1734	197
B. Scrisori ale Cămărașilor de Ocnă.	
X. Miron cămărașul către birăul de Oșorheiu, 18 Aprilie <1676?>	198
XI. Ilie Pleșca cămărașul către birăul și orășenii din Oșorheiu, 23 Martie 1676	199
XII. Acelaș către aceiași, 3 Mai 1677	199
XIII. Acelaș către aceiași, 25 Mai 1677	200
XIV. Dracachi și Aslan, cămărași de Ocnă, către orășenii din Oșorheiu, 6 Iunie 1685.	200
XV. Hurmuz cămărașul către aceiași, 28 Mai 1720	201
XVI. Dedu, fost logofăt al doilea, către orășenii din Oșor- heiu, 30 Mai 1725	201
C. Scrisori ale birăilor de Ocnă.	
XVII. Birăul din Ocna către birăul din Oșorheiu, Ocna, 5 Septembrie (fără an)	201
XVIII. Birăul din Ocna către birăul din Vașarheiu, 24 Mai (fără an)	202

	<u>Pag.</u>
XIX. Birăul din Ocna Ion către birăul din Vașarheiu, 10 Noemvrie 1744	202
XX. Birăul din Ocna Iani și șaugăii de acolo către birăul din Oșorheiu, 19 Noemvrie 1750	203

D. Scrisori de boieri.

XXI. Un părcălab moldovean către Lazar Iștvan, comitele („biruitorul“) Ciucului, c. 1660—1661	203
XXII. Iordachie Ruset către comitele Petru Apor („Apoltū“), 2 Dechemvrie (fără an).	204
XXIII. Iordachie Ruset mare vornic către birăul crăesc din Gurghiu (Giurgiu, <i>ung.</i> Gyergyö), 4 Mai (fără an) . . .	205
XXIV. Ion Buhuș, fost mare medelnicer, către orășenii din Oșorheiu, Ocna, 3 Iunie <c. 1700>.	206
XXV. Toader Cantacuzino, fost vistiernic, către Iliăș Gherghe, birăul crăesc din Gurghiu, Cucuteni, 13 Sept. <1697?>	207
XXVI. Toader Cantacuzino vistiernic către soțiea lui Lazar Iștvan, fost birău crăesc în ținutul Ciucului, Iași, 20 Iunie <1681>	207
XXVII. Constantin Arapul, părcălab, către căpitanul din Gurghiu („Giurgeu“) (fără loc și dată)	208
XXVIII. Un boier din oameul Ruseteștilor, către birăul crăesc și „sătenii“ dela Vașorheiu, Ocna, 9 Iunie (fără an).	209
XXIX. Ștefan Ruset fost stolnic către Petru Apor („Aporiū“): listă de giuvaeruri încredințate spre păstrare acestuia, 2 Dechemvrie 1716	210

E. Scrisori felurite.

XXX. Sătenii din Comănești dau o mărturie „jupânului“ Lazar Ferent, 18 Aprilie 1709	212
XXXI. Ermonahul Eftihie Abăza din mănăstirea Slatina către lăcuiitorii Vasile și Grigore Dobrean <de pe Bistrița>, 29 Iunie 1720	212

F. Scrisori de negustori.

XXXII. Matei Brașoveanul către „jupânul“ Ciachi (Csáky), <Brașov?>, 16 Ianuarie 1699	213
XXXIII. Costin Nianiul către un Radul, 1720/1721	213
XXXIV. Hagi Gheorghe Pernea către Sogi (Szócs?) Mihai, birăul din „Vașarei“, 2 Fevruarie 1760 (fără loc).	214
XXXV. Dumitru Theodoru (?) către un Lazul din Chezdi-Vașarheiu, <Vașarheiu>, 10 Martie 1777	214
XXXVI. Chitanță dela un Brașovean către birăul din Vașarheiu, 15 Noemvrie 1778	215

	<u>Pag.</u>
XXXVII. Un Gr<igore> al lui Constantin către Sion Samuil, „curator“ în Chezdi-Vaşarheiu, Braşov, 17 Martie 1780	215
XXXVIII. Micu Voicu din Braşov către birăul <din Ciuc>, 1 Dechemvrie 1781	216
XXXIX. Dimitrie Dimu către Burcuş din Chezdi-Vaşarheiu, Braşov, 31 Mai 1784	216

G. Scrisori istorice.

XL. Dionisie, candidat la episcopia de Rădăuţi, către voevodul Mihai Viteazul şi fiul său Nicolae, 19 Iunie 1600	216
XLI. Gorgan spătarul, Matei aga şi Tudosie spătarul către Nagy Pál căpitanul, <Făgăraş?>, 11 Martie 1632	218
XLII. Gheorghe Ştefan, voevodul Moldovei, către Gheorghe Racoţi, principele Transilvaniei, Iaşi, Aprilie 1653 (vezi planşa anexată la sfârşitul acestui volum)	219
XLIII. Gheorghe Ştefan, voevodul Moldovei, către Constantin Şerban, voevodul Țării Româneşti, Iaşi, 18 August 1657.	219
XLIV. Mihnea („Mihail Radul“) vodă către oraşenii din Cluj, 4 Septemvrie 1658 (fără loc)	224
XLV. Dumitraşco ceauşul către un căpitan Ionaşco, <1658>	225
XLVI. Dumitraşco Cantacozino, voevodul Moldovei, către Mihai Apafi, principele Transilvaniei, Iaşi, 19 Ianuarie 1674	225
XLVII. Boierii munteni Gherghe Băleanul, Stroe vornicul, Ivaşco logofătul şi Hriza vistiierul către Mihai Apafi, 4 Dechemvrie 1673 (fără loc)	226
XLVIII. Toader Cantacozino, fost vistiernic, către Iliaş Gherghi birăul crăesc, Cucuteni, 13 Septemvrie (fără an)	229
XLIX. „Incvizitie“ în chestiunea averii Diicului Buicescului, spătarului din Țara Românească, făcută la Sibiu din porunca principelui Mihai Apafi, la Dechemvrie 1680	230
L. Mărturie a lui Anastasie, fost vistiier al lui Duca vodă, către Székely László, 10 Iulie 1686	232
LI. Constantin, voevodul Moldovei, către nobilii unguri Kemény Simon şi Rhedey Pál, 2 August 1705.	233
LII. Raport către Brâncoveanul despre întâmplările anului 1711 (?)	234
LIII. Dovadă de bună purtare dată de divanul Țării Româneşti baronului von Enzenberg, Bucureşti, 14 Februarie 1791	235

H. Acte privitoare la familia Bulceştilor.

LIV. Preda stolnicul către cumnatul său, nobilul ungar Káposy Istvan <c. 1650>	235
LV. Şerban, voevodul Țării Româneşti, către Székely László,	

	<u>Pag.</u>
ginerile postelnicului Preda Buicescul, București, 22 Noemvrie 1682	237
LVI. Constantin, voevodul Țării Românești, către schilerii dela Dragoslavele și dela Căineni, 28 Mai 1689	239
LVII. Pitarul Dumitrașco Poenariul către postelnicul Constantin Cepturoianul, 1 Iunie 1694 (fără loc)	239
LVIII. Diicul Buicescul către soru-sa Stanca, soția lui Székely László, 13 Dechemvrie 1702 (fără loc)	240
LIX. Constantin voevod către Scorei Lațco, ispravnicul din Vitănești al lui Székely László, 8 August 1713	242
LX. Căpitanul Vintilă Bucșanul către nepotul său Adam, feciorul Stancăi Buicescăi, 28 Mai 1717 (fără loc)	243
LXI. Hotărâre de boieri în privința moșiei Gropșani din jud. Romanați a neamului Buiceștilor, 20 Iunie 1725	244
LXII. Hotărâre a divanului Craiovei în procesul lui Székely Adam cu rudele sale din Țara Românească, Craiova, 4 Iulie 1729.	245
LXIII. Zapisul lui Preda din Păsat și al rudelor lui către Ion Podbăniceanu, <Gropșani>, 14 Iulie 1729.	246
LXIV. Adeverința vornicului Constantin Buzescu pentru moșia Gropșani a boierilor Buicești, 10 Octomvrie 1730	247
LXV. Divanul din Craiova către Ioan Podbăniceanu și Stan Bădescul, 31 Mai 1732	247
LXVI. Hotărâre a unei comisii de boieri în privința unei moșii arendate la Bălteni de Székely Adam, Bălteni, 20 Iunie 1732.	248
LXVII. Mărturia plășilor din Smărdăștețul către Ștefan Túróczy, vechilul lui Székely Adam, 17 Septemvrie 1732	249
LXVIII. Ioan Podbăniceanu către contele Iojica, Craiova, 11 Octomvrie 1732.	250
LXIX. Divanul din Craiova către oamenii din satul Prisaca, 27 Noemvrie 1733.	251
LXX. Zapisul unor moșneni din Gropșani pentru această moșie, 5 Dechemvrie 1733.	252
LXXI. Genealogia neamului Diicului Buicescului (fără loc și dată).	253
LXXII. Mărturie a megieșilor din Veățelul în favoarea contelui Székely Adam, 3 Ianuarie 1735	254
LXXIII. Cererea ispravnicului contelui Székely Adam ca să i se facă dreptate în procesul cu moșnenii din Prisaca (fără loc și dată, probabil 1735).	255
LXXIV. Divanul din Craiova către moșnenii din Prisaca, 28 Septemvrie 1735	256

I. Acte făgărășene privitoare la muntele Brătia.

LXXV. Zapisul logofătului Mihai Brătianul către Székely János din Iași (Țara Făgărașului), 20 Iulie 1673	256
--	-----

	<u>Pag.</u>
LXXVI. Zapisul logofătului Mihai Brătianul și al fiului său Gheorghe către Székely László din satul Iași (țara Făgărașului), 20 Aprilie 1678	257
LXXVII. Judecata făcută de trei nemeși din Făgăraș în procesul lui Székely László cu boierul Mihai Brătianul, Făgăraș, 9 Mai 1678	257
LXXVIII. Zapis de împrumut al logofătului Mihai Brătianul, al fratelui său Marco și al fiului său Gheorghe către Székely László, <Brătie>, 4 Mai 1768	258
 K. Alte legături teritoriale ardelenе cu Țara Românească.	
LXXIX. Permis de a întemeia o slobozie dela Constantin, voevodul Țării Românești, către Teleki Pál, 25 Noemvrie 1708	259
LXXX. Document dela Grigore Ghica vodă pentru niște munți din județul Argeș, 5 Mai 1750	260
LXXXI. O judecată între stolnicul Sandul și sătenii din Voineasa și Mălaia, pentru 13 munți, 5 Septemvrie 1759	261
LXXXII. Mărturia mai multor boieri pentru niște munți din județul Gorj, 17 August 1768	262
 L. Acte relative la istoria bisericilor românești în Ardeal.	
LXXXIII. Vlădica Ștefan din Bălgrad către nobilul Adam Raț din Teiuș, 2 Dechemvrie 1648	263
LXXXIV. Călugării din mănăstirile Cașinul și Dobromira către principele Ardealului Mihai Apafi, 10 Noemvrie 1661	263
LXXXV. Actul de numire al lui Daniil ca episcop al Românilor din Ardeal, de către Mihai Apafi, Micola, 20 Aprilie 1662	265
LXXXVI. Circulară a lui Sava Brancovici, mitropolitul Bălgradului, 12 Martie 1677	266
LXXXVII. O hotărâre de judecată a vlădicăi Athanasie din Bălgrad, 19 Octomvrie 1701	266
LXXXVIII. Ancheta unui protopop Ion Călianul în Archid, comitatul Sălagiului, 10 Martie 1709	267
LXXXIX. Anchetă în potrivea unui popă One din Archid, 31 Mai 1710	269
XC. Poruncă către preotul din Tarcea a vlădicăi Athanasie din Bălgrad, 8 Aprilie 1713	271
XCI. Hotărâre a aceluiaș vlădică, Sibiu, 25 Iunie 1713	271
XCII. Împuternicire a aceluiaș către nobilul Alexi Orban, Bălgrad, 8 Aprilie 1713	271
XCIII. Instrucție a protopopului Nicolae Vinețeanul către lăcuitorii din satul Varviți (fără loc și dată)	272

Acte românești din Ardeal

privitoare în cea mai mare parte la

legăturile Secuilor cu Moldova.

Introducere.

A existat cândva o bogată secțiune românească — după alta slavo-românească, mai veche — în arhivele Ardealului. Ea nu era concentrată numai la Bălgrad, scaunul crailor, ci se împărția și către toate orașele Ardealului, atât în cetățile Sașilor, cât și în târgurile mai sărace și mai puțin cunoscute ale Secuimii. Aceasta fără a mai vorbi de scrisorile românești pe care le primiau particulari înrudiți sau împrieteniți cu familiile boierilor noștri, case de negoț și asociații, cum a fost Compania grecească, și, în sfârșit, ceea ce se păstră prin mănăstirile românești, a căror zestre, și în ce privește actele, s'a împrăștiat la desființarea lor în veacul al XVIII-lea, și prin reședințele episcopiilor, — din al căror tezaur se mai păstrează la fața locului numai ceea ce se află în arhivele, încă necatalogate și întrebuințate cu mult prea puțin, ale Blajului.

Aceste scrisori încep cu veacul al XVI-lea, pe când cele slavo-românești se coboară, prin lucrurile descoperite în Brașov, până la începutul celui al XV-lea. Cu deosebire de la 1600 înainte limba latină decade în Ardeal, cum decade la noi limba slavo-română. Graiul vulgar se impune în amândouă țările, acea limbă înțeleasă care era la noi a unui popor absolut unitar, iar dincolo — maghiara — numai a clasei dominante, de la Curte și din castele. De aici nevoia pentru Românii din amândouă principatele de a-și avea un

scriitor de ungurește, pe care-l întâlnim încă din zilele lui Petru Cercel la Munteni, din ale lui Petru Șchiopul, de la care avem cele dintâi scrisori ungurești, în Moldova. Și, în schimb, nevoia pentru orașele săsești de a-și plăti un logofăt românesc pe care izvoarele ce publicăm aici ni-l arată și la Sibiiu și la Oșorheiu, unde după 1730 el scâlceiază groaznic limba noastră, și pentru principe chiar, pentru cancelaria lui de stat nevoia de a-și avea la îndemână oameni cari să priceapă scrisori ce se trimeteau de boeri în limba lor, ba întâmplător să le și răspundă ori să le comunice, — cum s'a făcut la 1733 cu un act din 1680, — piese de care aceștia aveau nevoie în judecățile lor.

Asemenea scrisori și documente românești, care, afară de cele din arhivele orășenești, sunt foarte risipite, iar o mare parte din ele strămutate pe cale administrativă, după 1867, la Pesta, s'au descoperit, semnalat și publicat de noi numai foarte târziu și fără a se urmă — adesea din lipsa de mijloace la cei cari ar fi știut să și-l facă — un plan științific. Venit în Ardeal mai mult întâmplător, B. P. Hasdeu a găsit un oarecare număr și le-a semnalat sau publicat în „Columna lui Traian“, operă cu atât mai folositoare, cu cât originalele s'au pierdut adesea. Răposatul Gr. Tocilescu, căruia i s'au semnalat actele slave și române de la Brașov, n'a apucat a le tipări și nici ediția atentă a d-lui I. Bogdan n'a fost încă isprăvită. Din partea mea, am tipărit actele românești de acolo și, adesea numai în extrase, din scurtimea vremii de care dispuneam și din condițiile, cu totul particulare, ale lucrului, pe cele din Bistrița; am semnalat sau și publicat altele din Sibiiu, Sighișoara etc., și mai ales din arhivele regatului Ungariei (Studii și documente, IV).

Deși fusesem la Cluj, am simțit o mare surprindere plăcută, când d-l profesor Andrei Veress a prezintat Academiei Române fotografiile după acte românești din Muzeul Ardelean, pe care le-am tipărit în vol. IX din Studii și documente. O nouă și mare recoltă de fotografii a venit acum în urmă Academiei, tot de la d-l Veress. Publicarea și lămurirea lor e scopul lucrării de față.

*
*
*

Cele mai multe din documentele nouă privesc legăturile Moldovei cu Secuimea, de la jumătatea veacului al XVII-lea până târziu în veacul următor. Ele vin din depozitul de la Oșorheiu

numai, care el însuș nu e poate decât superficial explorat — și ar trebui să se caute și în arhivele de comitate —, fără a se mai încerca, după cât se pare, și în arhivele celorlalte târguri din acelaș ținut secuesc: Murăș-Oșorheiul, Odorheiul și Sepsi-Sângiorgiu.

Pentru a se înțelege mai bine cuprinsul acestor piese, câteva observații asupra rosturilor secuești mai vechi nu vor fi fără folos.

S'au făcut multe și îndrăznețe, adesea interesate, teorii cu privire la originea acestei ciudate populații, în locuința, felul de lucru, îmbrăcămintea, viața sufletească și alcătuirea fizică a căreia găsim atâtea asemănări cu propria noastră națiune. Teoria unei obârșii hunice a fost destul de larg împărtășită, și în Ungaria, și adăugim că ea apare documentar pentru întâia oară, într'o mărturie incontestabilă, numai la 1554¹.

Vom aminti însă — lucru de ținut în samă și în ce privește tăcerea izvoarelor asupra neamului românesc însuș în veacurile mai vechi pe acest pământ ardelean, carpatin — că *nicio mențiune nu se face de Secui în acte autentice înainte de anul 1224*. Atunci ei, cari pentru *trei neamuri (genera)* vor avea cu vremea *sapte scaune (sedes)*, nu se găsesc decât într'o simplă localitate, Sepsi mai târziu în limba lor, iar atunci „Sebus“, ceea ce corespunde românescului Sebeș, ce se găsește încă într'un loc din Ardeal, precum și în Banat (Căvăran-Sebeș, Caransebeș): „Siculi terre Sebus“². Acea *terra*, o „țară“ ca a Bârsei, a Oltului, după datina românească, eră un scaun (*sedes*), un județ deci, și numele de Székely (Săcuiu), de la *szék*, „scaun (de judecată)“, nu înseamnă alta decât judec (cnez) în vechiul înțeles de om supus unui jude și apoi în cel mai nou de țăran liber.

Ca și Românii, ei aveau dela început atribuții militare, precize, localizate, așa cum li se puteau da numai de regii Ungariei care i-ar fi stabilit într'o anume funcțiune. Și anume ajutor general craiului ce se luptă în Moldova, jumătate căpitanilor săi, iar pentru Țara Românească jumătate și o cincime numai, datorită pentru

¹ Szabó Károly, *Székely Oklevéltár*, II (Cluj 1876), p. 113: „Universi Siculi, a priscis semper temporibus, quibus maiores eorum, duce Attila, ad partes regni nostri transsilvanas venissent ibique consedissent“. Și Sigismund Báthory vorbește de „vigoarea lor hunică“; *ibid.*, V (Cluj 1896), p. 169. Cf. *ibid.*, I (Cluj 1872), *passim*.

² Și la 1404 „Sedes Sebes“; *ibid.*, III (Cluj 1890), p. 20.

luptele în Apus fiind neasemănat mai mică¹. Au frunțași militari, *primipili* în actele latine, *lovaség* în ungurește, „maiores exercitus“, și un *comes*, conte, care, la început numai pentru ei, ales poate dintre dâșșii, nu e altceva decât ceea ce este pentru Români voevodul².

Ca și la Români, adunarea satului, obștea ținutului, cu frunțașii cari își iau partea din „birșaguri“³, are întinse atribuții judecătorești, care se păstrează cu sfințenie până foarte târziu, chiar după slăbirea libertății primitive. Ca și Români, Secuii dau dijma vitelor: „decima Siculorum et Blacorum“, se spune la 1256⁴. Ca și la noi moșia e oarecum a tuturor, și la orice schimbare de proprietate, ca și la stingerea neamului, vecinii — rudele — au dreptul lor decisiv.

Această asemănare în datini dă, fără îndoială, de gândit. Ea exclude dela început ideia unei colonizări pe pământuri nelocuite, în care Români ar fi venit ca fugari, după dorința regelui Ungariei de a-și împopora țara, sau ca Pecenegii prinși, cari, în sălășe asemenea cu ale robilor tătari din Moldova veacurilor al XV-lea și al XVI-lea, erau împărțiți între biruitori sau ținuți pentru apărarea țării în condiții particulare. Noi n'am luat fără îndoială nimic din cultura populară a Secuilor; cine ar putea însă tăgădui că din cultura noastră populară ei n'au luat⁵?

Au luat și numele de persoane pe care le găsim în cele mai vechi izvoare, — altele ceva mai noi dând caracteristice nume maghiare păgâne. Cel dintâiu Secuiu pomenit anume e Bogomir fiul lui Subuslav, „conte și conducător — adecă voevod, căci aceasta înseamnă latinescul *ductor* — al Secuilor“ în 1235⁶. Și mai pe urmă găsim pe „Secuiul Zocuslav“⁷. Apoi pe „contele Moise“⁸ —, și numele de Moise a rămas îndătinat la dâșșii. Dar aceste nume din Biblie, în legătură, poate, cu anumite erezii balcanice trecute și la Români, ca și numele în -mir (cf. Tihomir) și -slav (cf. Seneslav)

¹ *Ibid.*, p. 138 și urm.

² Cf. *ibid.*, I, p. 5.

³ *Ibid.*, III, p. 141.

⁴ *Ibid.*, I, p. 13, 14.

⁵ Să amintim și vestirea războiului prin focul aprins pe dealuri; *ibid.*, p. 198.

⁶ „Bogemerius filius Zubuslay, comes et ductor Siculorum“, *ibid.*, I, p. 7.

⁷ *Ibid.*, p. 18.

⁸ *Ibid.*, p. 28.

sunt caracteristice în vremea cea mai veche pentru Români, până ce ele fură înlocuite în familia domnitoare munteană prin nume dinastice venite din țările de peste Dunăre.

Dar numele de localități nu seamănă cu ale noastre, care vin cele mai multe de la aspectul terenului sau de la numele descălcătorului de sat. Aici, ca în anume părți din Balcani numai, *unde biserica latină a colonizat*¹, sunt nume de sfinți, începând cu cel mai vechiu : Szent-Lélek din 1251² și urmând cu Sântămăria (Nagy Boldog Asszony), Szent-György, Szent-Demeter etc. Sfinții sunt cei obișnuți în Răsărit. Dar cine a putut face această impunere de nume ? Cari au fost călugării catolici cu putere militară și politică în aceste părți ? Răspunsul, oricât de neobișnuit ar părea, nu poate fi decât acesta : aceiași cari au dat Prusiei colonizate de ei „Marienburgurile“ sale. Deci Teutonii, cari se știe că au avut țara Bârsei și părțile vecine, și nu numai la Sud, spre Cumania noastră, care, dealminterea, se prelungia și spre Moldova. Și pe pământul Țării Românești ei apar colonizând Sași și „Unguri“ catolici. Dacă prin această ipoteză Attila și-ar pierde drepturile de părinte și Secuimea șapte secole de vechime, ce putem face !

Deosebiriile dialectale s'ar explica atât prin găsirea unei populații românești mai vechi, cât și prin amestecul, neapărat, cu Pecenegii, supuși lor ca țărani liberi³.

La început erau aici în Secuime numai satele de grănicieri. Orașul eră Brașovul. Așezările cele vechi ar fi fost deci cele de Sud. In ce chip s'a făcut întinderea spre Apus, pe Mureș, aceasta ne-o arată actele care vorbesc de cedarea pământurilor castelului regal Turda, pe Arieș, pentru apărarea Coroanei de o răscoală de Cumani și pentru o împotrivire biruitoare contra Tătarilor, la sfârșitul aceluia veac al XIII-lea⁴. Szent-Lélek chiar, așezat în hotar, eră un castel regal⁵, cel puțin după năvălirea tătărească și refacerea defensivă a Ardealului față de ținuturile răsăritene care de acum înainte se țineau de Hordă.

¹ Cf. C. Jireček, *Das christliche Element in der topographischen Nomenclatur der Balkanländer*, Viena 1897, p. 3 și urm.

² Szabó, o. c., I, p. 8.

³ V. mai sus, p. 4.

⁴ Szabó, o. c., I, p. 21 și urm.

⁵ „Castrum finitimum et regale“, *ibid.*, p. 17, an. 1271; cf. p. 8, an. 1251.

Căci acest moment al mării năvăliri pe care Secuii n'o putură împiedeca, — deși, cum o dovedește nimicirea cetății Milcovului, reședința episcopului Cumanilor, *care erà și episcop secuiesc*¹, Tătarii trecură pe la dânșii, — înseamnă un mare moment de schimbare în viața Secuimii. Până atunci, în cele câteva decenii dela înteneierea scaunului lor, așezarea lor se aplecă mai mult *către versantul milcorcan al muntelui*, unde pe alocurea ei se substituiriă complet populației românești, fără să aducă însă, atât de solid erà vechiul strat cultural, alte elemente noi decât ale limbii și ale confesiunii. Cumanii stăpânitori se retrăseseră înaintea ostașilor Marelui Maiestru teutonic și ai regelui. Acuma însă dealungul Carpaților măcar Secuii închiseră granița. Szent-Lélek ajunsse o cetate de hotar.

Mulți din Româniii acestor locuri fuseseră desrădăcinați de năvălire. Ei nu mai aveau de ce să stăruie de partea ardeleană a muntelui, când supt Tătari, stăpâni depărtați, cu dări puține, situația lor erà mult mai ușoară. De aceea, odată cu facerea de noi castele regale, se așezară Români noi pentru a le servi, *iobagiones castrenses*, ca aceia pe cari-i aflăm și pe lângă cetățile din vestul Ardealului, oameni liberi, ostași respectați, sate cu privilegii de autonomie. Prin ei pătrundeau și drepturi ale Coroanei în acest teritoriu care la început erà închis pentru sine, nedatorind regelui decât dijma unor anumite teritorii, *dicacio boum*, o cantitate oarecare de boi, și daruri la nuntă sau la naștere între membrii dinastiei². Încă de supt Arpadieni, întărindu-se la Odorheiu cetatea Udvard, al cării nume de altfel, transmis prin Români, vine de la *dvor*, curte, poartă (cf. Bender, ture. poartă), se așează Români. într'o *villa Olahorum*, și la 1301 erà aici cnezul Ursul de care ascultau toți: aveau datoria numai de a îngriji de lemne pentru cetate, fiind scutiți și de darea boilor, „a signatura boum“, și de „orice *dicacio* după datina Secuilor“. Se mai dădeau „căpițe“ de fân, zise după românește *capecie*, „bisericii din Udvard“, firește catolică³. Așa va fi fost din vechi și la cetatea Várhégy, care erà „în-

¹ Deși actul din 1228 al episcopului Teodorie, prin care se predică Secuilor, cari nu trebuie să se supere pentru schimbarea de nume a episcopatului, arătându-li-se că pentru Dumnezeu tot una e „Secuini, Cumanul și Românul“ (și la Szabó, o. c., I. p. 6-7), e fals, tocmai din cauza presupunerii acestor idei la Secui.

² Cea mai amănunțită arătare *ibid.*, II. p. 100-101.

³ *Ibid.*, I. p. 29-31; Hurmuzaki, I, p. 353-4, n^o CCCCLXII.

chinată castrensilor¹, *castrensibus dicatum*, și la bulevardul din munți, „Szekélynez¹⁴”, pe care Tătarii le dăărâmaseră. „Siculitatea”² nu mai eră deci în acest timp o situație spre ale căreia privilegii să trebuiască a rânvi alte elemente, așezate fără vreo diplomă de colonizare. Noua dinastie a Angevinilor acordă Românilor o situație militară mare, pe care până la un oarecare punct știu s’o și răsplătească. Pe de altă parte, ca creiă târguri regale în mijlocul Secuimii, câte unul de fiecare scaun³, total sentite de găzduirea și întreținerea dregătorilor secui, față de cari aveau numai îndatoriri foarte restrânse⁴. „Locus fori Siculorum”, Vașarheiu, e pomenit încă din 1344⁵; „Toriavasár” se prefăcù în Chezdi-Vașarheiu în veacul al XV-lea⁶, și tot de atunci e Sân-giorgiul secuiesc⁷.

Atunci se întemeie însă, printr’o emigrație din Maramureș, țara liberă a Moldovei, pe un loc unde de câtăva vreme numai, dela retragerea stăpânirii tătărăști, fusese o provincie regală, un voevodat, cu acelaș nume de „țară moldovenească”. Această țară eră o amenințare pentru drepturile Coroanei ungare în Ardealul răsăritean. Secuimea căpătă o mare însemnătate militară, dar în acelaș timp ea pierdù o mare parte din avantajile vechii sale autonomii. Cercetările regale, ca aceea a lui Ludovic cel Mare în 1370 la Vașarheiu⁸, costau scump. Pe de altă parte, cetățile de hotar trebuiră înnoite și întărite, mai ales după ce Moldova nordică a lui Bogdan voevod se coborî până în acele regiuni ale Vrancei, în care totdeauna se păstrară vechi resturi dintr’o autonomie, care nu e fără legături cu cea secuiască. Se făcù din nou castelul Gurghiului, Görgény, care eră supus numai șpanului⁹. Demnitatea de șpan sau conte al Secuilor fu încredințată unor oameni cari aveau și alte rosturi la acest hotar, și anume în toată întinderea acestui hotar, căci se încercă acum creiarea, pe lângă voevodatul Ardea-

¹ Szabó, o. c., I, pp. 62-63.

² *Ibid.*, p. 52.

³ *Ibid.*, p. 123.

⁴ *Ibid.*, p. 270.

⁵ *Ibid.*, pp. 51, 76. Cf. și pp. 235, 254-255.

⁶ *Ibid.*, p. 122 și urm.; II, p. 51 (1538: încă numele vechiu), pp. 136-137.

⁷ *Ibid.*, I, p. 122.

⁸ *Ibid.*, p. 76.

⁹ „Ad honorem comitis Siculorum pertinens”; *ibid.*, p. 119.

lului, a unei margini totdeauna gata de luptă, care se întindea dela Braşov până în munţii Maramureşului, provincie credincioasă opusă provinciei rebelle. Şi pentru a i se atribui şi caracterul românesc, mai potrivit pentru susţinerea cu succes a acestei rivalităţi, sarcina pe care o purtase întâi Andrei, în zilele lui Bogdan chiar, fu încredinţată unor duşmani ireductibili ai aceluiaş Bogdan şi ai neamului său, unor pretendenţi la stăpânirea Moldovei, neamurilor lui Dragoş, a cărui seminţie fuscse izgonită din noua ţară liberă, lui Balica şi Drag, încă din 1387, când ei apar pentru întâia oară ca şpani ai Secuilor¹. Şi în acelaş timp Secuii sunt mânaţi peste hotare, împotriva privilegiului lor de a luptă numai acasă — privilegiu călcat, dealminteri, şi atunci când fuseseră duşi la Vidin contra Bulgarilor; ei mergeau să urmărească la 1394 până la Hârlău, pe Ştefan-vodă Moldoveanul².

Satele româneşti se întăresc în acest timp. Breţcul ajunse o mare comună, în care stăteau şi câţiva Secui fruntaşi, rămânând ca totuşi o *villa valachalis*. Se încercă aducerea de Români din Moldova vecină³. Casa ermiţilor Sf. Paul din Sâncraiu⁴ şi în curând aceea a Franciscanilor din Cic erau alt cuiu strein în vechea casă a Secuilor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

În curând, dealtfel, Ardealul fu prins întreg de o mare mişcare împotriva cheltuitarului rege Matiaş, îndrăgit de războaiele pentru glorie. Se produse o răscoală, care fiind înăbuşită, regele atacă Moldova, unde i se păruse a descoperi îndemnul. Secuii fură târaţi şi ei în această campanie din 1467, din care se întoarseră frânţi. Ei păstrară însă şi mai departe repulsia faţă de autoritatea regală, răspândind zvonuri false despre moartea lui Matiaş⁵. Şi în acelaş timp ei se întorceau către marele voevod vecin Ştefan, deşi acesta-i prădase odată, în urmărirea duşmanului părintesc, Petru Aron. La 1471 o scrisoare a domnului muntean Radu cel Frumos spune limpede că *măcar două scaune, Odorheiul şi Cicul* — dar se adaugă şi „item eciam de aliis sedibus“ —, *dau dijmă lui Ştefan-*

¹ *Ibid.*, pp. 80-81.

² Dar în acest timp Secuii, cari întăresc Bodul, pradă în Ardeal; *ibid.*, III, 1 p. 22-23, 35.

³ *Ibid.*, I, p. 121.

⁴ *Ibid.*, p. 218.

⁵ *Ibid.*, p. 222.

*vodă și merg supt steagul lui*¹. De aceea nu mai eră de nevoie ca, în marea primejdie turcească din 1475, regele să-i îndemne a sări în ajutorul Moldovei². Dacă Secuii luptară — și cu avânt — la Podul Innalt, cum o spun toate izvoarele, unul din ele, foarte bine informat, *adauge că ei ascultau de dânsul ca de domnul lor*³.

Această stare de lucruri dură mai mult timp. Când Matiaș muri, cei doi principii poloni cari pretindeau Ungaria, Vladislav și Cazimir, se adresară amândoi prin soli acestei republici de țărani liberi și ostași, oferindu-i jurământ pentru privilegiu, ca să capete jurământ de credință. Apoi, când autoritatea celui dintâiu se stabili, voevodul ardelean Ștefan Báthory, care se lăudă că e craiu și voevod în Ardeal și că „ține de păr“ pe domnul său, căzû asupra lor cu toată puterea tiraniei sale. Plângerea lor disperată din 1486 înseamnă lucruri grozave: exiluri, omoruri, spânzurători, scoateri de ochi și ciuntiri de degete, bătăi cu vergi de fier ale nobililor, înjugarea la care, sarcina de a ciuruî grâul, târârea de cozi a fetelor lor, expunerea la ger, arlerea femeilor la foc de călți, amenințarea că pruncii vor fi trași în frigare, nimicirea moșilor, prădarea vitelor. Și de șapte ori să-i certe regele, nu-i pasă, și cine merge la Curte ar trebui să-mai aibă un cap, ar fi strigat voevodul. Coroana n'are niciun folos dela ei. Cetatea Odorheiului se refăcuse, și Secuii se făceau a crede că „nu s'a mai auzit un lucru ca acesta“⁴.

Atunci mulți Secui trecură în Moldova, primind mai bine iobăgia de acolo a vecinilor decât „libertatea“ de acasă. „Unii dintre locuitorii pământului Măriei Voastre“, spune jaloaba, „au arat și semănat în Moldova și în Țara Românească și s'au dat ca iobagi voevozilor acelor stăpâniri, părăsind țara Măriei Voastre, și mulți s'au hotărît a fugi în domnia acelor voevozi, pentru prea marile apăsări ale voevodului“⁵. „Nu ne dăm capul pe mâna

¹ Hurmuzaki, XV, pp. 78-9, n^o CXXXVII.

² Szabó, o. c., I, p. 222.

³ Dlugosz, ed. II-a, XIV, p. 621.

⁴ Et, quod peius est, nunquam aulitum, in medio nostri castellum erexit; Szabó, o. c., I, p. 273; cf. și vol. III, p. 123 (lucru la cetate în 1492).

⁵ „Nonnulli ex incolis terre Maiestatis Vestre in Moldavia et partibus transalpinis araverunt et seminaverunt seque wayvodis dictorum regnorum in iobgionem dederunt, terram Maiestatis Vestrae relinquentes et in dominium dictorum wayvodatum fugere propter maximas oppressiones wayvode multi decreverunt; *ibid.*, I, p. 276 (=Hurmuzaki, II², pp. 344-345).

lui, chiar dacă noi toți cu soțiile și fiii noștri ar trebui să ieșim din regat și să *treccm în alte țări*¹.

În zadar vorbeau ei însă de straja efectivă pe care de veacuri o dăduseră fără cheltuială, de ajutorul de oaste pe locuri depărtate, udate cu sângele lor și acoperite de oasele strămoșilor făcute movilă. Nu li se făcù dreptate, până la privilegiul din 1499 al lui Vladislav² și acela din 1519 al lui Ioan Zápolya, a cărui putere întregă se răzima pe Ardeal, unde erà voevod și de unde erà să se ridice apoi ca rege³.

Dar și după aceea orașe secuiești ca Sepsi-Sângiorgiul refuzară a-și da censul⁴, a se supune judeului și jurașilor, și dădură jos semnele de pe cârciume, bătând pe cei ce veniau la târg. Și după aceea — cu toată prada moldovenească în Secuime la 1529⁵ — nobili din Secuime stăteau în cea mai strânsă legătură cu domnul Moldovei, care-și avea dela Ștefan cel Mare încoace două cetăți la cele două capete ale „scaunelor“ lor, Ciceul și Cetatea de Baltă. Când Petru-vodă Rareș fugi în Ardeal, acești vecini îl primiră, îl adăpostiră, îl ascuseră și-l gătiră de cale; cutare din scrisorile lor de înștiințare, dela unul la altul, se păstrează încă⁶. Târgurile secuiești se bucuraseră de ocrotirea lui Rareș care, la 1541, „primia orașul Vașarheiu în tutela sa“ — și fiindcă la 1538 îl adăpostise pre dânsul — și porunciă „să nu se facă vreo pradă ori cu foc, ori cu sabie, ori cu fier“, supt pedeapsa capului⁷. Cât privește obștea Secuilor, la 1529, Petru-vodă le scria, nu ca „prietenilor noștri iubiți“, cum se adresă Brașovenilor, ci ca „preaiubiților noștri credincioși“, „fidelibus nostris sincere dilectis“⁸. Și, când, întors fiind el în scaun, se judecau, la 1542, în Ardeal planurile lui de viitor, secretarul reginei Izabela, văduva lui Zápolya, spunea limpede: „Dacă voevodul Moldovei va intră în țară, mulți, ba toți,

¹ Caput nostrum ad ipsum nunquam confidimus, eciam si nos omnes cum uxoribus et filiis nostris de regno exire ad alias terras oporteat; Szabó, o. c., I, p. 279 (=Hurmuzaki, II², p. 346).

² Szabó, o. c., III, p. 133 și urm.

³ *Ibid.*, I, p. 337 și urm.

⁴ *Ibid.*, II, p. 17, an. 1525. Nemulțămiri și în 1535; *ibid.*, p. 31.

⁵ Hurmuzaki, XV, p. 310 și urm.

⁶ *Ibid.*, p. 380, n^o CCCXVII.

⁷ Szabó, o. c., II, p. 69. Pentru „educillatio vini“, *ibid.*, IV (Cluj 1895), p. 94-95.

⁸ Hurmuzaki, XV, pp. 345-6, n^o DCXLIII.

bănuiesc să aibă înțelegere cu Secuii, cari sunt oameni schimbători, sireți, nestatornici, ceea ce scot eu de acolo că până în această vreme prin niciun fel de argumente și mijloace nu s'au putut aduce ca pentru binele și păstrarea țării și pentru birul de plătit împăratului turcesc să dea ceva la un loc cu alții; care lucru e de mare primejdie pentru țară și de mare rău¹. Și îndată după aceasta vine acest loc, cunoscut și de mare interes: „Și anume Românii stăpânesc o bună parte a țării, cari s'ar unî ușor cu ei pentru limba lor, care e aceeaș¹⁴. Moldova eră un loc de refugiu obișnuit al Secuilor, și în zadar i se cerea lui vodă să spânzure pe fugarii vinovați de hoție². Tot în vederea stărilor de lucruri neconținut tulburate din Moldova se întăriră ruinele dela Szent-Lélek³ și se căută a se face, *cu toată înviersunata împotrivire a Secuilor*, cari arătau că Moldovenii pot năvăli și pe alte căi, o palancă la pasul Oituzului⁴. La 1555 erau Secui ca prinși dincoace de munți⁵. Cu tot marele privilegiu dat Secuimii de regele Ferdinand Austriacul la 1554⁶, ținutul se răscoală întreg la 1562, unindu-se și orașele, în cari prințul Ioan Sigismund Zápolya trebuie să se mulțamească a pedepsi, ca la Chezdi-Vaşarheiu, numai căpeteniile, răspunzătoare pentru cele petrecute⁷. Că în fruntea tuturor nemulțămirilor țărănești erau Secuii, o dovedește conducerea de unul dintre ei, Gheorghe Dozsa, a cunoseutei răscoale; un Ioan Secuiul provocase la 1513 o mișcare a Sașilor de rând contra frunțașilor nației⁸. „Secuii au ridicat gâlcevi împotriva tuturor voevozilor pe rând“, spunea unul din

¹ „Si vaivoda moldaviensis ingredietur regnum, plerique, [imo] omnes suspicantur quod habeat intelligentiam cum Sieulis, qui sunt homines versuti, callidi, inconstantes, id quod ex eo colligunt quia usque ad hoc tempus nullis rationibus et modis adduci potuerunt, ut pro bono et conservatione regni et tributo caesaris pendendo quidque in commune conferant, que res cum magno regni periculo et malo est coniuncta. Et aliqui Valachi possident bonam regni partem, qui levi de causa propter linguae societatem illis adhaerent (catește: adhaeserunt)“; Hurmuzaki, II, pp. 306-307, n° CLXXI. Cf. *ibid.*, XI, p. III, nota 8.

² Szabó, *o. c.*, V, p. 58-59.

³ *Ibid.*, III, p. 192. nr. 546; IV, p. 371.

⁴ *Ibid.*, II, p. 103-104. Pentru Brețe, vezi *ibid.*, p. 134 și urm.

⁵ *Ibid.*, p. 131.

⁶ *Ibid.*, p. 112 și urm.

⁷ *Ibid.*, pp. 167-168, 257; III, p. 319 și urm.

⁸ *Ibid.*, pp. 180-181, 185, 201-202, 207, 210 și urm.

administratorii Ardealului la 1515¹. Se încercă și smulgerea orașelor de supt autoritatea regală, pentru a le face „cetăți libere“ cu drept de băleiu săptămânal și anual, ca în 1520 pentru Sângiorgiul din Cie, până atunci numai un *oppidum*². Creșterea Sepsi-Sângiorgiului amenință astfel la 1525 prosperitatea Brașovului³.

Răscoala din 1562 aduse desființarea străvechiului privilegiu care acordă libertatea oricui intră în Secuime ca locuitor și dreptul oricărui Secuiu de a se mută unde-i place. Se creiară „donatari“, domni de pământ și aici, ca în Ardealul propriu zis. Cei cari după răscoală se refugiaseră în orașe, fură aduși înapoi la locul șerbiei lor⁴.

Această măsură a Báthoreștilor făcù din Secui cei mai mari dușmani ai stării de lucruri din Ardeal. Noi emigrații spre Moldova se produsură fără îndoială, întărindu-se elementul românesc din Carpați. Pe de altă parte, familii nobiliare, ca familia Beldy, erau strâns legate și prin întâmplătoare rosturi de familie cu domnii noștri. În garda ungurească ce se întâlnește în Moldova încă dela Petru Șchiopul, mare parte erau desigur dintre Secui, într'un timp când elemente secuiești ca Moise Székely luptau și în oștile lui Ștefan Báthory, apăsătorul nației, care ajunsese rege în Polonia.

Chiar dela început, Mihai Viteazul a plătit Secui pentru luptele sale împotriva Turcilor. Încă din Decembre 1594, Ioan Beldy de Uzon, din Bodola și Szent-Lélek, capătă voie de a trece în Țara Românească, împreună cu „un anume număr de călări și pedestri“⁵. Până la capăt, Secuii figurează pe listele ostașilor lui Mihai, printre cei mai slab plătiți⁶. *Dela intrarea lui în Ardeal ei așteptau vechile lor libertăți, pe care le și căpătară, în numele împăratului, pentru a le pierde apoi, iarăși, odată cu căderea lui.* Înainte de a peri la 1603 ca principe, de mână românească, Moise Secuiul fusese unul din auxiliarii lui Mihai, unul din membrii Sfatului său ardelenesc și, când el se ridică spre a lua puterea, icoana stăpânului pe care-l trădase îi stătea înaintea

¹ *Ibid.*, p. 190. Prădăciuni ale lor în 1518, *ibid.*, p. 197-198; V, p. 43 și urm.

² *Ibid.*, III, pp. 208-209, nr. 561; pp. 209-210, nr. 562.

³ *Ibid.*, pp. 238 și urm., 241 și urm.

⁴ *Ibid.*, IV, p. 21 și urm.

⁵ *Ibid.*, p. 122, nr. 737; cf. *ibid.*, V, p. 56-57.

⁶ *Analele Academiei Române*, XX, p. 468 și urm.

ochilor ca model de urmat. Dar, când se dădu lovitura cea mare lui Mihai, 4.000 de Secui rămași credincioși voevodului¹ se îndreptară asupra Brașovului și Cohalmului. „Secuii se adună iarăși în tabără din porunca lui Mihai-vodă“, se scrie la 27 Septembrie 1600 din cel de pe urmă oraș². „Spun că voiese în scurt timp să puie pe Ștefan Csáky cruciș în țapă. Iar Mihai-vodă are o putere așa de mare, încât nădăjduiește ca pe toți Ardelenii să-i bată, și o va face între Sighișoara și Mediaș peste câteva zile, și va pune să se ucidă grozav toți Nemții, prin sabie și altfel. Aceasta o auziră ai noștri la Odorheiu, și au fost acolo când s'a ținut adunare și au primit scrisorile lui Mihai-vodă³. In zadar li se vorbea de „scumpa lor patrie“ din partea Sașilor, ca aceia din Mediaș⁴. Dar și aici nobilii, înzestrați de curând cu moșii pe pământurile libere ale vechii Secuimi, se ridicaseră cu furie împotriva „tiranelului“, a „Faraonului valah⁵“, și ei contribuiră esențial la căderea lui.

Totuși, când fu vorba de ales între Nemți și între Sigismund Báthory, Secuii se dădură de partea acestuia, pe care-l serviseră și în campania munteană dela 1595, și în schimb li se întăriă libertatea tradițională, în ultima zi din anul care văzù moartea lui Mihai⁶. Ei aveau să fie administrați de doi „prefecți sau căpitani“, aleși anual de prinț pe o listă prezentată de dâșii. Minele de fier se vor exploata fără a li se atinge drepturile. Dar nobilii ridicați după răscoală rămaseră și ei în drepturile lor câștigate. Târgurile își văzură tot odată privilegiile întărite⁷. Brețul, acum un *oppidum*, fu recunoscut ca având dreptul de a duce cu carele și caii locuitorilor săi marfa descărcată la dâșii pentru aceasta, între Oșorheiu și Trotuș; erau datori însă a țineă strajă la hotar și a culege știri din amândouă principatele vecine⁸. După scurta stăpânire a Imperialilor, Secuii salutară cu bucurie pe principii localnici, hotărâți a nu se mai atinge de autonomia lor socială și militară⁹.

¹ Szabó, *o. c.*, IV, p. 140, nr. 752.

² *Ibid.*, p. 143, nr. 755. Cf. Iorga, *Istoria Românilor din Ardeal și Ungaria până la mișcarea lui Horea*, București 1915, capitolul „Mihai Viteazul“.

³ Szabó, *l. c.*

⁴ *Ibid.*, V, p. 165-166.

⁵ *Ibid.*, p. 165, nr. 1024.

⁶ *Ibid.*, IV, p. 150 și urm., nr. 761; V, p. 169 și urm.; VI, p. 19 și urm.

⁷ *Ibid.*, IV, p. 154-155.

⁸ *Ibid.*, p. 155 și urm.

⁹ Grija lor despre conflictul cu nobilii, *ibid.*, VI, p. 2.

Aşa-i găsiră şi aşa-i lăsară cei doi Rákóczy, din vremea căroră încep actele româneşti: privilegiile, corespondenţă de graniţă, scrisori între boierii noştri şi nobilii lor, pe care le dăm aici. Vom adăugi innainte de a le analiză că, precum voevozii dădeau privilegiile Secuilor, aşa principii ardeleni, ca Gabriel Bethlen, se adresează Trotuşenilor din vecinătate¹. Reproducem actul lui de scutire pentru aceştia, datat din „tabăra dela Farkasvágó“ în Trei Scaune, 5 August 1616.

„După ce din straşnica poruncă a puternicului, nebiruitului nostru împărat, cu voia lui Dumnezeu am plecat în ajutorul şi întru apărarea ţerii Moldovei, târgul numit Trotuş al prea-puterniciei sale fiind în drumul nostru, şi voidnd a apăra sărăcimea dintr'însul de orice turburători şi săvârşitori de volnicii, vestim că pe aceşti Trotuşeni, persoanele lor, vitele lor şi orice averi ale lor îi luăm sub deosebita noastră ocrotire şi purtare de grijă, şi poruncim tuturor credincioşilor noştri de toate stările ca nimenea să nu îndrăznească a supăra, a păgubi sau a săvârşi vreo volnicie împotriva persoanelor, vitelor, păşărilor şi bucatelor numiţilor Trotuşeni. Căci, dacă cineva va face din potrivă, să fie sigur că nu-l vom lăsa nepedepsit. Iar vouă, Trotuşenilor, voese să vă dau de ştire ca nimenea dintre voi să nu pribegească, cu persoana şi cu vitele sale, ci fiecă om care a fugit să vie acasă, să rămână la casa lui, să-şi vadă de trebile vieţuirii şi să ne aştepte fără frică: vom purta de grijă ca să nu fiţi supăraţi de nimeni, şi vă vom apăra pe fiecare, mic şi mare²“.

Iar din Iaşi chiar veniau nobililor din Secuime, ca lui Ştefan Petki, „căpitan suprem în Cice, Gurghiu şi Cason“, în 1649, scrisori de informaţii dela conaţionalii aşezaţi în capitala Moldovei³. Serisori ungureşti dela hotarul secuiesc dau mai târziu ştiri despre luptele pentru scaun ale lui Gheorghe Ştefan⁴. Iar la 1663 cei doi puternici Cantacuzini, Toma şi Iordachi, scriu din Iaşi lui Ştefan Lazăr, care eră acuma „jude“ în cele trei scaune de hotar, pentru a-i spune cât s'au bucurat de ştirile lui despre mişcările

¹ Pentru cărăuşia lor vezi *ibid.* V, p. 54-55.

² Originalul ungurese în Szabó. VI, la această dată. — Traducerea o datorese d-lui S. Albini.

³ *Ibid.*, p. 186-187 (e iscălită de Paul Beke).

⁴ *Ibid.*, p. 215.

oștilor, în care se află și Toderășco „Theodoricus“, fiul lui Iordachi, „căci ai noștri prin Ardeal de loc nu pot trece“, și de armele dăruite lui Ștefan Ruset, fiul lui Toma¹.

Documente.

A. Scrisori domnești.

I.

Io Vasilie Voevodă bjiu mlstiiu gspru zemli moldavșcoi daat-amă cartea domniei mele birăului și tuturor orășianilor din țargu din Oșorhiaiă din Țara Ungurească, ca să fie tare și puternică cu cartea domniei mele a ținea² muntele Haoșulă³, care munte să chiaamă Cheșcheș-Jiroș și iaste la hotarul țării domniei mele, și l-aamă fostu dată domniia mea și mai denainte vream de l-aă ținutū eī acelu munte, carele mai susū serie, și acmū l-aamă datū să-lū ție eī și să-și pue stănilē pre acelu munte. Iarū Mihalăcu Freanți să nu mai aibă nicio treaabă, ce să aibă a-i scoate birăulū stănilē și dobitocele lui de pre acelu munte. Numai ce să aibă a da birăulū și cu orășeanii vinitulū țării ce iaste, iarū altū nime să nu să mai ameastece de acmū innainte. Тое пиник гсдкми; пак не есает.

✠ Іѣс, в лт. зрѣ (7160-1652), Маі 4 дн.

Io Vasilie Vodă⁴.

Pelinū.

(Pecete.)

(Oșorheiū.)

II.

✠ Io Ghiorghii Stefanū voevodū, bjiu mlstiiu gpdrū zemle moldavșcoi, dat-amă cartia domniei mele birăului și tuturor orășeanilor din țargu din Oșorheiū din Țara Ungurească, să

¹ *Ibid.*, p. 285-6.

² Original: a știnea.

³ Havas.

⁴ Cum se vede din actele ce am publicat în volumul XV din colecția Hurmuzaki, în acest timp Gheorghe Rákóczy nu era fără temeri în ce privește hotarul Moldovei.

fie tare și putiarnică cu carte domniei mele a ținea muntele Haușulū, care munte să chiiamā Cheșcheș-Jiroșū și iaste înū hotarulū țărâi domnii mele, să aibă a-lū ținea cumū l-aū ținutū și mai denainte vreamē, și să-și pue stānile pre acelu munte, iară altulū nime să n'aibă nice o treabā, numai ca să aibă a da birăulū și cu orășeanii vinitulū țărâi ce iaste, și să aibă a să hrāni, și altulū nime să nu să ameastece. **ИНАК НЕ БСАДЕТ.**

✠ Totrușū, lt. 7164 (=1656), Mai 5.

† **САДМ ГИДНЬ КЕАДА.**

Io Ghiorghie Stefanū Voevodū¹.

(Oșorheiu.)

III.

† Io Ghiorghie Stefanū voevodū, bjiu mlstiiu gpdru zemle moldavscoi, scriemū domnia mea la sluga noastră, la vorniculū de Vrancea, și la toți oamenii de acolo, cari sinteți socotitori la toți munții Vrancei ce sintu de hotarulū țărâi noastre Moldovei, dāmu-vā știre: pre unde să vorū prileji a înbla păstorii cu oi și cu de alte bucate a tārġului Oșerheiuului, deaca veți vedea cartia domniei mele, iarū voi toți să aveți a-ī lāsa să înble cu pace, să înble să hrānească cu pace, intru nemicā să nu-ī învăluiți; numai ca să aibă ei a da ce iaste adeatiulū domnii, cumū iaste obiceiulū de vacū.

ТОЕ ПИШЕМ ГИДКМН.

✠ Totrușū, lt. 7164 (=1656), Mai 5.

† **САДМ ГИДНЬ КЕАДА.**

Io Ghiorghie Stefanū Voevodū.

(Oșorheiu.)

IV.

† Ilisaftha gspjda gspdnu Io Ghiorghie Stefanū voevodū, bjiu mlstiiu gpdru zemli moldavscoi, scriemū domnia mea la sluga noastră la diregătoriulū de Vrancea și toți oamenii de acolō, cari sinteți socotitori la toți munții Vrancei, cari sintu de hotarulū țărâi noastre Moldovei, dāmu-vā știre: pre unde să vorū prileji a

¹ In acest an, solia lui Ioan din Dej, apoi a lui Acațiu Baresai în Moldova (*l. c.*, p. 1255 și urm.).

înbla păstori cu mascuiri țârguluî Oșârheaiuluî, deaca veți vedea cartea domnii meale, iară voi toți să aveți a-î lăsa să înble foarte întru bună pacea; întru nimieû să nu-î învâluiți, niè de a dzeacca să nu li ia mascuiri, nime întru nimieû să nu euteadze a-î învâlui, pre cartea domnii meale. Aèasta scriemû; într'altû chipû să nu fie. **Ѓ** Oșorhei, Oc. 20.

Elisafca **ГСПЖДА ГСПДНЪ Іу ГИВОГІЕ СТЕФАН КОЕКОДА БЖІЮ МЛСТІЮ ГСПДРЪ ЗЕМАН МВАДАЕСКИИ**, scriemû domnia mea la sluga noastră, la dirigătoriuluî de Vraance dinû sudû Put⟨na⟩ (?)¹.

(Pecete mică.)

(Oșorheiu.)

V.

† Io Duca voevodû, mlstiiu bjiiu gspdarû zemli moldavscõi, dat-amû cartia domniei miale birâuluî și tuturorû orășianilorû dinû țârgu dinû Oșârhiaiuî dinû Țara Unguriască, ca să fie tarî și putiarniei cu cartia domniei miale a-și ținia muntele Haoșulû, care munte să chiamă Cheșcheșû-Jiroșû și iaste înû hătarulû țârăi domniei miale, și l-amû fostu datû domnia mia și mai dinnainte vreama de l-aû ținutû ei acelu munte, carele mai susû serie, și acumû li-aamû datû să-lû ție ei și să-și pue stânile pria acelu munte. Iarû altulû nime să n'aibâ nieo treaabâ, numai ca să aibâ a da birâulû și cu toți Oșârheaniî venitulû țârăi ce iaste, iarû altulû nime să nu sâ mai amiastece, ce numai ei să aibâ a să hrăni pri-acelu munte. **ИНАК НЕ БСАДЪТ.**

† **САДМ ГСПДНЪ КЕЛА.**

Ѓ ІІс, вл. 7179 (=1671), Iul. 16.

Io Duca Voevod. (Pecete mică.)

(Oșorheiu.)

¹ Doamna Safta așteptă în Secuime, la 1658, rezultatul năvălirii soțului ei pribeag în Moldova, unde fusese înlocuit de Gh. orghe Ghica. Cf. Iorga, *Studii și documente*; IV, p. CCXCI. Cf. *ibid.*, pp. 273-5. Din Oșorheiu serie ea „marii judecese“ a Brașovului și la 17 Mai din acest an, cu nădejdea de a putea „ieși în țară“; Iorga, *Brașovul și Româniî*, pp. 292-3, nr. 10. — Pentru rostul Vașarheiului în acest an, Hurmuzaki, XV, p. 1287, n^o MMCCCLXXXI.

VI.

† Io Antonie Rusetu voevodă, boj. mlst. gspdră zemle moldavscoe, dat-amă cartia domnii miale birăului și tuturor orășianilor din Oșorhei din Țara Unguriască, să fie tari și putiarnici cu cartia domnii miale a-și ținia muntele Haoșulă, care munte să chiamă Cheșcheșu-Jiroșu și iaste în hotarulă fărăi domnii miale, și aă fostu dată și mai denainte vriame de l-aă ținutū eă acelu munte, carele mai susū serie, și aemu le-amū datū să-lū ție eă și să-și pue stănele pre acelu munte, iară altulū nime să n'aibă nice o triabă; numai ce să aibă a da birăulū și cu toți Oșorheianii vinitulū fărăi ce iaste, iarū altulū nimia să nu să mai amiastece, ce numai eă să aibă a să hrăni pre acelu munte. ИНАК НЕ БЪДЕТ.

✠ Иѣ, lt. 7184 (=1676), Iul. 1.

Io Anton Voevod¹.

Andreï Moțocū.

(Pecete mică.)

(Oșorheiu.)

VII.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

† Io Nicolae Alexandru voevoda, bjiū mlstiiū gspdarū ziamli moldavscoi, seriemū domnia mia la boiarī și la toți slujitoriī cariī veți înbla orī cu ce fialū de slujbă a domniei miale la ținutulū —. Vă facemū știre tuturorū pentru doispărdziace păstorī și purtători de grijia bucatelorū dumisale luī Ștefanū Danielū boiariulū de Țara Unguriască², cari ominī sântū streinū, de Țara Unguriască, Unguriani, vecini dumisale, iarū nu ominī de Țara Moldovei. Pentru aceia, daca veți vedea cartia domniei miale, iarū voi toți să aveți a le da forte bună pace lorū și bucatelorū dumisale, de tote dările și angăriile, căteșū vorū fi pre alți lăcuiitori inū țara domniei miale; și caii lorū de olacū, carăle și boii la podvodzi nime să nu le ia; și să aibă volnă a să hrăni pre loculū acela carele ilū va năimi stăpănulū lorū de la lăcuiitoriī fărăi, și a pășuna bucatele dumisale mai susū pomenitulū boiariū, fără de nice o oprialște de cătră nime, ce de spre toți să aibă bună pace.

¹ Pentru legăturile Ardealului cu Moldova în acest an, v. *ibid.*, p. 1359 și urm.

² Gheorghe Rákóczy I^{lu} întrebuiță pe un Ioan Daniel; *ibid.*, pp. 1064, 1069, 1181.

Că cine s'arū ispiti peste cartia domniei miale a le face vr'unū valū, bine să știe că de mare certare va fi de la domniia mia. Ačasta scriemū. **Ѓ Ілс, nr. 7219 (=1710), Sâpt. 2.**

Io Nicolae Voevod.

(Pecete mică.)

(Cluj.)

VIII.

† Io Grigorie Ghica voevoda, bojiu milst. gspdrū zemli moldavseoi, scriemū domnia mē la boiariulū nostru dumnalū Radulū Răcovițe bivū velū jicniceriū. Facemū știria că la domnie mē s'aū jăluitū Lupulū fečorulū luī Dumitrașco, Mihaī și cu Neculaī, dzicāndū c'aū păsentū șesă sute de mascuri a oamenilorū de Oșerhei de la Svții-Gheorghie pă< nă> la Svții-Dimitrie, și la Svții <Dimitrie> i-aū <dusū și i-aū> închisū în ocolū pe obiceiu, să margă ceia cu bucatele să le dea mascuriī și să le dē simbrie pe anū, că aū fostu tocmala să fie datorī (?) opincile c'aū fostu dzisū că li-aū datū, iarū baniī, pecumū li-aū fostu tocmala, căte optu bani, nu li-aū datū niciunū banū. Și aū mersu birăulū de Oșerheiu în țarie luī și aū slobodzitū mascuriī dinū ocolulū lorū (?) și i-aū luatū a cui aū fostu, și până astădzī sintu oamenī săracī, — pecumū dzisā că aū și marturi. Ce iatā cā-ți scriemū dumitalia să-și aducā acești purearī marturiī, și, de orū mărturisi cu sufletele lorū cumū nu l-aū plătitū simbrie, să cauți dumneata să te așungī cu acelū birău, să-ī faci știre: orī să aducā baniī, simbrie oamenilorū, orī să vie la șudecatā. Și, de a vrē să stē la dreptate, bine, iarū de nu, să ne faci știrea. Ačasta scriemū.

Ѓ Ілс, lt. 7237 (=1729), Mai 27.

(Pecete mică.)

(Oșorheiu.)

IX.

Io Costantinū Neculaī voevoda, boj. milst. gspdrū zemli moldavseoi, scriemū domnia mea la birău și la toți șagăi de la Ocnă. Ve facemū știre că aicea la domnia mē venirā orașeniī denū țargulū Oșorheinelū denū Țara Ungurască și ne aretare cărți vechi

de la reposați domni ce au fostu mai naintea de noi, scriindu acele cherți pântru unu munte ce să chiamo Cheșcheșu și Jiroșu, carele iaste dă hotarul țerii Moldovei, cumu au fostu datu acelu munte acestorū oreșenilorū ca se-și pue stinele pre acelu munte, să fie dă pașune bucatelorū, și venitulū țerii pântru loculū acela pă obiceiū se-lū dē; și pără acumū totū au ținutū ei cu pace muntele acela, iarū acumū jeluire că opriși voi de pe muntele acela, dzicându-le că se-și aducă cărțile acele aicea la noi, să să cetescă. Viindu acumū aice, ne aretară cărțile într'acestu chipū scriindu cumū amū zisū mai susū, și, rugându-ne ei că l-au datū și noi voiă se-și fie stenele pă la celū munte, domniia mē încă au socotitū, fiindu feră pagubă țerei, le-au datū această voia, ca să fie volniei a ține acelu munte de pașune bucatelorū, cumū au ținutū și mai înaintea pă muntele acesta; și alții¹ să nu să mai amestece, numai venitulū loculū să dē pă obiceiū, precumū dau și alte munți. Și voave încă ve poruncimū să le dați pace, și nime să nu stē împotrivă cherții domnii mele; iarū, de va avē cineva a ve pari dentr'alții moșeni, să vie fațe.

✠ **Mc**, leatū 7242 (=1734), Iul. 5.

BCU Cluj / C (Copie: Oșorhei), Cluj

B. Scrisori ale cămărașilor de Ocnă.

X.

† Alū nostru bunū prietenū și de aproape megieșū, dumneata birău de Oșorheiū, sănătate poftimū dumitale de la Dumnădzăū. Aici la noi au vinitū omulū dumitale Șimonū pentru muntele Chișchieșulū, carele l-ați ținutū dumniavostră și într'alți anī, avându și carte de la Duca-vodă²; care amū văzutū și noi carte. La care noi acumū fără carte domnului nostru ce este acumū³ nu putemū să dămū voe șaugăilorū să-lū vândă dumilorū vostre. Iarū dumniavostră să trimitiți omū și carte aceastăa la Eșū, la domnulū nostru, și va da carte domnului nostru, și așē omū da și noi voe șaugăilorū; și iarū

¹ De două ori: și alții.

² V. mai sus, n^o V.

³ Antonie Ruset?

dumniavoastră li-ți lu<a> cumu l-ați luat și într'alți ani, și noi încă ni-î voce să-lu luați iară dumn<ea>voastră. Și fiî dumn<ea>ta sănătosu. Ap. 18.

Alu dumitale bunu prietenu

Mironu cămărașu.

La alu nostru bunu prietenu dumniului birăulu de la Oșorheiū, cu sănătate să să dè¹.

(Oșorheiu.)

XI.

† Ilie cămărașu de Oena amū datū scrisoare a nostre la mănele dumilorū sale birăulu și altorū lacuitori denū orașū dānū Oșorhei, dānū Țara Ungurească, că să-și adune mārha² dumilorū sale înū plaiulū muntelū pre loculū țerei Moldovei, a Măriei Sale luī voda, domnelū nostru, și de nimene să nu hie opriți; căci de toți domnei ao isprăvitū ei să hie volnici să-și ție mārha la muntele. Pāntru cela locuri³ văzāndu⁴ și noi derese de la domnei și cămărași mai denainte a nostre, le amū facutū și noi tarie, să nu li facā nimene valū. Iară carele le va face valū, cu noi își va intraba. De ācāsta scriemū. **Ръ** <лт.> 7184 (=1676), Mart. 23.

Azū Ilie Pleșca cămărașū iscalū⁵.

(Oșorheiu.)

XII.

† Ilie Pleșca, cămărașul de Oenā, dupā cinstitā cartia Mării Sale luī vodā facemū și noi știre cu cāstā scrisoare a noastră, cumū amū datū voce și slobodzenie birăulu și tuturorū orașianilorū dinū orașū dinū Oșorheiū, dinū Țara Unguriască, să fie volnici a-și pune stānile înū muntele ce să chiamā Haoșulū și Cheșchișū-Jiroșū, ce

¹ Un Miron (Ciogolea?) mai fusese cămăraș de Oenā, împreună cu Dumitrașco Boul, la 1656 (Iorga, *Brașovul și Romāniū*, pp. 30-1, n° 2). În 1652 el se ocupā de o comandā a lui Vasile Lupu (*ibid.*, pp. 95-6, n° 4).

² Vitele.

³ Adecā: *pentru acel lucru*.

⁴ In orig. *vānzāndu*.

⁵ Cāmărașul Ilie pare a administra la 1677. V. n-rele urmātoare.

iaste înă hotarulă țărăi Moldovei, precumă ș'aă pusă stănilă și altă dată. Pentru acia să n'aibă triabă nime cu dănsii, a-î învălui întru nimică. Număi birăulă și cu toți Oșerheiani dină Oșarheiuă să aibă a ne da poclonulă nostru, precumă aă dată și la alți cămărași, precumu-î de vacă. Aăcsta facemă știrea.

Lt. 7185 (=1677), Mai 3.

Ază Ilie Pleșca căm<ărașă> iscală.

(Oșorheiu.)

XIII.

† Ilie Pleșca cămărașă scriemă și facemă știrea cu căstă scrisoare a noastră, pentru rândulă muntelă, ce le aă fostu colaci¹ Oșorhieniloră, ne aă adusă, și de anulă de estimpu, și de ană; să să știe. De aăcsta scriemă.

Vlt. 7185 (=1677), Mai 25.

Ază Ilie Pleșca cam<ărașă> iscală.

(Pecete ruptă.)

BCU Cluj / Centru (Oșorheiu.) - arhivă Cluj

XIV.

† Στο аз cămărași de Ocna Dracachi și Aslană dat-amă carte a noastră dumiloră salea târgoveților denă târgu denă Oșorheă, să hie volnică să-și pue marfa² la munte, pre hotariulă Ocnăei, să pască, pre unde aă pascută și de alte date, precumă aă cărși și de alți boeriă cămărași de Ocna, care aă fostu mai înainte de noi, precumă aă și cărși. Decă voi șavgăi, carele înblași la munte, iată că vă facemă știrea să nu le faceți vr'oo trasură³, că la noi ș'aă adusă colaci⁴, precumă le'ă fostu adetulă. Iară carele

¹ Darul: de obiceiul „colacul” era pentru descoperire.

² Ca și *marha*: vitele.

³ Oprise, „zăberire”, „zăbor”. Vezi Iorga, *Documentele Bistriței și Brașovul și Români*, tabla lucrurilor.

⁴ V. nota penultimă.

să va ispiti ei să facă vr'oo trasură, va petreace ruşine de la noi. Aăasta facemū ştire. 1685¹, Iun. 6.

Draacachi cămăraşū. Ὁσῶρῆης καµπαρόσης Ὁκνας².

(Oşorheiu.)

XV.

† Dat-amū răvaşulū nostru târgoveaţilor dea Vaşarhei să fiea volnicī a-şū punea ciriad<a> înū munte, şi nime să nu-ī învāluiască întru nimicū, că li-amū datū noi voea. Dea aăasta facemū ştire.

✠ Ocnă, lt. 7228 (=1720), Maī 28.

Hurmuzū cămăraşū³.

(Oşorheiu.)

XVI.

† Dat-amū scrisorea nostră târgoveaţilor dea Oşorhei, să fiea volnicī să-şi vărăze bciurda dea bucate, vaci şi cai, înū muntele Ocnii, şi nime să nu-ī învāluiască. Aăasta facū ştire.

Dedū bivū vtorū logf.

Lt. 7233 (=1725), Maī 30.

(Oşorheiu.)

C. Scrisori ale birăilor de Ocnă.

XVII.

† La bunū prietenulū nostru, la dumnealū Sočū Iştioanū, birăulū dinū Oşărheiū, cu sănătaate ne închināmū dumitale. Altă, facū ştire dumitale că ni să jălui cestu fečorū alū nostru anume Vasilie pre Cocī Iştioanū pre celū micū, dzicăndu că-ī datorū cu

¹ Cifre.

² Forma românească defectuoasă a acestor scrisori se explică printr'aceia că şi grămăticiei erau une ori greci. Vezi Iorga, *Privilegiile şangăilor de la Târgu-Ocna*, în *Analele Academiei Române*, XXXVII, pp. 248-9.

³ De aici neamul Hurmuzachi. Un Hurmuzachi fusese vameşul Brâncoveanului. Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, I, p. 399.

trimiți o păreache de cuțite. Și voi mulțumi dumitale. Aăasta, și fi dumneata sănătosă.

Ală dumitale ca ună frate
Ionă birău de Ocnă¹.

Noem. 10 d., lt. 7253 (1744).

Cinstitulăi ală mieă ca ună frate dum. Ștefană Secheri,
birău otă Vașarheaă, cu sănătate să să dea.

(Oșorheiu.)

XX.

† Adică eă Iani birău otă Ocnă, împreună cu toți șaugăi otă tamă, dat-amă zapisulă nostru la măna dumisale Coiaămu (*sic*), dină Oșorheiu birău, pentru ca să <ă> știe că amă vândută iarba dină Chișchieșă, ca să o pască cu vitile, și bani amă luată toți, șapte leiă bană noi; iară, de ară vè cineva ia<r> să <ă> pună înpotrivă, și s'ară face vr'ò cheltuală, să fie totă de spre noi, care maiă șosă ș'oră iscăli pentru credință. Și amă pusă și degitile ca să <ă> criază. Eă, Iani birău; eă, Ștefană Cuăcă (?).

7259 (=1750), Noev. 19.

(Oșorheiu.)

D. Scrisori de boieri.

XXI.

† Cinstite dumn<ea>ta Lazoră Iștioană, biruitorulă ăanutulăi Őuculăi, dumitale poftesco bună sănătate. Cătră aăasta, tămplăndu-să cestuă omă a dumitale pre la casa mē, ce n'amă putută să nu cercu de bună sănătate dumitale, și mă rogă dumitale să ne fiă dumneata frate și prietenă. Fire'șă scrisă dumitale multă, ce nu să tămplă pisară, ce n'amă avută a serie, romăindă să le citescă toți. Dumnelăi fratele hatmanulă Hăbășesculă² aă dzisă cătră mine

¹ Pentru birăi, v. *Privilegiile șangăilor*, I. c., p. 248 și aiurea.

² Au fost doi hatmani Grigore Hăbășescu: unul luase parte ca serdar la expediția lui Rákóczy în Polonia. E hatmanul bătrănelui vodă Ghica (c. 1660). Altul eră vornic la 1670 și a ajuns hatman sub Petriceicu (1673). Despre acesta pare a fi vorba aici. Vezi Prefața la *Studii și documente*, IV și *ibid.*, p. 275, n^o CVIII.

că-ți va serie dumitale de toate. Ce mă rogū dumitale să aibu cu-noștință cu dum<ne>ata, iarū ce va fi pofta dumitale, vomū slujji dumitale. Să fiī dumneata sănătosū.

A dumitale... mū și bunū prietenū și gata...

ș... r... r... părcălabū.

† La cinstită măna dumisale Lazorū Iștioanū, biruitorū Ţucului, să să dē, *многo здравie*¹.

(Cluj.)

XXII.

† Cinstite și alū, nostru bunū patronū, ilustrisime domine comesū² Petre Apoltū, cu fiasca dragoste închināndu-mă, toate cele de fericire rogū ca să-ți dāruiască milostivulū Dumnedzāū. Alta, n'amū mai multū căstă dată cătră dum., fără cătū dau înștiințare pentru unū Stanū tălharū, care înpreună cu doī ce s'aū prinsu aiē, aū fostū furatū niște cai, și acelu Stanū aū scăpatū, nu s'aū pututū prinde. Ce să puī dumneta silință, doarū s'arū putē prinde, c'acole înū Sintū-Lelicū³ este trăitorū; doarū s'arū putē face o chivernisială ca să să înțerce de atâte furțișagurī: aducū de acolo încoace, și de aiē fură și ducū într'acolo, de nu să mai potū odihni oamenii de furțișagurile lui. Și această rămāne la bunā chivernisala dumitale; pecumū veī socoti, veī face. Si într'aceste pricinī a cestorū tálhușagurī să aflā și unū Dedulū, fečorulū Ţintii, c'arū fi amestecatū: care de s'a dovedi, aci prinzindu-să, i s'a face canunulū. Darū să știī și dumneta și pentru unū calū murgu cu herulū meū amū fostū scrisū mai înū trecutā vreme, și ničunū răspunsu n'amū luatū de

¹ Lazar Istrán e al doilea cu acest nume (cel dintăiu la 1635; Hurmuzaki, XV, p. 1181, n^o MMCCX); îl găsim la 1660-1661, *ibid.*, p. 1300, n^o MMCCCC, p. 1313, n^o MMCCCCXV. Acațiu Baresai il numără, împreună cu Ștefan Székely, printre „Secuī răzvrățiți împotriva noastră (și pentru Gheorghe Rákóczy al II-lea). Lazar trecū apoi, după peirea domnului său, în oastea noului principe anti-turcesc Ioan Kemény. Vezi și aici, pp. 14—15.

² Comes, conte.

³ Szent-Lélek.

la dumneta; pentru care cală va spune dum. omulū măi pre largu denū gură. Cu ačasta acmū, și fii dum. sănătosū. Dech. 2.

Illustritatis Vestrae ca unū fii: Georgius c. d. R.¹.

Illustrissimo don. (*sic*) dom. em. Petro Apor, regi. gudici (*sic*) trium sedium Secularum (*sic*), cum pleno honore detur.

(Cluj.)

XXIII.

† Cinstitū și alū nostru bunū prietinū și de aproape megieșū, dumneta crai-birău de la Ĝurgii, sănătate iți poftimū de la milostivulū Dumnedzău. Altă, înștiințămū pe dumneata pentru unū omū alū nostru anume Radulū, care, mergându acolo, în Țara Ungurescă, ca să-și cumpere nește postavū și altă ce i-arū trebui, s'aū sculatū unū omū de acolo anume Orsăni dinū satū dinū Oșlibū, și s'aū acolisitū de acestū omū alū nostru, pecumū că iapa ce este elū pe dānsa este a lui, și, fără de nici o dovadă aducându-lū înaintea dumatiale, i-ai luatū iapa ș'ai dat-o acelū Orsăni, și omulū nostru ș'aū datū și chizășū acolo până va veni să să îndreptedze. Și, viindū aice, și tāmplāndu-să acelū omū, de la care aū cumpăratū elū iapa, de șede departe, toema la Galați, aū făcutū zăbavă până aū adusū pe acela omū înaintea domnului nostru, și la divanū ș'aū adusū acelū omū șapte oameni de'ū ĝuratū pentru dānsulū, precumū că acē iapă este dreptă dinū bucatele lui. Decī domnulū nostru me'ū scrisū carte ca să-ți scriū dumatiale să dai iapa omului să i-o aducă, că, neaducându-i iapa, să știi că omū prinde aci unū Armanū² sau pe altū cineva de acolo dinū Țara Ungurescă și omū plini iapa omului, — că neč într'onū chipū n'omū priimi ca să fii omulū păgubașū. Darū și ačasta o socotește dumneta: că oamenii dumatiale vestre de acolo dinū Țara Ungurescă totdeuna vinū aici pinū Moldova pentru neguțtorie și alișverișulū lorū, și noi pe nime de acolo nu-i facemū supărare, iarū oamenii noștri, căți vinū acolo, să și scolă câte unū tālharū de acolo și să acolisăște de dānsulū,

¹ E „Georgius comes de Rosetti“, Iordachi Ruset el însuș. — Petru Apor e dintr'o familie care a mai dat atunci pe Ștefan și, odată, și pe Ladislau (Hurmuzaki, XV, pp. 15-16, 1011). Il găsim și la 1717 (v. mai jos, n° XXVIII).

² Armenii se așează și în Gurghiu la sfârșitul veacului al XVII-lea. Vezi Iorga, *Armenii și Romāni*, în *Analele Academiei Romāne*, XXXVI, p. 33.

puindu-î pricină că nu este calul ce merge pe dănsul a lui, aŭ și altă pricină ca acesta li pună, și fără de nicio ġudecată saŭ dovadă pliniġi dumnevoastră de la omenii noștri. De care aceste (*sic*) nu sânt fapte megiișești, ci trebuie numai cu dovadă să dovedești dumneata pe oamenii noștri, și așe aflându-să că sânt vinovați, atunci cu dreptate este să plinești dela dănsii ca de la nește oameni răi. Dară numai pe gura unoră tălhari și oameni răi trebuie să nu te potrivești dumneata ca să faci zăbereli oameniloră, pentru ca să nu stricămă prieteșugulă, fiindă megieși de aproape. Și cu ačasta să fii dum. sănătosă.

Mai 4.

Ală dumitale bună preatină

Iordachi velă vornică¹.

† Cinstiă și ală nostru bună prietină și de aproape megieșă dumnelă crai-birăă de la Ģurgii, cu bună sănătate.

(Cluj.)

XXIV.

† Precumă aŭ veniă Noghi Ianoșă și cu Catai Mihai și aŭ adusă colaciă, care le este obiceiă, de pe munțai Oanei, să fii volnici a-șă paști² čurda și marhă de epă ce oră li avăndă, pentru căci ș-aŭ adusă colaciă la noi, și este cu știre noastră să-șă pască bucatele pe acelu hotară. Iară, fiindă altora de aiure marha, înblăndă să pască iarba pe acelu locă, ca să aibă a ne da știre la noi, că unii ca aceia nu sântu slobodză să-șă ducă marha pe acelu locă fără știre noastră. Ačasta poroncimă.

Š Oenă, Iuni 3.

Anume hotarulă Jireșulă și Chișchieșulă, acestea să fii slobodză.

Az Ion Buhușă bivă velă medelniceră iscală³.

(Oșorheiu.)

¹ E tot Iordachi Roset. El moare după 1710 (o biografie a lui vezi la Iorga *Studii și documente*, V, pp. 588-9).

² In orig. *ġati*.

³ Cam pe la 1700. — *I. B.*

XXV.

Alū nostru bunū priiatenū dumnealū Iliiașū Gherghe, craï-birăū, dumitale m'închinū cu bunā sănătaate și poftimū de la milostivulū Dumnedzăū această puțină scrisoare a noastră să aște pre dumn⟨ea⟩ta cu sănătaate. Cătră această facemū știre dumitale, iată că amū trimisū ceșți oameni ai noștri într'acolo, cariū să ne cumpere ceva vită de triaba casei noastre, fiindu și noi lipsiți și scăpați de vită, de aciaste răscoale cău fostū înū țară la noi. Decī, neștiindu oameni noștri rândulū într'acolo, poftimū pre dumn⟨ea⟩ta de unū omū alū dumitale să dai dumn⟨ea⟩ta, să margâ cu oameni noștri, unde vorū știe vită vândzătoare, și pre la tãrgurī, să cumpere înc. . . afară, iară pentru osteniata ce va face omulū dumitaale, f. . . oameni noștri, nu-ī va hi de la noi înū darū, ce-ī vomū plã⟨ti⟩. . . Și poftimū pre dumn⟨ea⟩ta să-ți hie dumitaale p. . . să n. . . pentr'acesta lucru. . . de va hi fostū pre sama dumisale Doamne⟨i⟩. . . ⟨La⟩zarū Iștioanū, poftimū pre dumn⟨ea⟩ta să fii dumn⟨ea⟩ta nevoitorū, să n'aibă dodeială. Iară noi încâ ce va hi pofta dumilorū voastre într'acoace, omū hi nevoitori să slujimū dumilorū voastre. Și amū trimesū dumitaale trei coți și gumătate de postavū supfire de o dulamă, ce de cumū s'au tãmplatū poftimū pre dumn⟨ea⟩ta să priimești dum⟨nea⟩ta, tãmplându-ne și noi acemū la țară, ce de cumū s'au prilejitū dumn⟨ea⟩ta veī priimi, fiindu și noi această dată la țară. Și de altă ce va hi pofta dumitaale într'acoace oi sluji dumitaale. Aăsta poftimū pre dumn⟨ea⟩ta, și să fii dumn⟨ea⟩ta sănătosū.

✠ Cucutianī, Sep. 13.

⟨Ce⟩lū de bine voitorū Toaderū ⟨Cantacuzino⟩ bivū vist. mă închinu dumitale.

⟨La alū nos⟩tru bunū priiatenū dumn⟨ea⟩lū Ilișū Gherghe craï-birăū cu bunā sănătaate să să dea.

O notiță latină are data de 1697.

(Cluj.)

XXVI.

† Cinstită a noastră ea o soră dumneaei doamna lui Lazarū Iștioanū¹, dumitale ne 'nchinămū cu sănătate și poftimū de la mi-

¹ Vezi mai sus nota la n° XXI. El eră mort la această dată.

lostivul Dumnedzău această scrisoare a noastră să aștepte dumneata sănătoasă. Scrisoarea dumatăle ce ni-ai trimisă ni-ai venită, și amă înțalesă pentru rândulă oamêniloră celora ce scrii dumneata că unii dintr'ăi noștri voră să să ră<dice> să margă înă munții dumiloră voastre, să zeberiască nește oi. Ce eă acestu lucru să știă dumneata că l-amă cercatu; ce nime nu înblă să facă dumiloră voastre zeberială de la dumn<ea>voastră; numai atăta: fiindu nește oamenă de țara noastră, căroră li-ai scrisă goștinari oile, și, după ce le-ai scrisă oile, ei s'au dusă înă Ciucă, și nu voră să dea goștină, ă-ai scrisă Măriia Sa vodă acolă la crai-birău de Čucă și la alți mai marii Ciuculuă pentru acei oamenă, să-și dea gorștina, iară, dacă-și voră da gorștina loră, cătă le face, să șadză unde le va fi voe loră. Și au mărșu cu cărțile gorștinari acolo la Ciucă. Ce pot<e>, de nu le voră da acei oamenă gorștina, să și zeberiască. Înșă acolo iaste la Totruși, nu să atinge de partea dumiloră voastre nemică, ce acolo, dină partia Ciuculuă, de oră vrea să ia, oră lua. Iară pentru unele ca aciale, cându voră fi acmă, iată că Măriia Sa vodă purceade acmă la Țarigradă să-și înnoiască domniia; decă aicia omă rămănea noi, ce n'omă vrea să¹ lăsămă noi să să facă unele ca acestea. Aceasta facemă știre dumatăle. Să fiă dumneta sănătoasă.

Ș Iľc, Iun. 20.

Al dumatăle de bine voitōră
Toaderă vist<iernicū>².

(Cluj.)

XXVII.

Ală nostru cinstitū și bună prietenū dumneata mari-căpitanū de țara Țurgeuluă, să fiă dumneata sănătosă. Scrisoarea ce ai trimisă dumneata la noi înțe<le>s-amă, pentru nește oamenă carei au fostă

¹ În original de două ori.

² E fiul lui Iordachi Cantacuzino, Toderășco Iordachi. Vistierul eră văr cu fetele lui Vasile Lupu. A lăsat pe fiii Vasilașco, Ioan și Ilie. Vezi Iorga, *Studii și documente*, VI, pp. 173 și urm., 359 și urm.; cf. pentru el și Introducerea, la sfârșit. Domnul care merge la Poartă e Duca-vodă, în Iunie 1681 (Iorga, *Ucraina moldovenească*, în *Analele Academiei Române*, XXXVI, p. 354 și urm.). Aceasta fixează data scrisorii.

luoatū nește oī de acolo și aū eșitū înū iasta țară ; decī noi, dacă amū vădzutū cartea dumatiale, i-amū pusū la temnițe. Decī eī așea daū samă c'aū fostū păcurarī la Ianășū diiacū denū Alfălăū și la Sasū Peterū și la Mateī Gheorghii și la Vargheșū Iștioanū; decī cine sintū cu pagubă să vie de fațe cu aceștī oameni, vorū sta la 'nchisoare. Și amū pusū dzi înū doa săptămăni, să vie cine are pagubă de aceștī oameni. Să fiī dumneata sănătosū.

Șeas <e>dzăcī de oī aū luoatū, iarū cincī oī aū datū aceștī oameni samă că aū rămasū la Ionū denū Alfălăū, ce au fostū păcurarū la Ilișū Gurghie; iarū, de nu veți veni înū doa săptămăni, să vorū slobodzi oameni denū temnițe.

Și aū spusū că aceaste oī nu le-aū furatū, ce le-aū luoatū pentru nește oī ce aū fostū luoatū Ionū denū pr<eună>, denū turma lorū, patrudzăcī de oī ; pentr'aceale oī aū luoatū aceastea. Să vie să stea de față.

† A dumatiale bunū prietenū și de bine voitorū, părcălabulū Arapulū de Neamțū.

Costantinū Arapulū părcălabū ¹.

(Cluj)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

XXVIII.

La aī noștri bunī prietenī dumnealū craiū-birăū și toți săte<niī> denū Vașarheiū.

† Sănătate și totū binele poftimū dumilorū voastria. Cătră ačasta facemū știre : altă n'avemū ce scrie dumilorū voastria, tâmplându-să de aū venitū la noi oameniī dumilorū voastre, și cu colacī, care mulțămimū de colacī dumilorū voastre. Pentru cai dumilorū voastre, ne spusără aceștī oameni că sintu la munte. Decī să știți dumneavoastră: dentr'acoace n'orū avē nevoe; dumnea-voastră știmū că sinteți oameni bunī, nice a veni oameni răī la satulū dumilorū voastre; numai să dai învățătură oamenilorū care aveți la cai, să păzască pentru oameni răī cai, să nu-ī fure. Dară

¹ Un Constantin Arapul se întâlnește încă din al XVII-lea veac; Iorga, *Studii și documente*, XXI, pp. 277-8. Acest Arapu n'ar putea fi acela al cărui catastif l-am tipărit în volumul XXII din această colecție, p. 97 și urm.

de altă de spre noi n'au nevoie. Aăasta facemă ştire dumiloră
voastre. Să fiă dumneavoastră sănătoşi. ✚ Ocnă, Iun. 9.

Σὺ<ς> ἀδελφὸ σου μὲ ὄνομα μας 'Ρουσετώς¹.

† La ai noştri bunī prietenī crai-birău şi toţi săteni de la
Vaşorhei să să dè.

(Oşorheiu.)

XXIX.

Aceste odoară toatea câte mai gosū sântū scrisă, cândū au
fostu cătanele înū Moldova², şi . . . m'au adusū înū Ţara Unguriască,
le amū lăsatū la Măriia Sa Aporiū Petru, să mi le ţie, iarū,
cândū oi tremite, să mi le dè, fără nimicū altū, căci altă socotială
cu Măriia Sa n'amū avutū : fiindū înū ţara noastră tulburare,
li-amū datū să mi le ţie. Lt. 7225 (=1716), Dech. 2.

† Unū inelū aurū cu 3 diiamanturī.

† Unū gichirū³ aurū cu unū diiamantū.

† Unū inelū aurū cu diiamantū mare.

† 3 inele aurū cu zmărandurī.

† 2 inele aurū cu zamfirurī marī.

† Unū inelū cu bălaşū mare, de aurū.

† Unū inelū cu doă rubinurī şi cu 5 zmarandurī micī.

† Unū inelū cu dupinū (*sic*), cu pecete, bărbătescu, săpatū,
de aurū.

† 2 inele nemţeşti cu cristalū.

† O pereche sārjī de aurū cu zmărandurī marī cătū bobulū
celū mare.

† O păreche sārjī aurū căte c'unū rubinū şi căte 2 zmă-
randurī micī şi căte cu 3 piçoare de mărgăritarū mare.

† O păreche sārjī de aurū cu dupinū, căte cu unū piçorū
cu mărgăritarū şi căte cu doă grăunţă de mărgăritarū susū.

† O sarjă de aurū mică şi cu o verigă străcată.

¹ Iordachi ? El nu se iscăliă greceşte niciodată. Vezi şi nr. următor.

² In 1716.—Ştefan Ruset Teţcanul, fiul vornicului Manolachi, era stolnic
în a doua dōmie a lui Nicolae Mavrocordat (Axintie Uricariul, în Kogălniceanu,
Letopiseţe, II, p. 146). Eră „ispravnic (*sic*) de Bacău“, spune tradiţia, şi el ar fi
seutit pe ţeranii săi de prada Tătarilor în 1717 (*Studii şi documente*, I-II, p. 152).

³ „Giohaer“, giuvaer (?).

† Unu inelū cu imeni¹ de aurū, pecete săpată.

† O păreche sărji de aurū cu zmăranduri mai mari decâtū nohotulū² și câte cu unū diiamantū susū înū verigă, și-sū pe<etluite> toate pe o hărtie și cusute.

† O păreche brățări aurū, câte de optū bucăți una, la amăndoă 16 bucăți, într'o bucată 5 diiamanturi și într'o bucată 4 rubinuri, care facū la această păreche 40 diiamanturi și 32 rubinuri.

† Unū căpătarū cu sirmă și cu mărgăritarū și cu 6 poctale³ de aurū și 22 diiamanturi înū poctale și 5 rubinuri cu cuiburī între poctale.

† O păreche brățări tijū aurū, câte de 8 bucăți una, la amăndoă 16 bucăți, la bucată câte 3 diiamanturi și la o bucată câte unū rubinū mare, care facū la această păreche 24 diiamanturi și 8 rubinuri.

† 16 poctale aurū câte cu unū rubinașū micū înū vărū.

† Unū leftujurū⁴ stricatū, cu 5 rubinuri mici.

† Tijū o cunună aurū de 16 bucăți, cu 19 rubinuri și 32 diiamanturi: pinū cuiburī nu lipsește niciuna.

† Tijū o cunună de aurū de 15 bucăți cu 17 rubinuri mari și 17 diiamanturi mai mici.

† O crucișoară aurū, nemțască, cu cristialurī nemțăști și c'unū lanțujelū de aurū, și altū lanțujelū micū slobodū, tijū aurū.

† 10 șiruri mărgăritare mari, pecetluite.

† 8 șiruri mărgăritare mărunțele, hurmuzū, pecetluite.

† 6 șiruri mărgăritarū, mai mari decâtū celū micū, furmuzū, pecetluite.

† O părechea brățări sucite, prisneă de aurū.

† Unū lanțujelū aurū cu ochi mici.

† Unū lanțujelū veneticū⁵ cu 68 belčuge înū muchi și 68 belčuge sucite, care facū toate belčugele 136.

† Unū lanțuhū aurū de galbeni ungurești, de 117 belčuge înū 3 muchi.

¹ Slav.: nume.

² Năutul.

³ Paftale.

⁴ Leftișor.

⁵ De Veneția.

† Aceste trei lanțujele de aurū sintū într'un săcrieșu micū de argintū și pecetluitu cu 2 peceți.

Aceste toate căte-sū, sintū puse înū nește desăguți micī, și-sū pecetluiți cu doă peceți, una la încuetoare, una di-asupra. Ștefanū Rusetū bivū stolnicū.

(Cluj.)

E. Scrisori felurite.

XXX.

† Noī, seteniī de Comănești, anume eū Ionășcuțe și eū Vasile Mihulū, Ursulū Stoianū, Lupulū Mane, Costantinū Bălboe, Sava Dămiiianū, scriemū noī și mărturisimū cu această scrisore a nostră precumū amū luatū bani de la domnalui ȝupănulū Lazarū Frenți¹, să facemū treidzeci de stoguri de fănū aice, la hotarulū Comăneștilorū, dinū straje înū ȝosū, și la Văsiești, și să fie fănū bunū și de vreme; și ne'mū apucatū să fie fănulū la Simtă-Mărie ȝata și îngrăditū, și stogurile să fie de măsură cumū să face, de 12 stănjini, și înū susū de trei stănjini. Și noī, cariī sintemū scriși mai susū, sintemū chizeși: unulū de altu să dămū samă. Iarū, de s'are scăpa vr'unulū să nu facă deplinū, acela va da îndoitū. De această scriemū, și pentru credința ne amū pusū degetele să să criadză.

Lt. 7217 (=1709), Ap. 18.

Ianoșcuțū. Vasile Mih. Ursulū Stoianū. Lupulū Mane.
Costantinū Bălboe. Sava Dămiiianū.

Și eū, Costantinū, amū scrisū și martiuriū.

(Cluj.)

XXXI.

† Ermonahū Iftichi Abăza făcut-amū scrisore nostră la măna lui Vasili și lui Grigori Dobrenū ca să fie volnicī a ținē ș'a stăpăni braniște pe Bistrețe, precumū îi oblicerulū (*sic*) celū veclū, iarū alți nime să nu cutedze, nime <a> întra înū braniște fără știre lorū. Iarū cine s'arū ispiti a întra, vorū fi de mare certare, ori

¹ Pentru familie, vezi mai sus, n° XXI.

pe vale, ori pe înu munte, fără de știre lorū și fără de porunca noastră. Iată că mai datū voe, care s'arū pune înpotriva lorū, să aibă a miarge la vornici de Cănpulungū, să-ī părăscă. De această scriemū.

Vlt. 7228 (=1720), ms. Iuni 29.

(Pecete cu legenda: **СІА ПЕЧЕТЕ СТЬ МОНАСТРО ОТ ГЛАТИНЬ.**)

† 9 jderī să dē pentru braniște, să să știe¹.

(Cluj.)

F. Scrisori de negustori.

XXXII.

† Adecă Matei Brașovenulū dat-amū zapisulū mieū la mână gupănulū Čachi² precumū să să ști că mi-eū datū dumnalū banī cu dobănūdă f<lorini> 258 tocuma, doo sute și cinzeci și optū, a zecea onspreacea, și mi-eū datu baniī la Crăčunū, la tărūgulū Sibiiulū. Și pentru mai adevărată credința mi-emu pusū și peceatea, ca să să creză înū totu loculū. 1699, Ghenoarie 16³.

Eū Matei.

(Pecete ruptă.)

(Cluj.)

XXXIII.

† Doădzeč și noă lei banī vechī mi-aū datū Radulū, carea banī sintu eū chizeșū pentru dănsulū, la baniī de pe mascurī, și mi-aū făcutū zapisū, și, cāndu mi-a aduce pecetluitulū, să-ī <daū> zapisulū. Peč<etea> să-ī fie dea samă.

It. 7229 (1720-1).

Κοστήνος Νιάνιουλ (?)⁴.

(Oșorheiu.)

¹ Pentru alt călugăr din acest neam, Ilarion, fost Ilie, pribeag în Rusia cu Dimitrie Cantemir, v. Iorga, *Studii și documente*, XVI, p. 105 și urm.

² Nu credem că mai trăiă încă atunci Csáky László, întrebuințat în negociațiile lui Șerban Cantaeuzino cu Imperialii.

³ Cifre.

⁴ Constantin Costin, mare păharnic muntean, fiu al lui Gavril Neaniul. Neaniul a luat în căsătorie pe Maria Antonia Mamucca della Torre, văduvă con-

XXXIV.

† Fericitului mieu bunu priiatinu Sogi¹ Mihaï și birău, cu fericire mă închinu la toată femeliia dumitale. Întrebându pentru mine, mă aflu și sănătosu și betiagu. Vrut-amu să te văzu și m'ai ocolitu de la prostă casa noastră; fie-vă Dumnezău întru ajitoru.

Veï ști dumneata că amu trimisū pe acestū omū anume Ionū Chireșulū bumbacū 2 saci, 1 pe sama dumitale, forte frumosū, trebuindū să-lū priimești saculū florinți 75, că e bunū și mare; și să-î găzdueshți pe lângă dumn(ea)ta, să le dai sălaşū, și ce să vorū rugā de dumneata, să le isprăveshti la toate cele folositoare; și să nu mă ocolești venindū aiē la Brașovū, că destulū mii-au părutū răū că ai mersu la alte părți și pe mine m'ai părăsitū. Acasta. Să ne vedemū sănătoși. Vechi priiatinu

Hagi Gheorghe Pernea, Fv. 2, 1760.

Netrebuindu-ți bumbacū, să rămăe la dumneata înū pimniță, iarū bani îmi lipsește. Să-lū ei pentru dragostea mea, că nu veï fi de pagubă, și să-î dai acestui Ionū bani, iară altă dată, câtū veï pohti îți voi da dumitale, ca la unū maī mare patronū. Și vechi prietișigu să nu-lū uiți.

† Cinstitului mieu vechi priiatinu birăului de la Vașareī cu cinste să să dea înū Brașovū².

(Oșorheiu.)

XXXV.

Anno 1777, Martie 10 dn.

† Taică Lazule, sănătate, și dum., jupăne Hanăsū. Veï ști că au trimisū birău carte ca să trimiți unū sacū bunbacū bunū de la Ganlicu. Ganlicu nu este aicia, și amū luatū de la altă parte, iarū bunbacū bunu, și-lū trimitū să-lū dai birăului de aci; și sammu este xR; și, de va ajuta Dumnezeū, Lunī vine și jup. Andreiașū

tesă Kálnoky; Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, tabla⁷ pp. 49-50. Trăiă în 1740, ba și în Mai 1743, când face, neavând copii, o danie nepoatei sale Safta; *Studii și documente*, XXII, pp. 264-5.

¹ Szócs.

² Vezi, pentru acest negustor, Stinghe, *Documente privitoare la trecutul Românilor din Brașov (Schei)*, I, Brașov, 1901, tabla.

aci la Vașarhei. Prețu f. 85 $\frac{1}{2}$, va spune jupân Andreiașu; și este pecetluitu, ca să nu-lă schimbe Vașarieni. Aăasta. Să ne vedemū cu sănătate.

Și saculū să-lū dea îndărătū golū.

Dumitru Theodoru (?).

(Pe margine:) 1.183 peceți ciară roșie a jupânului.

La mâna taichi Lazuluī cu sănătate să să dea, la Chezidivașarhel.

(Oșorheiu.)

XXXVI.

Amū priimitū de la jupānu birāu de la Vașarei ci aū fostu rămasū de la unū satū 20 de banī, banī f. 22, adecā unū tur. (sic) și doozeci și doi, și scrisoaria ce aū fostū, etc.¹.

778, Noem. 15, Brașovū.

(Oșorheiu.)

XXXVII.

Cinstite dumneata jupānu Sionū Samoilū, curatorū în Chizdi-Vașarhei, cu sănătate mă închinū dumitale.

Scrisoarea ce mi-ai trimisū amū priimitū, și văzū că-mi scrii pentru saculū de bunbacū, care ai luatū dela mine, că arū fi eșitū prostū, și mă mirū cumū să iasă așa prostū, că eū, la căți amū datū bunbacū înū anulū acesta, nimenea nu mi aū zisū să fie eșitū prostū, și, acumū, cumū tocmai alū dumitale să iasă prostū! Măcarū că eū amū datū dumitale voe de ț'ai alesū care ț'au plăcutū, și așa ai luatū, și nu s'arū cădea nicī să-mī pomenești, că așa aū fostū noroculū dumitale. Dară, cândū vei aduce bani, oi vedea de oi face cumū va fi mai bine. Măcarū că eū nu sântū datorū a face cu dumneata doao tocmele, că dumneata ț'ai alesū, și ț'au plăcutū, și l-ai luatū, dară numai pentru prieteșugū oi face după cumū amū zisū mai susū. Și cu aăasta rămāi alū dumitale bunū prietenū

Γρ. Κεσταντίου (?).

Brașovū, 1780, Mar<tie> 17.

Cinstitulū dumnealū jupānu Sionū Samuilū, curatorū, cu cinste să să dea, Chizdi-Vașarhelū.

(Oșorheiu.)

¹ Restul nu oferă niciun interes.

XXXVIII.

Dumitale jupăne birău mă închină cu sănătate... dacă ai priimită 2 saci de bunbacă, să trimiți cu jupănu Andreiașu Țigleră ca să-mi aducă dumnealui la Brașovă, că săntă bani de trebuință și... gollă să mi-i aducă dumneata, cândă veți veni la Brașovă. Aăasta, și rămăi bună voitoră

1781, Dechem. 1.

Micu Voicu¹.

Că prină dumnealui jup. Andreas îți potă veni bani.

(Oșorheiu.)

XXXIX.

Ασ<λάν>ια οὔτ. 39 με χρεοστουσεν ὁ ἀρχ. Μπόρκος ἀπὸ τὸ Κέστη-Βρασαχέλι, τὰ ὅπια (*sic*) σιμάρις με τὰ ἔστιλεν με τὸν Κοδάτζι Γιοζί, καὶ ἐξώφλισεν. 1784, Μαΐου 31, Βρασόβω.

Δημήτριος Δήμος².

(Oșorheiu.)

Lei, ughă 39, îmi datoră dumnealui Bureș (?) de la Chezdă-Vășarheiu pe cari azi mi i-a trimis cu Covaciū Ioje, și s'a încheiat; 1784, Maiu 31, Brașov. Dimitrie Dimu.

G. Scrisori istorice.

XL.

ΒΑΡΟΚΡΗΜΩΣ ΓΕΔΗΣ ΙΩ ΜΗΧΑΗΛΣ ΚΩΒΕΚΩΔ Η ΒΓΜΒ ΕΚΗΧΑΗΗΩΜΩΣ
 ΧΗΣ ΕΓΩ ΙΩ ΝΙΚΟΛΑΣ ΚΩΒΕΚΩΔ, Η ΝΗΚΩΓΔΑΖ ΣΨΠΡΟΤΗΕΝΟ ΗΗ ΨΛΑΣ-
 ΨΑΗΗΟ ΒΥΚΑΤΗ ΜΗ, ΗΚ ΨΤ ΕΚΣΕΓΟ ΣΡΔΙΔΑ Η ΨΤ ΕΚΣΕΚ ΔΨΗΕΚ ΕΨΣΑΨ

¹ E pomenit în Cronica bisericii din Șchei. V. Stinghe, *Istoriia besearecei Șcheilor Brașovului*, Brașov 1900, p. 219. Eră jurat gociman al bisericii Sf. Nicolae; acelaș, *Documente*, II, p. 359 („chir Micul”). Vezi *ibid.*, locurile arătate la p. 372. În această calitate îl aflăm neconținut de la 1770 înainte (*ibid.*, p. 339).

² A nu se confundă cu preotul Dimitrie Duma de pe la 1770; Stinghe, *Documente*, II, p. 336.

БИТИ НХ О ВЪСЕМ ЖИВѢТѢ МОЕМ; И ЕЩЕ КЪ СИМЖЕ ПОСАДОВАНИИ
И ПОСАШАНИИ ЕЖЕ КЪ ПРѢВЩЕННИМЪС ГЕДУС И КАДКА МИТРОПОЛИТЪС
СТѢИ МИТРОПОЛИИ СЪЧАКЕТКИ И ВЪСЕМ МЛАДАКИИ, КЪС ДИОНИСИИ,
ВѢЩАЖ СЯ СЪ СТРАХУМ БЖИЕМ И БЛАГОСТІА БЖЕТВНОЖ И ИСТИННЫМ
РАЗУМУМ, КЪРЪЖЕННИМЕ МИКЪ СТАДО ДОБРѢ ПЛСТВЕНИ И ИСПРАВИТИ
УТ КЪСѢККОГО АЖКАВЕТВА, ЧЕТА СЕБЕ СЪБЛАЮСТИ КЪСЕЖ СИЛОЖ СВОЕЖ,
ЕЩЕЖЕ ПАКЫ СИМ СЪМОТРЕНИЕМ ЕК УТ БА ПРІАХУМ, ОЧИЦАЖ СЯ СИМО
НОВА СЪГРѢШЕНІА ЕЖ У МЪЗДѢ, ПКО НИ ПРѢЖДЕ РЪКОПОЛОЖЕНИИ,
НЖ НИ ПО ХЕРУТІВНИИ КВЕЖ АНЕСУ ХИТРОСТІА И НЕПЩЕКАНИЕМ ВѢЩАХ;
КЪ ВЪСЕМ ЖЕ ПОСАДОВАНИИ И ПОСАШАНИИ ВѢЩАЖ СЯ СЪ СТРАХУМ
БЖИИМ НЕ ТВОРИТИ МИ НИЧТІВЖ ПО НЖЖДИ, НИ УТ ЦРЕКАГУ И КИКЪС
СТЪВНАГУ СТРАХА, АЩЕ И СЪМРТИА ПРѢТАТ, НЖ НИ ПО ПРІАТИУ
МЪЗДА УТ КИГО АНЕСУ; НИ КРОВАКЪ ВЪРЪЖЕННОЕ МИ КАДЧЕСТВУ ВЪ
ТЪЖДИХ ЖЕ ДРЪЗНАТИ У РЪКПОЛОЖЕНИИ, БЕЗ ПОВЕЛѢНІА МИТРО
ПОЛИТІА, НЕ ТЪЧИА АЗЪ НЕ НАЕМНИХЪ И БЕЗ ПОДАТЕА, НЖ И ИЖЕ
КЪ МИКЪ ПРИВЩЕНІИ ТАКОВЫИ, И АЩЕ НЕ ИЗВЕАКЪ СИЦЕ НЕ КЪРЪМЕНА
(sic) ПАСТИ ХВА СТАДА, ЛИШЕН БЖДА САНА СВОЕГО, ПЕКЪ БУ ПКО И САМИ
ТОУНЕ ПРІАХУМ. СЪПИСАНА ЖЕ ВЫША СЯ РЪКОВЖ МОЕЖ АНАСТАСІИ,
АМСТІЮ БЖІЮ ИПОУЧѢСІИ СТѢИ ЕПЕКІИ РАДОВЕТКИ, В АТУ ЗРИ
(7108=1600), И ЕДИКТА ГИ, МЕСЦА ЮНІИ ДІ, НА ПАМАТ СГІУ АПЕЛА
ІОУДА БРАТА ГИК.

Діонисіе ипоучѣіе писахъ рѣк(ж) моеа грѣшна¹.

(Traducere de I. Bogdan:)

Evlaviosului domn Io Mihail voevod și de Dumnezeu încununatului fiu al său Io Nicolae voevod <făgăduese> a nu fi niciodată protivnic sau neascultător lor, ei din toată inima și din tot sufletul a-i iubi toată viața mea; și pe lângă această urmare și ascultare, făgăduese preaosfințitului domn și vlădică, mitropolitului sfintei mitropolii a Sucevei și a toată Moldova, lui chir Dionisie, îi făgăduese cu frică dumnezească și cu bunătate dumnezească și cu înțelepciune adevărată, turma încredințată mie s'o păstorească bine și s'o feresc de orice răutate, să mă țin curat cu toată puterea mea, și cu mintea ce am căpătat-o dela Dumnezeu; mă curăț de păcatul lui Simon, adecă de mită, că nici înainte de hirotonie și nici după hirotonie n'am făgăduit nimic cu vreo șiretenie oare-

¹ Vezi alte acte privitoare la schimbările bisericești făcute de Mihai Viteazul în Moldova, la Iorga, *Studii și documente*, IX, p. 29 și urm. Cf. Hurmuzaki, XIV, p. 109 și urm., 721 și urm.

care cu sau gând rău; și pe lângă toată urmarea și ascultarea făgăduesc cu frică dumnezească să nu fac nimic de silă, nici de frica împăratului sau domnului, nici dacă m'ar amenința cu moartea, dar nici prin luare de mită dela cineva; apoi, afară de vlădicia încredințată mie, nu voi îndrăzni a mă amesteca în cele străine, în ce privește hirotonia, fără porunca mitropolitului¹. Și dacă nu voi păstori în felul acesta turma lui Hristos, să fiu scos din treapta mea, căci va fi vădit că în zădar am primit-o. Scrisu-s'au acestea cu mâna mea, a lui Anastasie, din mila lui Dumnezeu ipopsifu (candidat) la sfânta episcopie de Rădăuți, în anul 7108, indictionul 13, luna Iunie în 19, în ziua sfântului apostol Iuda, fratele Domnului.

Dionisie ipopsifu am scris cu mâna mea păcătoasă.

(Colecția de fotografii a Acad. Rom.)

XLI.

† Jupanū Gorganū spă<tarū>, jupanū Matei agahū, jupanū Theodosie spă<tarū>. Acesta alū nostru zapisū la mâna jupănului Noghi Palu căpitanulū, cumū să știe că i-amū guruitū dumnelui ca, dă ne va face alesū de spre Măriia Sahū craihū și de spre vizirulū denū Buda, ca să meargimū în țarahū nostră și la casele nostre și să ne aducemū domnu carele vomū cerea la împărăție, carele valū polti țara și noi, ca să fie și pre voiia Mării Sale lu crai, iarū noi să avemū a darea jupănului Noghi Palū cincī miū de galbeni. Și pentru credințahū pusu-ne-amū mai josū și pecețile și numele. Пис. мца мр. аѣ дни, лѣт. 7140 (7140=1632).

Gorganū spăt. (pecete, se pare, cu un om în scaun), Matei agahū (pecete cu: Măteiu, crucea și, se pare, un om în scaun cu cruce), Theodosie spat.² (camee).

(Cluj.)

¹ Urmează un pasagiu obscur, pe care îl las netradus. — I. B.

² Sunt pribegii împotriva lui Leon-vodă, cu privire la cari vezi Iorga, *Studii și documente*, IX, p. 4 și urm. Zapisul pare a fi dat din Făgăraș (*ibid.*, p. 10). Alte acte privitoare la dânșii în vol. IV din *Studii și documente*, p. 103 și urm. La nunta lui Nagy Pál, în Mai 1641, Mateiu trimete, ca domn, o mare solie, de 25 de persoane, în frunte cu un Székely, cu clucerul Cârste și clucerul „Mineke”; *ibid.*, p. 217, n° LVI.

XLII.

Io Ghiorghie Ștefanu vovoda, cu mila lui Dumnedzău domnul țărăei Moldovei, cu vlădieii, cu toți boiarii țărăei, cu viteajii și cu toate rândurile depreună și în chipul lor¹, mărturisim cu această carte și cu sufletele noastre dreapte și creștinești, cumă prealuminatul craiul Ardealului, cinstitul și măritul Racoți Ghiorghie, nu într' altu chipu, ce pre pofta noastră și înprotiva celui de țară supărător, cu numele vovodu, iară cu făptura vrăjmașu, ca să ne mântuiască pre noi, lăcuiorii țării, cu dumnealui Măteș vodă depreună, slobodzitu-ș'au Mărie Sa cătăva samă de oști, cari într'ăastă țară, nu ca niște vrăjmași, ce toema ca oamenii noștri de țară, frumosu și pre încetū s'au purtatū, și, iarășu, cându au fostū voia noastră, denū țară au eșitū. Pre cari mare mărturie, dămū și noi această carte a noastră înū trăgū în Iași, cându au înblatū aii de la Adamū 7161 (=1653), luna Aprilie — dzile, să să știe².

Io Gorghi Ștefanu Vovoda (pecete mică).

(Pecetea Mitropoliei și a episcopilor de Roman, de Rădăuți și de Huși).

(Colecția de fotografii a Acad. Rom.)

XLIII.

† Io Gheorghie Ștefanu vovoda, bj. mlst. gspdriū zemli moldavskoī, прѣквѣзавленом и срдчномъ брата ншемъ ІѠ Костандинъ Шербанъ воевод, еж. маст. гспдрю земанъ влахискон, много живот и здравіе въ гсда бга жьлетъ гспдркн.

Cinstită cartia Domniei Tale, iubite frate, scrisă otū Av. 14, de la mâna aprodului Domniei Tale cu cinste amū luatū Av. 16, și foarte cu dragoste amū cetitū și pre amăruntulū amū înțalesū de toate căte ne ai scrisū Domnia Ta. Dat-amū laudă milostivului Dumnedzău, înțalegându pentru bună sănătatia Domniei Tale. Pentru care lucru însămnedzi Domnia Ta, cumū înū căr-

¹ Adecă : in *numele* lor.

² E vorba de intervenția trupelor lui Rákóczy pentru izgonirea lui Vasile Lupul, „cel de țară supărător, cu numele vovod, iară cu făptura vrăjmaș“. Abia așezat în domnie, Gheorghe Ștefan trebui să plece înaintea lui Vasile, adus înapoi de Cazaci (Iorga, *Studii și documente*, IV, p. CCXLV și urm.). Actul e dovada care trebuie înfățișat Portiiei. E extrem de interesant și prin aceea că nu mai avem altul românesc din această d'intăiu stăpânire.

țile ce țău adusă sluga Domniei Tale de la dumnealui hatmanulă căzăcescu¹ au scrisă Domniei Tale cană cu bănuială, — carea și bănuiala o înțaliasămă dintru cartia Domniei Tale. De care lucru, iubite frate, ce omă să mai dzicemă altă, n'a <vemă> (*rupt*); ce vedemă că acmă au stătută lumea totă înă menăcună și 'nă pur <tare> de zarve, că și aăcasta nu-ă altă fără numă iară ună ni <mică> cu gură amară și reale. Să voră fi alergată și pre acolo c <u gurile> ceale reale, și ei iarășă, fiindă nește oameni îndată prepuitoři, auă și luată înă samă. Facă ce știe, că într'altă chipă nu știmă cumă le vomă dzice. Iată, fiindu purcesă Daneilă² de câteva dzile de aicea, gătat-amă ună omă ală nostru trimisă până acolo la locă, și amă scrisă și la Danielă o carte ca aceia pentru rândulă aceloră mărzacă. Cumă ai avută Domnia Ta destulă supărare³ și 'nvăluială cu dănsiă până a să porni, creademă Domniei Tale, cândă și noi preste măsură supără amă avută până amă pornită pre ună dintr'ănsiă, de cariă amă făcută știre Domniei Tale⁴, și 'ncă mai avemă aicea pre Balgi-bașă⁵ și pre altulă, Batără-aga; iară și aceștia cu deșertă nu oră eși. Iară și acei agi ce auă mărșu de aicia, adevără cu destulă cheltuială i-amă pornită, iară dacă auă mărșu acolo la hanulă, foarte auă fostă cu bine și multă auă fostă nevoitoră cu bine, precumă să⁶ și adeverișă, și Măriia Sa hanulă încă multe cuvinte bune și de bine înă partea noastră auă arătată, și să arată foarte cu 'ndemnu bună spre folosulă nostru⁷. Întăiă și pentru aăcasta cu oile ce auă pe-

¹ Bogdan Hmilnițchi.

² E vorba de călugărul Daniil de la Muntele Măslinilor, agent suedez în 1656-7, pe lângă domniile noastre, „Dominus Daniel abbas“, „Dominus Daniel graecus, abbas, nobilis ateniensis“, ori, cum iscălește la 18 August 1657, „Daniel Oliveberg“. Eră de naștere atenian. Vezi asupra lui Hurmuzaki, IX, pp. 74-6, 86-7. Cf. și Prefața la volumul X din aceeași colecție, pp. IV-V. La 8 August st. v., el scriă din Iași despre zvonul de moarte al lui Hmilnițchi, care făgăduise a stăru pe lângă Muscali în vederea păcii sau, dacă nu se învoiesc, a-i atacă; el adăugiă că Tătarii au fost rău prădați de Cazaci (în această scrisoare a se citi „Transylvanisque“ în loc de „Triusque“). E vorba încă de patru coloneli prinși în Tataria, pe cari Daniil nădăjduiă să-i răscumpere cu banii Moldoveanului.

³ Sus: rătomă.

⁴ E vorba de acei cari oferiau prinși de răscumpărat din campania lui Rákóczy în Polonia, la care participaseră și trupe românești.

⁵ Strângătorul peșcheșului de miere al Moldovei.

⁶ Orig. și să.

⁷ Hanul, biruitor al lui Rákóczy, eră Mohammed-Ghirai.

trecută boiarii nevoe, ne aŭ dzisŭ să nu cumva să dămŭ ceva, macarŭ să și închidză pre boiarŭ și să facă ce orŭ vrea, iară a da, nemică să nu dămŭ, până orŭ merge și cărțile luŭ la veziriulŭ. De care lucru aŭ și gătatŭ pre hăznatariulŭ¹, pre Baeramŭ-Cazi, și aŭ scrisŭ cărți la veziriulŭ pentru noi cu aceaste ț<ă>rŭ nemică să nu ne rușeiască. Hanulŭ acmŭ gioŭ, înŭ 13 a lui Avgostŭ, aŭ trecutŭ <pe la> Măiacŭ², iară astădzŭ socotimŭ noi să fie la Dașovŭ³, iară Bairamŭ-Cazi hăznatariulŭ aŭ trimisŭ pre unŭ Tătarŭ alŭ său cu cărțile acealea ce aŭ scrisŭ hanulŭ și aga la veziriulŭ, să ni le ducă la noi, să le vedemŭ și să luomŭ izvodu de pre cărți, să trimitemŭ izvodulŭ la boiarŭ la Țarigradu: de n'orŭ grăi și dinŭ gură precumŭ scriŭ cărțile, atuncea să nu creademŭ cuvântulŭ lorŭ; și elŭ va aștepta aciia la satele hănești⁴ până-ŭ va merge omulŭ luŭ de aicea, acesta ce vine cu aceale cărți, carele vine împreună cu boiarinulŭ nostru, și va sosi astădzŭ sau până demenează. Ravașulŭ ce Ț'aŭ trimisŭ dumn<e>tale acelŭ vameșŭ alŭ Domniei Tale, cetitamŭ izvodulŭ: arătŭ Domniei Tale cumŭ de câteva i să adeverează cuvintele. De acela lucru, iubite frate, nu-ŭ într'altŭ chipŭ, ce-ŭ de credutŭ aceaste cuvinte, că multe aŭ ei asupra noastră urdzite înŭ inimile lorŭ ceale rale; ce numai milostivulŭ Dummedzău iaste milostivŭ, de ne trăiaște înaintea acelora gânduri reale a tuturorŭ; iarŭ, cu dreptulŭ, noao ne trebuiaște a ne căuta lucrulŭ de timpuriŭ cumŭ să cade, că ce-ŭ socotitŭ mai de vreme, totŭ iaste și mai nemeritŭ.

Și mai scris-amŭ cătră Domnia Ta, iubite frate, urdzindu-să de la acestŭ căine de vezirŭ⁵ atâtea fealiuri de amestecături asupra noastră, și socoteaște Domnia Ta că toate câte și să laudă, totŭ cu putearea Tătarălorŭ să laudă, iară ei, alesŭ Turcii, acmŭ, această dată, de ostitŭ⁶ într'aceaste părți pare-mi-să că n'aŭ puteare, ce numai totŭ cu mâna altuia vorŭ să prindză foculŭ. Și pre boiarŭ⁷ cându i-aŭ fostŭ muștrândŭ veziriulŭ înŭ divanŭ și li-aŭ fostŭ <zisŭ> că a porunci unŭ cuvântŭ

¹ Khasnadar, cămărașul de „haznă“.

² La gura Nistrului. Vezi Iorga, *Studii asupra Chilieii și Cetății-Albe*, București 1896, pp. 12, 19, 187, 219, 254.

³ Oceacovul.

⁴ Lângă Căușani. Ele aveau în fruntea lor, mai târziu, un hatman creștin. V. *Chilia și Cetatea-Albă*, p. 261.

⁵ Eră Chiuprului cel bătrân: Mohammed.

⁶ Oștit.

⁷ Capuchehaiielele Moldovei.

hanului, și a trimite Buğacul d(e va face) țărilor rău și multe ce au fostu dzicându, totu cu lauda Tătarăloru le arată, iară nu cu pașea de Silistra¹ saū cu altulu. Că iată și putearea pașei o vădzumū că nu să arată cu atăta puteare, ce c'unū lucru foarte puținū, 500, 600 de oameni; iară, să dzicemū să fie, la cea de apoi, putearea lui și 5.000, 6.000 și 10.000, dară totu de aceiaa puteare a lui n'amū gândi, și amū hi noi neferiți înaintea lui, iară lorū toată fala le iaste, alesū într'aceaste părți, pentru Tătari. De care lucru, iubite frate, măi dzis-amū cătră Domnia Ta, de vream ce hanulū vedemū că arată cătră noi voe și cuvântū bunū, ne trebuiaște să ne apucămū tare de poalele hanului, cu amādoao mǎnule, că fără de voia lui într'aceaste părți nemică nu vorū face Turci. Adevărū, și cu cheltuială de va fi, iară totu ne are hi măi sprejenială multă cuvântulū hanului. Că socote, frate, că acmū iată eșiră unū vărvu mare: măi sintū ei măi oameni decâtū toți. Și să dzicemū: și dreptū iaste Liașilorū fiindū dată credință; socoteaște Domnia Ta că să dusără cu toți pentru Leași și să înfundasă într'unū locū înū care, de are hi fostū o socotială bună, are hi petrecutū smentală mare². Și socotimū și cu noi, de câte ori ș'aū grăitū, totū aū făcutū; de câte ori aū dzisū că orū trimite și la Tarigradū cu pără pre Lupulū, aū trimisū, și nice odată <denū> cuvântū nu ș'aū eșitū, și acmū aū fostū dzicându că: n'amū datū cuvontulū nostru³ înū pierdzare, nice pentru toată lumea. Iarăși socotimū, iubite frate, că, de n'omū apuca timpuriū pre hanulū cu rugămente, Turci, orice are vrea a lucra, cu Tătari are cănta să lucreadză. Ce de acestū lucru, iubite frate, precumū va fi și socotiala Domniei Tale, să avemū știre, și fără zăbavă. Iară de pașea, precumū dzicemū și măi susū, măi puțină grijă ne-are fi,— că înaintea pașei pare-mi-să că n'amū dosi. Măi bine să ne mǎnănce căiniū pământulū nostru decâtū pre alte locuri streine să izidimū. Iată și acmū adunāndu-să pașea cu hanulū, mainte făcea cuvântū iarăși dinū Tătari marghiolī⁴ și dzicea cumū, hanulū dacā să va aduna cu pașea, de acolea nu știū cumū să va rumpe lucrulū, și întrebamū și noi: Măriia Sa hanulū treace înū curundu?, iară ei

¹ Păzitor al Dunării întregi, în acest timp.

² E vorba de lupta cu Gheorghe Rákóczy al II-lea, care e descrisă de Kemény, tradus și în românește de un contemporan, probabil tocmai pentru Gheorghe Ștefan. Vezi Hurmuzaki. XV, p. 1266 și urm., n^o MMCCCLVIII.

³ Adece al Tătarilor.

⁴ Intriganți.

dzicea că nu să știe ce va vrea pașea, că putearia-î dată înŭ mână pașei. Iată și acestŭ Batărŭ-aga ce iaste aicea, aceastea le dzicia, că iaste și elŭ foarte preste samă marghiolŭ și amestecătorŭ rău, iară, dacă s'aŭ înpreunatu cu pașea, nice 2 časuri n'aŭ șădzutu înpreună și s'aŭ și despărțitu : hanulŭ aŭ purcesŭ înŭ cale-și și pașea iară înnapoi spre Cetatea-Albă, aŭ unde va fi acmŭ. Ce să cunoaște că nu foarte caută de cuvintele pașei, ce totŭ înŭ voia lorŭ mai iaste. Er<a> aicia și cestŭ șoimarŭ turcu: fiindŭ atâtea valuri, s'aŭ tãmplatu de <aŭ> fostŭ zăbăvitŭ aicea; ce aŭ fostŭ înpreună cu acestŭ Batărŭ-aga de mul<te ori>; ce, fiindu unu omŭ rău și amestecătorŭ, multe ș'aŭ fostŭ băgându... și aŭ fostŭ dzicându cătră șoimarŭ: nu vădu Turciŭ poate hi,... caută să vadză că aceaste țărŭ aŭ fostŭ într'unŭ gândŭ rău, și ei aŭ fostŭ <în>chinându țărăle altora; acmŭ că ce-î lasă? Decŭ șoimariulŭ ne era priiatenŭ, ce ne spunea precumŭ știmŭ că le va spune și Domniei Tale. Ce, fiindŭ acesta Batărŭ-Aga unŭ omŭ rău și amestecătorŭ, pentru acă dzicea că nu să știe treace-va hanulŭ curundŭ, că-î putearea înŭ mână pașei. Dară eu așia socotescŭ: să cădemŭ de cu vreamă la poala hanulŭ; iară precumŭ veș socoti și Domnia Ta, cu 'nțălepčunea Domniei Tale, să avemŭ știre.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De spre partia Căzacilorŭ, încă pãn' acmŭ nu s'aŭ așădzatu capulŭ cine va fi. Iară, precumŭ spune dumnealŭi Săbeșŭ Frianțu ¹, carele să duseasă cu solulŭ șvedŭ ², alaltăeri, Dumeneacă, 16 Av., aŭ sositŭ aicea, ce și oasăle hatmanulŭi tocma într'acastăși dzi ce aŭ sositŭ dumnealŭi aicea le vorŭ fi îngrupatu. Și totŭ iaste nediajde să fie hătmăniia totŭ pre fičorulŭ hatmanulŭi ³ și Bihovschi ⁴ să fie totŭ purtătorulŭi trebilorŭ, ca unŭ cobernatorŭ: fost-aŭ destule amestecături și 'ntre dănșii ⁵, iară așea i s'aŭ părut pre aceștea să să așeadză lucrulŭ la Măriia Sa la craiŭ, fiindŭ sluga Domn<niei Tale> Pătru Diiacŭ ⁶ acolo,—omulŭ nostru pre cine amŭ

¹ Sebessy Ferencz, trimes ardelean.

² Daniil călugărul.

³ Iurii, cu privire la care v. Iorga, *Ucraina moldovenească*, I, c., p. 347 și urm.

⁴ Wychowski, *pisarul hatmanului*. Cf. și *Lettres de Pierre des Noyers, secrétaire de la reine de Pologne Marie-Louise de Gonzague*, Berlin 1859, p. 18. Pentru împrejurări, *ibid.*, p. 345 și urm.

⁵ După moartea lui Bogdan Hmilnițehi.

⁶ Pare a fi Ardeleanul Petru Budai Diacul, despre care vezi Iorga, *Istoria Românilor din Ardeal și Ungaria*, I, pp. 259, 261.

avutū acolo, iaste și omū canū tănărū—, ce așea cumū Măriia Sa craiū n'au prealungitū voroavele, și fiindū Măriia Sa craiū și canū boliacū. Iară dintru Pătru Diiacū să fie înțalesū cumū Șveții iară să fie înpengându pre Leași; ce noi dinceoace, dinū susū, fiindū cu Leașii nu foarte înū prietenie, nu prea putemū prinde vești; iară acmū au începutū a pleca și ei: să miargă ai noștri la iarmaroace, pentru să să hrăniască și ei; ce de acmū să vorū deșchide căile curundu. Iară, precumū va fi înțalesū Pătru Diiacū, poftimū să avemū știre și noi. И ЛКСН ГЕСДРТИ СЪ БГОМ, АМИН. ИЗ МС, Л. V. 18, lt. 7165 (=1657).

Io Gorghi Ștefanū Voevodū.

† ПРАВЪЗЛЮБЛЕНОМ И СРДЧНОМ БРАТА ИШЕМС Іу Квстандин Шербан воевод, вж. МАСТИЮ ГЕСДАРЮ ЗЕМАН ВЛАХИНСКОЮ ЧСТИ ВЪДАТИ¹.
(Aiud.)

XLIV.

† Io Mihailū Radulū voevodū i gsdnū ПИШЕМ ГЕСДМИ ВОАО, cetățeanilorū dela Clujvarū, ВДРАКИ. Să căutați că aciiā vorū veni sluga domnii meale Cortū comisū și cliuč(er); ci să aveți a-ī lă-sarea să între în cetate să cumpere cu banī păine, făină, orzū și altū ce va mai trebui domnii meale. Ci să nu-ī opriți, nič să aibă altū valū. И САМ РІЧ ГЕСДМИ. ПИС. СІПТ. Д., ЛТ. 7167 (=1658)².

(Pecete cu vulturul arhiducal cuprinzând stema munteană, între doi lei; legenda: Ioannes Michael...)

(Cluj.)

¹ Alte scrisori românești ale lui Gheorghe Ștefan (1656-1657), în Iorga. *Studii și documente*, IV, p. 50 și urm.

² Pentru tot ce privește pe Mihnea care-și ziceă „Mihail Radul“, imitând pe Mihai Viteazul (va fi citit opera grecească a lui Stavrinou despre erou), vezi Iorga, *Steagul lui Mihnea-vođă Radul*, în *Analele Academiei Române*, XXXVI, p. 529 și urm. Acolo și tratatul său românesc cu Gheorghe-vođă Ghica (p. 537 și urm.). Serisoarea lui Mihnea e din campania lui ardeleană, alături cu Turcii. — Vezi Iorga, *Studii și documente*, IV, pp. CCXCIV-V. — O altă serisoare a lui, către Rákóczy (29 Septembrie 1659), *ibid.*, pp. 57-59, n° LIV. Altă iscălitură a lui, în Iorga, *Socotelile Brașovului*, în *Analele Academiei Române*, XXI, p. 212.

XLV.

† La dumneta căpitanu Ionașco sănătate pohtescu dumitale. Alta, facu știrea dumitale, cându amu venitū aciia la tăbarū (=tabără) amu luatū caî de olacū, și m'amū turnatū, iarū niște Turcî i-au tãmpinatū și i-au luatū de olacū. Iarū dumneata să mergî la celibiulu, să te închinî cu sănătate dela mene, și să cerî dumneta să-ți dea omulū dumnealū, și să meargă împreună cu Savulū, la cene-și va cunoște, să-î scoțā. De ačasta facū știrea dumnetale. Să fiî dumneata sănătosū.

Alū dumneatale frate de bine voitorū.
Dumitrașco čaușū¹.

(Arhiva Ungariei din Budapesta).

XLVI.

† Io Dumitrașco Catacozino
voevoda, bj. mlst. gspdriū zemle moldavscōi.

† Luminatulū prințipū A paŃ Mihaiū, dinū mila luî Dumnedzāū craiulū Ardialulū și domnulū parțilorū Țărăi Ungurești și spanū mare Săcuilorū, alū nostru vecinū de aproape, de bine voitorū, multă sănătate și viață îndelungată îți poftimū de la putiarniculū Dumnedzāū să-ți dăruiască. Pricina trimiterii noastre cătră dumneata nu iaste altā, fără numai întāiū cercetāmū ca să știmū de a dumnetale bună sănătate, cu caria milostivulū Dumnedzāū pururia să te dăruiască, — așia poftimū. Iarū, de spre alte, pecumū sintu tãmplările aciia, înū țara noastră, megieșeaște însămnāmū Dumnitale ca să ști: cu mila luî Dumnedzāū și cu putearia cinstitulū împăratū, pe nepriiateniî împărăției și ai noștri cu Măriia Sa Calga-sultanū și cu alți patru sultanî lângă dănsulū, și cu oastia putiarniciiî împărăției și cu ai noștri slujitorî, pe toți i-amū rășchiratū dinū țarā și i-amū scosū, și ni-amū așădzatū la scaunulū nostru aciia, înū Iași. Decî cu ačastă datā megieșască cercetare facemū cătră Dumneata, poftindu pe Dumneata a ști pentru unū credinčosū boiarinū alū nostru, anume Mironū Costānū vorniculū celū mare, carele de noi aū fostu trimisū oare cu

¹ Așez această scrisoare tot în 1658, fiind vorba de oști românești în Ardeal. — Totuși un cunoscut căpitan Ionașcu eră în oastea lui Radu Șerban, la 1603; *Studii și documente*, IV, pp. xxiv, cxv.

ce prilejū ca să poată răzbate până la dumnealui hatmanulū Su-
beschie¹, cāndu eramū pe la Galați, și câteva dzile aū trecutū, și de
dumnealui până acmū nicio viaste n'amū luatū, fără numai cātū
știmū că, neputāndu triace pe aiuria, aū nāzuitū și aū venitū să triacā
prinū țara Dumnitale; și noi, neștiindu cā-i va fi calia pre acolia,
carte la Dumneata nu i-amū făcutū. Ce poftimū pe Dumneata, oarece
veaste veī avia și cumū veī ști de acelu boiarinū, cumū maī de sirgu
cu acestu înblătorū² să avemū știre. Iară să nu gāndești Dumneata
c'aū înblatū într'altu chipū, ce cu știria noastră iaste trāmisū.
Așijderia poftimū pe Dumneata, ce veī hi avāndu vești de spe păr-
țile dinū susū, de toate să avemū știre. Iară, de spe părțile noastre
ce să vorū înnoi, duple datoriia megieșiei pururia veī avia Dum-
neataa de la noi știre de toate. Și duple ācasta ce ne vomū maī
așādza, vomū gāta unū boiarinū alū nostru solū și-lū vomū trimite
la Dumneata cu cinste, cumū să cade, precumū iaste obiāiulū. Și, cu
atāta sāvārșindu, mila putiarniculuī Dumnedzāu fie cu Dumniata.

Înū Iași, vltō 7182 (=1674), Ghen. 19.

Alū Dumnetale de bine voitorū și vecinū de aproape:

Io Dumitrașco Voevoda.

Luminatuluī prințepū Apafi Miharū, dinū mila luī Dumnedzāu
craiu lū Ardiāluluī și domnulu a părților Tărāi Ungurești, ișpanū
mare Sācuilorū, alū nostru vecinū de aproape, чинною и съ много
здравіе дати еа³.

(Arhiva Ungariei din Budapesta).

XLVII.

Prea-luminatuluī milostivuluī și creștinuluī domnu Mihaī
Apafi, denū mila luī Dumnezeū Ardealuluī crai, părților Tărāi
Ungurești domnu, Sācuilorū șpanū, ca unū milostivū domnu, cu
slujbā ne închināmū.

† Rugāmū pre milostivulū Dumnezāu să dāruiascā Mării

¹ Ioan Sobieski.

² Curier.

³ Cf. Hurmuzaki, XV, p. 1355, n^o MCCCCCLXXXIII. — Pentru prādāciunea
Tātarilor Cronica atribuitā luī Nicolae Costin, în *Letopisețe*, II, ed. a 2-a. p. 110,
sau C. Giurescu, *Letopisețul țarei Moldovei*, pp. 66-7. — Cf. povestirea din *Studii*
și *documente*, IX, pp. 159-161. — Serisoarea euprinde și o însemnatā întregire la
biografia luī Miron Costin. În aceeași fotografie apare și sfārșitul altei scrisori a
aceluiiaș. cu data de Iași, 718—(rupt).

Tale bună pace și sănătate întru mulți și fericiți ani, denpreună cu totu cinstitū sfatului și țara Mării Tale. Facemū știrea Mării Tale lucrulū tāmplării noastre, carele ne ajunse în țara noastră: fiindū domnulū nostru la oaste, Gligorie-vodă, la Hotinū, cu Huseinū-pașa, după porunca împărătească, fiindū venirea hatmanului leșescu cu toate oștile leșăști, fu biruința hatmanului, și Huseinū-pașa, cu căși Turci putu scăpa, trecut-a pre podū și au intratū în Camenișă, iarū domnulū nostru, cu câte oști rămaseră de nu periră, îi cuprinse hatmanulū, și, ca unū creștinū, făcu milă cu dinșii și-i slobozi pre toți, și pre domnu denpreună. Decī Gligorie-vodă slobozi oștile de veniră în țară, și Măriia Sa mearse la împărăție, la veziriulū celū mare, și-lū priimiră cu ertăciune; și ne trimise Măriia Sa carte scrisă la Noem. 19 zile, și ne scrise și chehaiaoa veziriulū pentru venirea Mării Sale de acolo la veziriulū, întru carea l-au priimitū și i-au făcutū ertăciune; și ne poruncește să căutămū de trebile țării, carele ne sântū poruncite de la împărăție: anume orzure, făină de grău, miare, cără, untū și altele încă multe. Și după aceastea iarū încă ne mai veni o carte de la Gligorie-vodă, scrisă la Ncem. 24 de zile ale călindariului celū vechiū, întru care carte acăsta și în cea dintāi totū într'unū chipū ne serie, cumū iaste domniia pre seaama Mării Sale și peste scurte zile va fi și viitorū în țară, cu rânduială împărătească și cu oaste turcăscă, să fie la Focșani pază de spre Leași, împreună cu Dumitrașco-vodă, domnulū celū nou alū țării Moldovei; și alte învățături multe ne poruncește de spre partea împărății, precumū ne porunciia și chehaiaoa veziriulū. Și pre acăsta ne aflamū noi cu grijă ca să unplemū poruncile. Iarū, mai nainte de aceaste, până ce nu era sositū încă Gligorie-vodă la împărăție, fost-au trimisū veziriulū la Duca-vodă ca să meargă să-i dea domniia, precumū și la noi trimisease cărți ca să trimitemū cățiva boiari acolō, la împărăție, și să aleagă denū boiarii țării noastre unulū dintr'ânșii să-lū facă domnu. Decī noi nu trimisemū, că știamū că domnulū nostru Gligorie-vodă iaste mergătorū la împărăție. Mai pre urmă ne scrise și capichehaialele, deaca de vreamē ce iaste Măriia Sa viitorū, să nu mai trimitemū ničenū boiarū, că, mergândū Măriia Sa, domniia iarū va fi pre Măriia Sa; iarū, cândū fu acumū mai pre urmă, auzimū că Măriia Sa Duca-vodă iaste la Rușciucū, dereptū Giurğovū, și vine dereptū la București. Decī noi, auzândū acealea, întrāmū la grijă mare, și ne deademū în laturī, și trecemū

aici, în țara Mărie Tale, până se vorü vedea lucrurile de acolö cumü se vorü aşaza.

De care lucru ne rugămü Mării Tale, ca unü domnu milostivü, de vream ce ne scăpămü cu viața noastră aici, în țara Mării Tale, precumü și mai denainte vream părinții noștri și moși, strămoși noștri de multe orî ș'aü scăpatü capetele în țara ačasta în vream de primejdie, și aü trăitü suptü scuteala și mila crailorü, și pre noi astăzi aceaia vream ne-aü ajunsü, și cădemü cu rugăcüne la mila Mării Tale cea crăiască, să avemü și noi astăzi milă și scuteală de Măriia Ta, ca de la unü crai creștinü și milostivü, să facă Măriia Ta milă cu niște striini ce săntemü astăzi înstriinați denü țară și denü pământulü nostru.

De veî cunoaște Măriia Ta că vomü putea trăi întru țara Mării Tale, și suptü scutița și apărarea Mărie Tale și unde veî socoti Măriia Ta unü locü de traiulü nostru, ne veî face Măriia Ta și o cinstită cartea a Mării Tale, unde ne se-a întânpla a läcui, să trăimü cu pace, și, iarășü, cândü ne se-aarü întämpla a eși denü țara Mării Tale, să eșimü cu pace, fără de nicio zmințeală. Iarü, de veî socoti Măriia Ta că nu ne omü putea odihni aici, în țara Mării Tale, că vomü avea și noi niscare vrăjmași, și nu știmü și cine se va aşaza în țară a stăpăni, și vorü făc(e) supărare Mării Tale, și vorü îndemna și pre Turci¹ de vorü supăra pre Măriia Ta, și ne vorü ceare fără de voe a ne duce în țară, ne rugămü Mării Tale ca unü crai milostivü, după înțelepciunea Mării Tale, să avemü răspunsu. Că noi în nădeajdea și în mare mila Mării Tale amü plecatü capulü aicea, la dăstoi(ni)ciia Mării Tale.

De ačasta ne rugămü Mării Tale, și milostivulü Dumnezeuü celü putearnicü să umbrească pre Măriia Ta cu bună pace și să-

¹ Pentru înfrângerea Turcilor la Hotin și trădarea amânduror domnilor, Ștefan Petriceicu din Moldova și Grigore Ghica din Țara Românească, v. Iorga, *Studii și documente*, IX, p. 161 și urm. Pentru speranțele lui Ghica și înlocuirea lui cu Duca-vodă, Iorga, *Despre Cantacuzini*, București, 1902, p. CXI și urm. Cf. *Istoriile Domnilor Țării-Românești de Constantin Căpitanul Filipescu*, ed. Iorga, București 1902, pp. 181-182: „Iar boierii au trecut în Țara Ungurească la Sibii, anume aceștia: Gheorghe banul, Stroe vornic, Ivașco logofăt, Hrizea vistier, Neagoe banul Săcuianul, Ilie armaș, Părvul Fărcășan, Hrisoseul vătaf și mulți boieri mehedinți au fugit în Hațag“. Altă povestire în *Cronica Ludescului*, *Magazinul Istoric*, V, p. 13. — Socotelele Sibiului (*Analele Academiei Române*, XXI, p. 285) arată pe boieri viind pe la 25 Decembre st. n. 1673 în Sibiului și plecând spre Alba-Iulia, cu Kovács Pál și Kis György, la 27.

nătate, întru luminată și slăvită crăiaa Mării Tale, în mulți și norociți anî, aminu.

Ипск Dech. 4 dni, lt. 7182 (=1673).

Plecați și ca niște slugi măi micî ai Mării Tale:
Gherghe Băleanulū, Stroe vornicū¹,
Ivașco logofătū² i Hriza vistiariū³.

(Arhiva Ungariei din Budapesta.)

XLVIII.

† Alū nostru bunū priiatenū, dumnealū Iliiași Gherghe craibirăū, dumitaale m'închinū cu bunâ sănătaate, și poftimū de la milostivulū Dumnedzăū această puținâ scrisoarea a noastră să afle pre dumneata cu sănătaate. Cătră această facemū știre dumitale: iată că amū trimisū cești oameni ai noștri într'acolo, cariî să ne cumpere ceva vită de triaba casii noastre, fiindū și noi lipsiți și scăpați de vită, de aciaste răscoale⁴ č-au fostu înū țară la noi. Deci, neștiindu oameni noștri rândulū într'acolo, poftimū pre dumneata de unū omū a dumitaale, să dai dumneata să margă cu oameni noștri... de vorū știe vită vândzătoare, și pre la tãrguri să cumpere a înc... 'n afară, iară pentru ostiniala ce va face omulū dumitaale d... oameni noștri, nu-î va hi de la noi înū darū, ce-î vomū plăti... Și poftimū pre dumneata... -ți hie dumitaale..., iarū în... să nu-î... pentr'acesta lucru... de va hi totū... pre sama dumisale doamniî... Lazarū Iștioanū, poftimū pre dumneata să fiî dumneata nevoitorū, să n'aibă dodeială. Iarā noi încâ, ce va hi pofta dumilorū voastre într'acoaci, omū hi nevoitori să slujimū dumilorū voastre.

Și amū trimisū dumitaali trei coți și gumătaate de postavū supțire, de o dulamă, ce, de cumū s'au tãmplatū, poftimū pre dumneata să priimești dumneata, tãmplându-ne și noi acmū la țară. Ce, de cumū s'au prilejitū, dumneata veî priimi, fiindu și noi această dată la țară. Și de altă ce va hi pofta dumitaale într'acoaci

¹ Leurdeanu.

² Goleșcu.

³ Popescu.

⁴ Înțelege războiul tureco-polon, purtat pe pământul Moldovei.

omū sluji dumitaale. Aăasta poftimū pre dumneata. Și să fi dumneata sănătosū.

✚ Cucutianī, Septemvrie 13.

<Alū dūmit>ale de bine voitorū Toaderū <Cantacuzino> bivū vist., mă închinū dūmitale.

<La alū nos>tru bunū priiatinū, dumnealū Ili<ia>șū Gherghi, crai-birăū, cu bună sănătaate să să dea¹.

(Cluj.)

XLIX.

Copia inefiziției saū dovedirei cu jurământū pentru pīcina banilorū care aū luatū prințipulū Ardealulū, alū doile Racoți Gheorghie, de la domnulū spatariulū Țărăi Rumănești, dinū orașulū Sibiiulū, adecă talerī mie treizeci, dentru care jumătate aū opritū pā sama sa, iarū altā jumătate aū dat-o pā sama luī vodā dinū Țara Rumănească, care aū fostū pā acea vreme. Înșā dovedirea aăasta și întrebarea s'aū făcutū după obiceiū cu jurământū, dinū porunca prințipulū Apafi, la anulū 1680, Dechem. înū treisprezece, de spre partea cinstitei jupănease Buicești Mara², soției prea-cinstitulū dum. Secheli Laslo de la Boroșū-Ieneo.

PP. Intrebare:

Știī precumū craiulū Ardealulū, alū doile Racoți Gheorghie, ca să fie luatū bani spātariulū Diiculū, care aū fostū la Matei-vodā ghegeneralū saū velū spatarū³, dinū Sibiiū, și cātā sumā de banī, și prinū cine i-aū luatū și înū ce chipū, pentru care pīcinā? Cu puterea saū într'altū chipū? De aăasta iaste ceva poruncā și cītanție saū altā carte de mărturie? La a cuī casā și cātā sumā de banī aū fostū? Și înū ce feliū aū fostū puși? Cine și care arū mai ști de lucrulū acestū cevașū?

Marturū de'ntăiū, înțăleptulū și cīnstitulū Criștofū Calmanū, cetățanū dinū Sibii, de patruzecei și patru de anī, sorocitū și în-

¹ Pentru Toderășcu Iordachi Cantacuzino, v. mai sus, nr. XXVII, unde și mențiunea acelniăș „Iliăș Gheorghie“.

² Mara Buiceasca, fiica Diicului Buicescul. Vezi mai departe.

³ Pentru Diicul, fiu și el al unei Mara, din Brâncoveni, v. Iorga, *Răscala Seimenilor împotriva lui Mateiu Basarab*, în *Analele Academiei Române*, XXXIII, p. 205 și urm.

trebată, așa mărturisește: Eu, într'acea vreme, fiindă la logofeția saă canțilaria cea de Curte, știu adevărată precumă, la întrebare numitului crai, ală doile Racoți Gheorghie, treizec de mie de taleră ai spătariului Diicului de aici, dină Sibii, prină cămărașulă saă comorniculă anume Chiover Gaboră, aă luată, și voră fi de atuncea vre o doaăzeci și șasă de ană. Înă ce feliă și pentru ce pricină s'au luată acei bană, eu nu știu, dară încășă amă auzătă de la însușă spatariulă Diiculă că să jeluia, zăcândă căți bană i-aă luată craiulă Racoți Gheorghie de la casa lui Herșelă Ianoșă, care casă o stăpănește acumă Vaida Petru, care pe acea vreme va fi fostă sălaşu spătariulă Diiculă.

Ală doile mart<ură>, înțeleptulă și cinstitulă Vaida Petru, cetățană dină cetatea Sibiiului, omă de patruzec și șasă de ană, sorocitulă, jurată, întreată, mărturisește: Eu, fiindă tineră pă acea vreme, nu amă avută grija lucrurilor ca aceste, dară știu că la casa maica-mea, Herșelă Ianășoae, aă avută ună boiară o ladă lungă; dară ce aă fostă într'ansa și cine aă dus-o, eu nu știu. Dară atăta știu că s'au luată lada. Casa maică-mea n'au fostă de sălășluită boiarulă aceluia.

Ală treile mart<ură>, înțeleptulă și cinstitulă Vaida Gașpară, cetățană dină mai susă numita cetate Sibiiului, omă ca de cincică de ană, jurată și întrăbată, așa mărturisește: Eu adevărată știu și imă aducă aminte precumă, la întrăbare, mai susă numită craiulă, ală doilea Racoți Gheorghie, aă luată jumătate, iară altă jumă<tate> a baniloră spăt. Diiculă s'au luată și s'au dusă la vodă care aă fostă atuncea înă Țara Rumănească, — care bană aă fostă pușă de spăt. Diiculă la casa maica-mea, adecă la casa Herșelă Ianoșoae. Atuncă aă fostă și dumneală Budaă Petru Bălgrădeanu¹ de față, precumă imă aducă aminte, de spre partea lui vodă dină Țara Rumănească rânduītă; comorniculă saă cămărașulă lui Racoție Gheorghie craiulă încă aă fostă acolo. Bani s'au numărătă prină Grecă neguțitoră, precumă aducă aminte. De atuncă voră fi vre-o doazeică și cincă de ană. Și așa știu eu că acei bană nu i-aă luată craiulă cu judecată, ci înă sălă. Cândă s'au dusă bani, amă auzită acește cuvinte dină² cămărașulă: laudă fie lui Dumnezău că l-aă învătătă de mai multă nu va vinde țara. Cătă sumă de

¹ Vezi mai sus, notele la nr. XLIII.

² Adecă: de la.

banî va fi fostu, nu știu, numai atâta știu că au fostu suma prè-
mare, că toată zua până în sară s'au număratu, și Greci care nu-
măra încă era mulți.

Alu patrălea mart<urū>, strajnicul Gligorie Tergovișteanulū,
care șade înu satulū Gura Răului, înu seannu Sibiulū, înu varmegia
Bălgradulū, omū ca de șaptezece de anī, juratū, întreatū, așa
mărturiseaște: Știu cumū că ce au avutū spăt. Diiculū la Sibī,
banī și altă averea toată, cu porunca eraiulū, alū doile Racofi
Gheorghie, s'au luatū și s'au dusū, și bani s'au împărțatū în doă:
jumătate s'au luatū pă sama lui vodă și o parte au rămasū eraiulū,
precumū amū auzatū. De acăsta jup<ănū> Budai Peterū mai
multe va ști.

Care mărturiī prinū noi auzându-să și isprăvindū-să, le-amū
scrisū și noi Mării Tale (adecă eraiulū Apafi) cu bună credință,
poftindū Mării Tale norocită și îndelungată viață.

Alī Mării Tale

plecați, credințoși și pururea
slujitorī:

Gheorghie Intedi¹ și Gheorghie Cițoi,

de la canțalaria sau logofeția cea mai mare jurați logofeți dinū
Curtea Mării Tale, pentru acelea mai susū scrise, ca să să ispră-
vească, cu credință anume trimesși.

Præsentem inquisitionis copiam ex vero ac indubitato origi-
nali de verbo ad verbum genuine traductam eidemque originali
per omnia consonam esse præsentibus bona fide attestor. Cibinii,
16-a mensis maij, anno 1746.

Stephanus Bethleni de eadem, caesareae-regiae campestris
bellicae cancellariae transylvanicae translator.

(Pecete mică.)

(Cluj.)

L.

† Διαλαμβάνο ἐφ' Ἀναστάσις πρόην βηστηάροις, ἔστοντας καὶ ὁ
ἀφαίντης ὁ Σεκοιάσκος νά μας ἦτον σιδρομητής, διὰ τὸν μακαροίτη τὸν
Ἀφραίτη μᾶς δὸν (sic) Δοῦκα-Βότα, καὶ διὰ τοῦ λόγου μᾶς, καὶ πρότα
καὶ ἥστερα, καὶ πολὲς καλοσίνες μᾶς ἔκαμε, ἥς τὴν ἀνακοίμοισ<ιν>, τὸν

¹ Familia Inezédy e cunoscută în Ungaria.

ἐδόσαμαν δι' ὅλαν τόζον μάλαμα ταινηοὺς χηρός, ὁ ἕνας τραβάρτη δράμια διακόσια εὐδομῆντα, ἤγουν 270, καὶ ὁ ἄλος δράμια εὐδομῆντα πέντη, ἤγουν 27 (*sic*), καὶ νὰ μὴν ἔχη κανῆς νὰ τοὺς τρεῖς τηραίψη, μήται ἢ Τόμινα, μίται ἢ μπερηζαταίδες, καί, ὀπόταις τήχη νὰ δοθοῦν τὰ ἄσπρα ἢς τὰ χεροιά τῆς Τόμινας, καὶ τὸ μαλαμὰ ἢ ἄλη ηλωασι (*sic*) ἢ Ἐντημότη<ς> τοῦ νὰ τοὺς βαστάξοι, γηὰ τῆ μας ἔκαμε πολὲς καλοσίνες. Καὶ γηὰ τὴν τὸ ἔδοσα τὸ παρόν μου, καὶ ἔνδειξοι, καὶ πάνο καὶ τὴν βούλα μου.

1686, Ἑουλίου 10.

Ἐγὼ Ἀναστάσις πρόην βηστηάροις ἔδοσα τὸ παρόν¹.

(Pecete mică.)

(Cluj.)

Arăt eu Anastase fost Vistier, de oarece ni-a fost ajutător și dumnealui Székely László, pentru răposatul Domnul nostru Duca-vodă, și pentru noi, și mai întâiu și mai pe urmă, și multe bunătăți ni-a făcut; la răposarea <Ducăi vodă> i-am dat brăjări de argint, una trage dramuri două sute șeptezeci, adecă 270, și cealaltă dramuri șeptezeci și cinci, adecă 27 (*sic*); și să n' aibă nime a le cere pe tustrele, nici doamna, nici beizadelele, și, când s'ar întâmplă să se dea banii în mânilor Doamnei, și argintul ori alta... cinstit dumnealui să le ție, pentru că ni-a făcut multe bunătăți. Și de aceia i-am dat această mărturie și dovadă, și de-asupra și eu pecetea mea.

1686, Iulie 10.

Eu Anastase fost Vistier am dat aceasta.

I.I.

† Мlстiiу бjiиу Io Costandină voevodă и гедлк, пнсах гедкми воао, служиторлорү и țaranilorү. Cătră аcаста facă domniia mea înү știre, pe unde să va întâmpla a veni cești 2 boiari ardeleani, anume Chemină Simonү и Readea Palү² cu slugile lorү, mergändү la Ćurğovү ca să-și tărguiască ce le sântү trebuin<cioase>.

¹ E vorba de cunoscuta afacere a confiscării în Ardeal, din ordinul lui Apáffy, a banilor trimeși de doamna Anastasia pentru răscumpărarea soțului ei, Duca vodă, prins de războiul în Polonia. Cf. *Istoriile Domnilor Țării-Românești*. ed. Iorga, p. 207 și nota 2, și Hurmuzaki, XV, pp. 1492-3. n^o MMDCXXXV. Anastase vistierul avea grija restituirii lor.

² Kemény Simon și Rhedey Pál.

iară voi să-î lăsați să meargă cu pace; nimen<î> să nu-î bântuiască, nici caii de olaciu să nu-î ia, înă ducătoare și înă viitoare. Că așa iaste porunca domnii meale. Толко писах гсвдмн, Ав. 2 дн., 7213 (=1705¹).

(Monogramă. Pecete mică.)

(Cluj.)

LII.

Dupre sănătăți.

Cartea Mării Tale amă luată cu plecăciune, și m'amă bucurată de sănătatea Mării Tale, și săntă pururea spre poruncile Mării Tale. Însă imi poruncești Măria Ta ca să-ți scriu și de prietenii ceî ce să știu, cumă le mai umblă lucrul. Pentru care să ști Măria Ta că negrulă aū grăitū negrului celui mai mare, și apoi m'aū chematū și mi-aū zisū să le porunceseu să aibă îngăduială de căstă dată, căce încă nu este vremea. Dereptū această dară aū rămasū această de această dată așa. Iară, precumă văzū și pricepu, vorū să vază întâi la ce sfârșitū să tocmeșeu lucrurile amăndurorū monarhilorū. Solulū celū nemțeseu încășū răspunsu nu ș'aū luatū, și gândulū negrului celui mai mare trage mai multū spre părțile ceale de afară decâtū către Țarigradū², și, de să va potoli mărșulū³) Moscalului, adevăratū arată luna să să întoarcă către vulturū, și, de nu să va potoli, încășū multū pohteăște. De căstă dată așteaptă încă să afle adevăratū de suliți, cumă să va amesteca cu samurii; însă atunci va părea răū lu Ismailū.

Aceastea aū fostū ale veștilorū de căstă dată numai.

Adevărată copie scoasă după țifră⁴.

(Arhiva Ungariei din Budapesta.)

¹ Acești călători nu sunt pomeniți în Socotelile Brașovului sau ale Sibiului.

² Interesantă mărturisire a gândului adevărat ce aveă în acel moment critic Brâncoveanu.

³ În orig. *mărșulū*.

⁴ Pare a fi în legătură cu lucrurile din 1711, arătând hotărârea lui Brâncoveanu de-a aștepta de ce parte va fi biruința. Este și o altă scrisoare nedescifrată.

LIII.

De la divanul Prințipatului Țării Rumânești.

Exelenția Sa gănăralü-feltmarșalü-laitialtü baronü fonü En-
tbergü, în cătă vreme au fostü comandirü țării noastre, orăn-
dütü de prea-înnaltulü prințipü Coburgu, s'au arătatü către toți
ai țării, mari și micü, cu bună cinste, păzindü toate hotaräle
dreptății, spre mulțămita și a norodulü și a politicü, după întocmite
canoane ale înnaltulü prințipü Coburgü, cunoscändu-lü cu toții de
bunü și ocărmuitorü comandirü. Pentru care a Exelenției Sale
bună cinste și mulțămită ce au datü țării și noao, dămü și noi
spre adeverată încredințare ačasta de mărturie.

Fev. 14 dni 1791.

București.

Cosma alü U<n>g<rovlahiei>.

† 'Ο Ρημνίκου Φιλάρετος. † 'Ο Μπουζαίου Δοσίθεος.

Dim. <Ghica> banü. Scarlatü Greceanu vist.

'Ιωάννης λογοθ<έτης> Δημάρις (?)¹.

(Cluj.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

II. Acte privitoare la familia Bulceștilor.

LIV.

De la milostivulü Dumnezeü cu buerüi seris-amü la alü meü
cinstitü și prea-iubitü și mai mare frate, dumnelü jupänü Căpos
Isfanü, polti<ndü> tootü bine ca să dăruiască milostivu Dumnezeü
dumnii tale, de împreună cu tootă cinstită casa dumnetale. Cinstită
scrisore dumnitale, care meü trimesü, venitu-me și cu dragu o'mü
priimitü, și de totă pri<ci>n<a> du<m>. înțeles-amü serisorü dumni-
tale. De care lucrulü dat-amü laudă milo-tivulü Dumnezeü, dac'amü
înțelesu de bună sănătate dumneavostă ; și ne'ü părutu bine că-
ce v'au feritu Dumnezeü Sfinția <Sa> de acele răutăți. Cătră ačasta
de veü poltii dumnetale a întrebare de a noastră sănătate, harü

¹ Pentru aceste împrejurări ale ocupației austriace în Țara Românească,
v. Iorga, *Ceva despre ocupațiunea austriacă în anii 1789-1791*, în *Analele Aca-*
demiei Române, XXXIII, p. 211 și urm.

să fie milostivu<lu> Dumnezeu, ne aflăm sănătoși, iar de alte bușluiale destu<lu> am petrecut de aceste răutăți; că să știți dumniia<ta> cumintele c'atâta răutate ni s'au făcutu de acești vrăzmași de Tătari prin sate, pri la Mehendeșu, pre unde știți dumnitale, numai stupine 30 ne<'u> mâncat, dar totu pândari vinu, totu ne<'u> mâncat. Făcutu-s'au atâta răutate, numai Dumnezeu să le plăte<ască> acestor. Că ă<e> alta fostu mai scrisu dumnetale, pântru rându celor vite, să știți dumnetale că nu s'au pututu vinde, că iată ce răutăți au fostu. Iar să știți dumnetale că eu am pusu 2 čobani cu plată la dănșii, de păzăscu, și l'e totu păzitu, cu are<zi>, și am pusu de i-au toți bătutu, că au fostu toți arezi (sic); ei aice, în țara voastră, nu voru să cupere. Că să știți dumniita că numai ei i-au fostu lăsatu omeni dumnitale săguri; iar până acum să știți dumnetale că forte s'a păzitu bine. Dec dumnetale ve da de știre ce voru să li să facă: lăsa-î-ve dumneta aice, au trece-ve într'acia parte. De-ți va trebui dumnetale vre<un> calu bunu, să-ți dați, și să-mu dați berbeč, că am unu calu forte bunu, cumu și va plăce dumnetale: vânătu iaste în păru, iar de vânzare, nu să voru pute vinde acuma. Alte știri dumnetale de într'acolo, în ce chip voru fi, să știmu, dumnetale să-mi dați de știre, ca să știmu și noi. Pentru vita dumitale, ve da știre¹ de totu ce vom face. Acastă puțină scrisore să afe pre dumnetale sănătoși.

† Alu dumnetale ca unu mai micu frate

Preda stol<nie>.

Pe verso: Acastă puținică scrisore cu multă cinstea să să dea întru cinstită mâna dumneaalui jupânului Caposu Ișfanu, cumnatului și alu micu mai mare, ca unu frate, cu cinstea să să curtescă².

(Cluj.)

¹ In orig. greșit *viște*.

² E de la un fiu al lui Diicu Buicesul, care-și va fi măritat una din fete cu acest Káposy István. Diicul arată să fi fost slab cunoscător de românește. Vezi n-rele LXII și LXXI, din care se vede că el a luat pe Ana Szalánczy, având o fiică al căreia soț fu Székely László. E databilă pe la 1650. In 1655, când se răsculară Seimenii contra lui Constantin vodă Basarab, vedem pe acest fiu al Diicului (cellalt, Papa, trăia pașnic în țară) căsătorit acum cu fata lui Szalánczy. adăpostindu-se în Sibiu, unde se află și tatăl, încă viu (povestire și izvoare, în *Studii și documente*, IV, p. CCLXV). Se spune că eră vorba ca Seimenii să-l facă domn pe acesta (Hurmuzaki, *Fragmente*, III, p. 222).

I.V.

Mlstiiu bjiu Io Şerbanū voevodū н геднь ксен земле оустро-
 клахѣкон, вискъ кванкаго н пркдобраго поконнаго Io Şerbanū Băsă-
 rabū voevodū, dat-amū domnia mea cartea domniei noastre cinstitulū
 dumnealū jupānului Sechilū Laslo denū țara Ardealului, gine-
 rele Predii post., și jupāneasiū dumnealū, Stancăi Buičasăi, fata
 Predii post., feçorulū Diicului spat. Buicesculū, și cu coconii lorū,
 căți Dumnezeū le va dārui, ca să le fie dumnealorū sate cu rumāni,
 moșiū stearpe, țiganī, scule, haine și alte ce se-aarū afla partea
 tātāni-sāū Predii post., și cu totū venitulū acestorū moșiū ce se-aarū
 aleage, să aibā a le ținia și a le stāpāni cu bunā paace. Pentru că
 dumneaei jupāneasa Stanca, fiindū fatā adevāratā a Predii post.,
 nepoată a Diicului spat. Buicesculū, fiindū micā, încă rămāindū
 și sāracă de tatā, o aū fostū dusū muma dumneaei¹ înū țara Ardea-
 lului, de unde și fusease, și, acolò crescāndu-sā până cāndū și
 vremea cāsătoriei viindu-ī, aū mersu dupā dumnealū mai susū
 numitulū jupānului Sechilū Laslo. Dereptū aceaia darā dumneaei
 jupāneasa Stanca, știindu-sā fatā Predii post., vrāndū a-și căuta
 partea tātāni-sāū ce arū fi rămasū aicē în țara noastră, și viindu
 împreună cu boiarinulū dumneaei, acumū în zilele domnii meale,
 cercāndu-și moștenirea tātāni-sāū de la unchiulū dumneaei, boiari-
 nulū domnii meale Papa velū comisū, feçorulū Diicului spat.,
 pentru ce arū fi rămasū de la părinții dumnealorū, moșiū, sate,
 scule, rumāni, țiganī și altū ce arū fi mai fostū, deç dumnealorū,
 voidu-sā între dinșiū, aū venitū innaintea domnii meale dum-
 nealū Sechilū Laslo, împreună cu boiarinulū domnii meale Papa
 velū comisū, și aū poftitū denaintea domnii meale de aū luatū
 la mijloculū dumnealorū pre cinstiți și credinçoși boiariū domnii
 meale Costandinū Cantacozino bāv velū stol. i Costandinū Brān-
 coveanulū vel spat., ca să-ī tocească și să-ī așaze de toate ce vorū
 avea între dinșiū. Deç amū poruncit domnia mea ca să meargā
 să le facā toceaalā și așezāmāntū denaintea Sfinții Sale cinstitulū
 și preasfințitulū părintelū nostru chirū Theodosie mitropolitulū
 Tārāi Rumānești. Deç, dupā porunca domnii meale, strānsu-s'āū
 toți la unū locū innaintea părintelū mitropolitulū, fiindū și dum-

¹ Ana Szalānczy pare a fi fost fiica acelui Ladislau care a indeplinit și misiuni în țară; Hurmuzaki, XV, locurile arătate la p. 1901; *Studii și documente*, IV, p. CLXXVII.

nealorü de față; într'aceia dară boiarüi domnii meale, cariü scriü maü susü, neștiindü cäte aü dumnealorü de împărțeaalä aiciü în țară, ca sä le potrivească, sä dea fieștecäruia ce i se-aarü veni, și cunos-cändü și dumnealü jupänulü Sechilü Laslo, împreună cu boiarenulü domnii meale Papa velü comisü, cä, până nu sä vorü vedea satele și rumänii și țiganii și seule și altü ce arü maü fi, ca sä le poată potrive cumü va fi cu direptulü, nu-ï vorü putea așeza, și vrändü sä meargä pe acolö, rugändu-sä ca sä le daü domnia mea și unü boiarinü de ai Curții, decü domnia mea amü ränduitü pre Stepanü Rătesculü vt. pit<arü> de aü mersu împreună cu dumnealorü de aü scrisü și aü tocmitü și aü potrivitü ce arü fi găsitü toate pe voința dumnealorü, iarü denü ce nu s'aü pututü voi acolö, viindü Papa velü comisü aiç, trimis-aü și dumnealü Sechilü Laslo și jupä-neasa dumnealü Stanca 2 ispravniç ai dumnealorü, împreună cu boiarinulü domnii meale Stepanü vt. pit<arü>. Și, viindü aiç, aü mersu iarü la sfânta mitropolie, innaintea părintelü vlädicäi, fiindü și boiarinulü domnii meale Papa vt. velü comisü de față; și, fiindü și boiarüi domnii meale Costandinü Cantacozinö bâvü velü stol. i Costandinü Brâncoveanulü velü spat., tocmitu-i-aü și i-aü așezatü pre ce se-aarü fi găsitü, împărțindü inü doao, a ținia denpreună, făcändu-le foițe alease și tocmita de sate cu rumänü, de moșii stearpe i țiganü, cariü s'aü aflatü aiç în țară. Așjidirea i-aü tocmitü și în Ardealü, sä-lü ție dumnealorü denpreună satulü (*loc gol*) ce iaste cu iobagii, în doao, și seule și haine și alte unealte cäte aü zisü dumneaü jupäneasa Stanca cä aü pututü scoate de la muma dumneaü, jupäneasa Ana Sälânțoae, de vreama ce dumneaü, duple moartea Predii post., s'aü fostü măritatü după altü bărbatü. Iarü de nește haine și alte unealte ce nu aü pututü scoate de la jupäneasa Ana Sälânțoae, tocmitu-s'aü dumnealorü, aü sä meargä dumnealü Papa velü comisü, aü sä trimiță ispravniculü dumnealü acolö, ca sä tragä lege împreună cu dumnealü Sechilü Laslo, și ce arü putea scoate sä împărță iarü în doao frățește, precumü amü văzutü domnia mea și cartea Sfinții Sale părintelü vlädicäi împreună și a boiarilorü cariü sântu maü susü ziși, și foițele de tocmeaalä și de împărțeaalä care s'aü făcutü și s'aü tocmitü și s'aü datü la mâinile dumnealorü. Dereptü aceia dară amü datü și domnia mea einstitulü dumnealü jupänulü Sechelü Laslo denü țara Ardealulü și jupäneasü dumnealü Stancäi Buiçescäi, ca sä le fie dumnealorü toată partea tătäni-säü Predii post. Buicesculü, sate,

rumăni i moșii stearpe i țiganî i scule, haine și altele ce se-ară
 măi afla, moșii ohabnice și stătătoare, dumnealorū și coconilorū
 dumnealorū, în veci. И не въ коего до непоколебимо, по <о>ризмо
 гскади. Сѣж оубо и скатели поставихом гскади : jupanū Radulū
 Năsturelū velū banū, i panū Badea Bălăceanulū velū dvor., i
 panū Gligorie velū log., i panū Barbulū Milesculū velū vist., i
 panū Costandinū Brăncoveanulū velū spat., i panū Stoianū velū
 cluč., i panū Statie velū peh., i panū Ghinea velū post., i panū
 Iordachi Cantacozinō velū stol., i panū Papa velū comisū. I
 is<pravnicū> Șerbanū vt. log. И написах аз Goranū log. Olănesculū¹
 înū București, mșța Noemvrie 22 dni, vlt. 7191 (=1682).

(Monogramă și iscălitură.)

(Arhiva Ungariei din Budapesta.)

LVI.

† Mlstiū bjiū Io Costandinū voevoda и гсдинъ землѣ владхнскѣе,
 писах гскади voao schilearilorū dela Dragoslavele șă de la Căineanî.
 Facu-vă înū știre dumnia mea, oricându ar trece vitele priiatenulū
 dumnii mele jupănulū Sichiellū Laslo, orice felu de vite, să le
 treacă de aici dinū țară înū Țara Ungureaască, aū denū Țara Ungu-
 rească să le treacă încoace, iarū voi să aveți a le lăsarea să treacă
 cu paace vitele șă oameniū lui, nimica să nu-î bântuiți pentru
 vaamă. Că așa iaste porunca dumnii mele. Тоакѣ писах гскади.

Maî 28 dni, lt. 7197 (=1689).

Io Costandinū Voevoda.

(Monogram. Pecete mică.)

(Cluj.)

LVII.

† Dumitrașco pit<arū> Poenariulū dat-amū cartea noastră de
 judecată la mână lu Costandinū post. Cepturoianulū, nepotulū Predei
 spăt.², pentru că aici la scaunū innaintea noastră avut-aū întrebă-
 ciune de față cu Preda, feçorulū lui Apostulū Păsatū otū Groșșanî,

¹ Insemnări de ale lui Mateiu, filul acestui (?) Goran, pe o carte grecească, le-am reprodus în Analele Academiei Române, XX, p. 247 și urm.

² Fiul lui Papa Comisul. Vezi n° LXXI.

nepotul Vladului, pentru un zăpisiu ce seoaș(e) Costandinu post., alu Vladului, moșulu Predeș, tatălu lu Apostulu, ce serie la mână Predeș spăt., unchiulu lu Costandenu post., cumu că i-au fostu datu bani gata ug. 62, costande 7, și cu zi până la S(fe)ti Petriu, scriindū înu zăpisiu cumu că, de nu va da Vladulu bani la zi, să-ș ție Preda spăt. toată parte lu de moșie dela Gropșani și cu toș rumăni, și de atuncea până acumu săntu 41 de ani, precumu văzumū și noi zăpisiulu, și ei grijă n'au mai portatū, nici bani nu i-au mai datū. Decș și noi într'altū chipū n'amū pututū aleage, ce i-amū datū această carte a noastră la m(ână)..., să fie volnicū... să stăpânească a patra parte (?) dinu Gropșani, moșia de peste totū hotariulu, și să ia totū venitulū moșiei, și de cătră nime nič(o) opreaală să n'aibă. Iarū Preda, nepotulū Vladului, de va putea căștiga bani, să-ș dea și să-ș seoașă moșia. Ačasta seriemū.

Iuni 1 dn., lt. 7202 (=1694).

Dumitrașeo pit. Poenariulu.

Cartea lu Dumitrașeo Poenariulu, de judecată, Gropșani.

(Cluj.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cinstită ca unii surori dragă, bună și adevărată, mă închinū cu sănătaate, Dumnezeu cu norocū și viață lungă să blagoslovească pre dumneata.

Cinstită serisoarea dumitale ca de la o adevărată iubită soră amū luatū, dentru care bucurie desăvârșită mi-au venitū, întâi de a dumneavoastră fericită sănătaate vestindu-mi-să, și mai multu că Domnulū Dumnezeu au vrednicitū pe dumneata a vedea și veselie de iubitū fi¹ alū dumitale, care bucurie, păcumū la dumneata, așa și la toată casa noastră au fostū. Pocī cu această a ură, zicărdu ca să-lū trăiască Dumnezeu și să să bucare cu naștere de fi și să-ș trimiță Dumnezeu zile blagoslovite, ca să vază fi filorū, spre bucuria a totū neamulū. După această, cinstită și a mea iubită soră, viū a răspunde scriselorū dumitale, măcarū că puținū poē priceape dinū câte-mi scrii dumneata, iarū eu. după puțină cunoștință a mea, atâtū zicū ca dumneata să nu te nimicū bucuri la ce arū fi partea mea, orī multū orī puținū, căci că dumneata dinū mila lu Dumnezeu cu de toate ești îndestulată și. mai multū zicū, socotindū,

¹ Adam Székely.

după cum și dumneata, pă Dumnezeu văzū că puī la mijlocū în chipū de jurământū. Ci darū dumneata socoteaște întâi că-iaște moarte, și totū ce iaște dreptū alū cuiva, să să poată opri, iaște și naintea lui Dumnezeu cu păcatū, și naintea oamenilorū cu rușine. Eū dreptaate amū a ceare, mi să pare, după cumū scrisorile imī dovedescu, păcumū și alții mai înțelepți și mai einștiți decâtū mine vādū și-mī cunoseu dreptatea, măcarū că dumneata zic că inū mintea mea mă ostenescu și poč să și cheltuescu. Cu adevăratū : celū ce piarde unū lucru să osteneaste cu mintea multū ca să găsească, iarū și, de nu poate numai cu cercetarea a afla, pune și chieltuială la mijlocū, gândindu că : aū să aflū ce amū pierdutū, să-mī scoțū și chieltuiala, aū să fie pierdute toate. Ci darū aceluiașū pătimașū mă počū alcătui și eū, și, avândū dovade inū mână mea, așa socotescu cu ajutoriulū lui Dumnezeu să iaū ce iaște alū mieū, iarū să nu pierzū mai multū. Poți socoti dumneata câtă vreme aū trecutū de cāndū stăpāniiași dumneavoastră toată bunătatea casei noastre, ce aū fostū dusă aciū inū Ardealū (și nu v'ați îndestulatū), ci toema dinū ¹ vreme trecută ați cercetatū a avea parte și aici inū țeară; de care dreptatea n'aū apărātū pă dumneavoastră; acea dreptaate darū socotescu că Dumnezeu nic de mine nu o va depărta, ci, măcarū de ai dumneata câtū de multū zăbovi și depărta acea vreme, dreptatea o va aducē(e) cāndū dumneata nu vei gândi. Că, de aū muritū tatā-mieū, amū rămasū eū ; de vei muri dumneata, vorū rămānea coconiū dumitale. Ci mai bine arū fi să rămāe dragoste. și acumū, și de acumū, între noi, decâtū să să întemeiază vrajbă și nedragoste. Mă mirū cumū va să poată fi lucrulū, că dumneata imī scrii inū doao chipuri, care unele să potrivescū și eu zisăle ce ai zisū dumneata către fecoriū miei, iarū altele sântu depărtaate de dragoste ce arăți dumneata, că-mī scrii carele și către fecori s'aū zisū, că ai vrea dumneata și pohtești ca inū viața dumitale să ne isprăvimū și să ne toemimū, — care vorbă și pohta dumitale și eū o voescu. Apoi iarū imī scrii dumneata cumū că dintr'unele imī vei face parte, iarū altele zicū dumneata cumū că ți le-aū dăruițū maica dumitale, ci acealea vorū fi numai ale dumitale. Eū încă počū zice că unele sate mi aū dăruițū tatā-mieū numai mie, aū că aū dăruițū moașă-mea tātāni-mieū, ci nu-ți voi da dumitale. Ci aceaste vorbe sântū fără de cale, numai ori aciū ce se-aū dusū, ori aciū ² ce

¹ In orig. *dunū*.

In orig. *aicī*.

aŭ rămasă, iaste să le împărțim. Pentru care împărțeaală noi nici n'eamă apărată, nici nu apăramă, ci așa pohtimă ea, ce voi dovedi eă că iaste adusă aciă, să iasă pă jumătaate, și pă ce veă dovedi dumneata că aŭ rămasă aicea neîmpărțite, să iaă pă jumătate. Aăasta zicū, și aăasta voi, și aăasta să rămăe; iarū vorbele și scrisorile, mă rogū dumatiale, păcumū aŭ avutū începutū, să aibă și săvărșitū, ca să nu mai facemū vorbă oamenilorū, ci să rămănemū păcumū să cuvine, cu dragoste și bună unire între noi. Număi, drăguță soru-mea, pohtescu pă dumneata, de poți dumneata dovedi cu niscare scrisorī la mână dumatiale cumū că ai mai avea dumneata cevașū a căuta cu mine, păcumū eă amū scrisorī la mână mea cu marī marturīi, și ungurești și rumănești, a-mī luoa parte foarte bună de acolo, păcumū toate de față le-aamū arătatū slugilorū dumatiale, păcumū dumatiale vorū putea spune, așa și dumneata să arăți scrisorile nainte slugilorū noastre, ca să ne poată spune și noao. Cu aăasta mă închinū și lasū pă dumneata întru pază dumnezeiască.

Și noi de aicea nu avumū a cinsti pă dumneavoastră cu altū fără de cătū trimisămū dumneavoastră unū morunū, ci, păcumū se-aaū tămplatū, dumneavoastră ca de la unū mai micū fratele dumneavoastră să priimiți, și să poți cunoaște dumneata dragoste desăvărșitū.

Dech. 13 dni, lt. 7211 (=1702).

Alū dumatiale mai micū frate :
Diiculū Buicesculū¹.

Cinstitei și mai marī bune sorī, dumneaei lealei Stancăi, cu cinste și fericită sănătaate să să dea.

(Cluj.)

LIX.

† Mlstiū bjiū Io Costandinū voevodū и геднѣ, дават гедвми чю покклнѣю гедвми slugī domnii meale, anume —, ca să fie volnicū cu aăastă carte a domnii meale să meargă să apuce pă Scoreai Lațeo², ispravneculū jupănului Seichilū Adamū, care iaste la Vitănești ispravneculū, să dea unū copilū de țiganū, anume Ne-

¹ Alt fiu al Prödei, nepot de fiu al lui Diicul cel bătrân.

² In orig. greșit *Lacto*.

cula, feçorulü Guguluï țiganulü, care țiganü l-au fostü cumpăratü sluga domnii meale Sava căpt. de la Seichilü Mojășü, fratele lui Seichilü Adamü, cu banï gata tl. 25 și cu zapisü de la mâna lui Seichilü Mojășü, și l-au ținutü Sava căpt. cătäva vreme, iarü înü urmă s'au sculatü rudele țiganului de l-au furatü și-lü ținü la Vităneștî. Dreptü aceaia să fie volnecü sluga domnii meale ce scrie mai susü să-lü apuce pă Scoreaï Lațco să dea țiganulü fără voia lui. Iarü, nedändü țiganulü, să-lü aducă pă dănsulü aici, și de cătără nimeni opreaală să n'aibă. Că așa iaste porunca domnii meale. И не. с.а.а.м р.е.ч.е г.с.д.е.м.и. А.в. 8 д.н.и, 7221 (=1713).

Прочт. вт. логѣт.

(Monogramă. Pecete.)

(Cluj.)

LX.

† Cinstite, iubite și alü nostru bunü frate, dumneata nepoate-Adame, cu sănătate ne închinămü dumitale.

Iubite, serisoarea dumitale, încă la Vadu fiindu, o amu luatü, și, de a dumneavoastră sănătate înțelegändu, ni-amu bucuratu. Alalte ce mi-ai scrisu dumneata, amu înțelesu. İmu scrii dumneata ca să scriü dumitale aü letineaste aü unğureaste, că rumănește nu poți înțeleghe dumneata, ca să-mi dai răspunsulu. Ci de ačasta, frate, nu ștu cumü va fi poveastea, că dumneata imi scrii că nu poți înțeleghe rumăneaste, iarü soeruluï dumitale i-ai spusu toate căte amu serisu dumitale și dela dumnealui amu luatü răspunsu. Poate fi că dumneata cerci judecată să avemu între noi. Ci, de vreme ce poltești dumneata judecată, nice noi nu fugimü de leage și de judecată, măcarü că dumneata vei avea judecătörii de aicea pe toți priiatini; ci, de vomü cunoaste direptate de aicea, bine va fi, iarü, de unde nu, ne vomu duce la Beciü, la luminatulü înpăratu, de ne va aleage dereptate. Că, dupre cumü aü fostu maica dumitale, lealea Stanca, nepoată Diiculuï spătariuluï Buicesculü, așa iaste și jupăneasa mea, Dumitrana, nepoată de feçoru Diiculuï spătariulü Buicesculü¹. Și, cumü îți place dumitale de stăpănești înü Țara Rumănească pre jumătate denü toate ale Diiculuï

¹ Dumitrana eră ficea Papei fil lui Diicu.

spătariulū, așa mi să pare că va fi cu dereptate a stăpăni pre jumătate și noi căte să voru afla aicea înū Țara Ungurească ale Diiculuī spătariuluī Buicesculū. Ci poate că-ți pare dumitale răū căci ni ai datu dumneata o fărămă de sălaşu la satu la Vadu; zăū și dumitale iți va părea răū, iarū și noi cu dăstulă voe rea săntemu, că puținteaale vitișoare ce aveinu acolea, înū toate zilile ne le închiidu săteaniī de acolea, zicāndu că iaste moșiaa loru. Ci, de vream ce ai dumneata păreare rea căci șădemu acolea, vomu mergea la Sibii, la Măriaa Sa ghiinārariulu, de vomu ceare unū satu, de ne va da, și ne vomū odihni și noi și vitișoarele noastre, măcarū că odihna noastră o amu făcutu mai totu aiei la Brașovu.

De ačasta, și fiī dumneata sănătosu.

Maī 28 dni, lt. 7225 (=1717).

Alū dumitaale bunū frate
Ventilă căpt.¹

(Cluj).

LXI.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Noī doī boiarī careī mai josū vomū iscāli, care amū fostū rānduiți dinū porunca chesariceștiī Administrațiī cu carte și cu Mihaī Melinescu, portariulū județuluī, ca să aleagemū jumătate de hotarū dinū moșiaa Groșșanilorū. sudū Romonați, partea sfintei mănăstiriī Dintr'unū lemnu“, de către moșneni, își fac datoria. Moșnenii vānduseră o parte lui Diicu Buicescul cu 191 ughi. „Și aū scosu și unū zapisū alū jupāneasăi Dumitrancē. nepoata Diiculuī spatariuluī Buicesculū, căriaa i s'aū intāmplatu de i s'aū îngropatū oasele la sfānta mănăstire De unū lemnu, înū care zapisū seriia că aū datu ačastā jumătate de hotarū danie la sfānta mănăstire.“

20 Iunie 7233 (=1725).

Neculaī Rant<ea> comisū. Ionū logofātū Podbāniceanulū.

(Arhiva Ungariei din Budapesta.)

¹ E Ventilă Bueșanul. Vezi Hurmuzaki, VI. pp. 193, 199. Și la 1718 erā in Ardeal, iscālind: „Ventilă Bueșanulū bivū Velū Căpt.“ (*ibid.*, p. 237). O rudă a sa erā logofātul Constantin (*ibid.*, p. 243. n^o CLXVI). Ventilă aveā moșii in Oltenia (*ibid.*). In această familie fusese și pretendentul contra lui Brāncoveanu, Staico.

LXII.

După pretenzionul care a pretândăluită dumnealui grofulă Sechilă Adamă denă țara Ardealului, acumă la această vreme, cu trei trimiși ai săi, anume Ghidefoalvi Ianoșă, Cheblușă Ianoșă și Conți Iștfană, aici la Craiova, la noi, chesariceasca Administrație, pentru satele și moșiile dentr'astă rumânească țeară chesaricească, dencoace de Oltă, anume Urșaniă, Ulmetulă, Gropșaniă și Smărdeștefulă, care le are dela muma dumnealui, jupâneasa Stanca, fata răposatului dumnealui Prediă Buiceseulă, boiariulă de Țeara Rumânească, — pentru care sate și moși ceretându-se totă lucrulă pe amăruntulă, și denă scrisorile ce aă avută dumnealui grofulă Sechilă Adamă de la muma-sa jupâneasa Stanca, și denă mărturiile ce s'aă arătată, adecă întâi denă foaia de 'npărțeață ce s'aă împărțită jupâneasa Stanca cu unchiu-său Papa Buiceseulă la vremea Măriei Sale răposatului Șărbaniă Cantacuzino voevodă, în Țara Rumânească de ceaia parte de Oltă, la București, înă care foaie serie anume aceaste mai susă numite sate și moși, încă și alte sate și moși den Țeara Rumânească, de ceaia parte de Oltă, cumă că aă venită în partea dumneaei jupâneasei Stancăi mai susă numită (care foaie de împărțeață o amă văzută, și noi, întărită cu iscălitorile a mitropolitului țării de atunei chiră Theodosie și cu a dumnealoră răposatiloră Costandină Cantacuzino bivă velă stolnică, Costandină Brâncoveanulă, carile în urmă aă stătată și domnu Țării Rumânești, și Stepană pitariulă Băjeseulă, scrisă de la anulă 7191), a dooa și denă mărturiile care aă venită innaintea noastră de aă mărturisită boiari, anume Ilie Otetelișanulă, Preda Zătreanulă, Dumitrașco Pleșoianulă, Țura de la Tărnava și cățiva oamenă de la satulă Gropșaniă mai susă numită, cumă că știă cu adevărată că până la vremea răzmeriții acestă mai susă numită grofă aă stăpănită aceaste sate și moși mai susă numite, — pentru aceaia s'aă văzută cumă că are dreptate dumnealui grofulă ca să stăpânească aceaste sate și moși, ca ună neamă și sânge ce iaste de spre muma ală Buicesțiloră, și mai vărtosă nefiindă nimenă altulă denă neamulă Buicesțiloră, aici în țeară, ca să pretândăluiască aă să arate ceva inpotriva acestui pretenzionă ală grofului mai tare, cumă că acela are mai multă dreptate ca să stăpânească aceaste sate și moși ce sântă mai susă numite, — dreptatea purecade și să întemciază denă doveadile și arătările cu temeială ce serie mai susă, ca să ție

și să stăpânească dumnealui grofulu de multe ori mai susu zisū aceste sate și moșii ce sântu mai susu numite, cu bună pace. Pentru aceeaia să și întăreaște cu această carte a noastră a Administrației. Iară, cându s'arū seula, aū denū cocoanele răposaiilorū dumnealorū Vintilă și a jupăneasii dumnealui Dumitranei Buiceascăi, aū altū cineva denū neamulū Buiceștilorū, împotrivă, cu alte pretenzionuri mai tari pentru aceste sate și moșii, atunci să aibă a căuta și a să îndrepta totū lucrulū de la judecata care să va cădea pe acea v<reamē>.

Denū Craiova, Iulie 4 dni, 1729.

J. Baron v. Czeika, General Major.

G<rigorie> Vlastò.

N. de Porta.

I. Băleanulū.

Șt. Prășcoveanulū.

(Pecetea Administrației.)

(Cluj.)

LXIII.

Cei de mai jos dau unū zapisū alū dumneaei jupăneaei Predeii și alū ginerelū dumneaei și alū nepotulū dumneaei și încă și zapisulū celū vechi alū părinților noștri și alte scrisori toate ce amū avutū în mână dumnealui (Ion Podbăniceanul), ca să stăpânească cu pace. Și, cândū amū făcutū acestū zapisū, aū fostū și alți boiari mărturie, cari mai josū să vorū iscăli. Și noi, pentru adevărata credință, amū iscălitū și amū pusū deagetele în locū de peceate, să să crează.

Iulie 14, 1729.

† Eū Preda, snū Apostolū Păsatū, otū Gropșani.

Eū Marica sora Predei.

Eū Enache feçorū Maricăi.

Eū popa Ionū otū Podbaniță i-amū iscălitū cu zisa lorū, neștiindū ei carte; la această<a> sântū și eū mart<urū>.

Zapisulū Predei lui Păsatū și alū surori-sa Maricăi, Gropșani.

(Cluj.)

LXIV.

„Denü porunca prea-cinstitei chesariceştii Administraţiei cu răspunsul de memoriială, aü venitü la mine Ionü log. Podbăniceanulü, ca să cerceteze şi să îndreptezi pentru partea Predei, feçorulü lui Apostolü Păsatü, şi a cumnatu-său, lui Ionü Veardeşü, de moşie de Groşşanü, sudü Rom<ö>naşü, cătä parte de moşie aü avutü şi înü ce parte aü ținutü, înü partea moşneanilorü aü înü partea boiarilorü Buiceştii, denü care săntü Unguriü, gineriü Buicesculü¹. Pentru care lucru eü dupe a mea persoană cu mare dreptate adeverezü că jumătate de hotarü l-aü ținutü şi l-aü stăpănitü moşneaniü denü Groşşanü, iarü denü ceaialaltă jumătate de hotarü doo părşii aü ținutü Unguriü, gineriü Buicesculü, şi noi, Buzăştii, amü ținutü o parte... Denü totü venitulü şi denü toată dijma, orice era, dooä părşii aü luatü Unguriü şi o parte amü luatü noi până acumü, înü anulü trecutü“ (când s'au răscumpărat cei de sus, de oare ce nu erä pentru Buzeştii de nevoie, „fiindü moşie de fraşii mulşii“).

Oct. 10 dni, 1730.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Costandinü Buz<esculü> vornicü“.

(Cluj.)

LXV.

Dumitale Ioane Podbăniceane, Stane Bădescule, numai cătü veşii lua porunca ačasta, să venişii aici cu documenturile ce veşii avea, ca să răspundeşii pentru moşiiia Groşşanü, care pretändăluaşte dum. grofu Sechelü Adamu, fiindü de faşă cu trimisulü dumnealui, să să cearce lucru. Aşijderea şi molitva ta, popo Negoişä de la Bălteani, împreună cu diiaconulü Tănasiie şi cu Stançulü şi Barbulü de la Copăceani, să venişii şi voi să răspundeşii pentru moşiiia Ulmetulü, pecumü şi tu, Vlăduşule Săpunü de la Polovragi, să vişii să răspunzi pentru moşiiia Urşanü. Fieştecarei cu doveadele ce vorü avea la aceale pricinü, să venişii împreună cu omulü mai susü numitulü

¹ Székely şi fiul său.

grof, să să cerceteaze lucru, că, neviind, să va trimite de vă voră aduce fără de voce.

Craiova, Mai 31 dn., 1732.

J. Bar. Dietrich, m. propria

G<rigorie> Vlastò.

J. W. D. Vogt.

I. Băleanulă.

St. Prășcoveanulă.

(Cluj.)

LXVI.

Din porunca chesaro-crăiasă<i> i</i> Administrației. Noi șase boeri care amu fostu luați de dumnealul Harșanie¹, ispravniculu Mării Sale grofolul Sechilu Adamu, și de popa Negoită și moșineni din Bălteni, sudu Vâlce, decă noi... ne amu strânsu cu toți de amu venitu aice la locul unde să cade, <ca să alegem> parte de moșie care o căuta Măriia Sa grofulu Sechelu Adamu în Bălteni, care acă moșie o căuta Măriia Sa grofulu, era a unoru rumăni, anume Mihăilă i Neagoe, care acești rumăni au fostu moșineni din Bălteni, și mai în trecuta vreme s'au fostu vândutu rumăni dumnealul Diiculul Buicesculu, însă cu moșie cu toțu, și, trecându cătăva vreme la mijlocu, s'au fostu răscumpăratu, dară parte de moșie le au fostu rămasă în Bălteni. Decă dumnealul Vintilă Buicesculu², după ce s'au făcutu pace și s'au luat aceste 5 chesaricești județe de la Turci cu putere presfințitulul nostru împăratu, numitulul mai sus dumnealul Vintilă Buicesculu au stăpănit cu pace acă parte de moșie a celor rumăni din Bălteni și după moarte dumnealul Vintilă Buicesculu au rămasă dum. Manta Cănpineanulă velu cumisariul episcopu, de au stăpănit cu pace, și după moarte dumnealul velu comisariul au stăpănit dumneei jupăneasa Dospina, a dumnealul velu comisariul, iară, după doi ani încoace, neavându cine stăpăni acele moși a celui neamu, s'au fostu sculatu popa Negoită și cu moșineni din Bălteni de au stăpănit acă parte de moșie, până cându au venitu Măriia Sa domnulu Iojica aice în țară, ca să-și caute toate moșiile i rumăni

¹ Harsányi. Un Ioan Nagy de Harsány (din Hărșani, în Bihor) a stat pe lângă Gheorghe Ștefan în exil și pe lângă Ghica-vodă. Vezi Iorga, *Acte și fragmente*, I, pp. 285-291; Papiu, *Trezaur de monumente istorice*, III, p. 81.

² Așa-și zice, — se pare — după soție, Bucșanu.

i alte ce arū fi rămasū în urma Buiceseului, aū aflatu și parte acelu rumăni care să numeseu mai susū . . . Amu datu lege să jure 6 oameni până unde aū stăpănitu dumnealu Vintilă Buicescui ; și, mergându oamenii să jure la biserică, darū moșine(n)i n'aū îngăduitu să jure, și aū spusū adevărulu, cumū că acelu Mihăilă și Neagoe aū avutu parte de moșie înū Bălteni, însă stă(n)-j(i)nī 300. Decī noi ne amu sculatu cu toți, și împreună cu moșineni și cu alței oamini și preuți, de amu mersu de spre răsăritu la hotarulu loculu, de amu trasū acei stănjini 300, care eră parte acelu rumăni, și amu lipit-o cu hotarulu Ulmetulu alătore, — care acelu Ulmetu iaste tootu alū Mării Sale grofulu Sechilu Adamu; și s'aū pusū semne, după cumu iaste obiceiulu țării. Decī și noi i-amu datu această carte Mării Sale grofulu, să aibă a ține și a stăpăni aca parte de moșie dinū Bălteni cu bună pace, că așa aū ajunsu dreptate și judecata.

S'aū scrisu înū Bălteni.

Iunie 20 dni, 1732.

Orozū Gabor, căpitanū.

Ionū Rante căpitanulū.

Milco Băiașulū. Iordache Perișianulū.

Matei Dobriceanulū. Fotea Preotescu.

(Cluj.)

LXVII.

† Noi, plăiași dinū dealulū Smărdăștețulu, cariī mai josū ne vomū iscăli, dămū această încredințată mărturie a nostră la mână dum. Ștefanū Turoții, prefectușulū alū domnulu grofū Sechelū Adamū coconilorū Mării Sale, precumū să știe că, viindū dumnealu aiē ispravnicū la moșia Mării Sale Smărdăștețulu, iarū moșneaniū dinū Prisaca s'aū sculatū cu pricină pentru seamnele moșii Prisăcii și Smărdăștețulu. Decī, fiindū eū ispravnicū, acumū, dinū porunca Mării Sale, precumū scrie mai susū, amū chematū pre toți plăiași, oameni cei dă ispravă și bătrăni, și i-amū întreatū pe toți câte unulū câte unulū, ca să spue cu frica luī Dumnezeū și cu sufletele lorū pă unde aū a(u)zitū ș'aū pomenitū hotarulū moșii Smărdăștețulu; și eī fără de voe veghiată cu suflete(le) lorū aș'aū mărturisitū cumū că iaste hotarulū pă apa părăulu, pe mateă, ci dinū părău înū susū iaste moșia Prisăcii, iarū dinū matea părăulu dinū josū iaste moșia Smărdăștețulu, ș'aū stăpă-

nit-o boiarii cu bună pace până acum. Dreptu această amă dată și noi această¹ încredințată mărturie a noastră, întărindă eu iscăliturile mai josă, ca să să crează.

Sept. 17 dni, 7241 (=1732).

Nevăzându Antonii să să iscălească, amă iscălită eă popa Anghelū otă Craiova.

† Ghiorghe iuz<bașa>, mart<urū>. † Popa Ftanasie amă scrisū cu zisa moșului Antonie pe zisa lui.

† Grigorie Popesculū, mart<urū>. † Iane Gărăianu, mart<urū>.

† Stegariulū Alixandru otă Gărülești, martorū.

Vladulū Jurmarū. † Ionū Piele otă Gărlești, martorū.

† Nicola otă Gărlești, martorū.

† Dragomirū otă Gărlești, martorū.

† Nedelco, marturū. Ivanū armașu cinstitei și în<năl>țatei cămării, marturū.

Preda pār<călabū> otă Mischii, mart<urū>.

† Buda căușulū, mart<urū>, i sinū ego Stanū, mart<urū>.

Și pântru birăulū, care l-aū bătutū fechorū Dragulū, așa mărturisimū că, vindū vitele lorū inū via mea, iarū birăulū aū venitū să ia vitele, iarū Nicola și Vladulū i Mihaī aū alărgatū² și l-aū prinsū inū capulū vie<i> meale, și l-aū bătutū până lângă morte. Noi așa mărturisimū. Și aū zăcutū birăulū aicea o săptămână.

(Cluj.)

LXVIII.

Prea-cinstitulū dum. grofū Iojica.

Cu această plecată scrisoare înștiințezū pe dumneata pentru o parte de moșie de la Gropșani, care parte o amă cumpărat-o eă de la nește moșneani, care parte aū stăpănit-o acei moșneani înpreună cu partea dumneavoastră, însă dumneavoastră ași stăpănitū denū jumătate denū hotarulū Gropșanilorū doă părți și acei moșneani o parte, afară denū ceialaltă jumătate de hotarū care o ține ceialaltī moșneani; și, cândū aī venitū dumneata aicea, la Craiova, eă amă venitū la dumneata cu cărțile, și țe-amă spusū dumitale

¹) In orig. greșit acestu.

²) In orig. alrăgat.

că acea parte de moșie o amă cumpărată eă, și dumneata ai zisă că veți trimite cărțile aici, și să va îndrepta lucrul, și, de câte ori ai venit ispravnicii dumatiale aici, nici de cumă nu ai vrut să stea la judecată, fără de cătă astă primăvară m'amă judecată la prea-cinstita Administrație, unde ni să cade, cu ispravnicul dumatiale, și ai rămasă să-mi dea toată dijma ce iaste partea mea, și să-mi stăpănescu moșia. Care să știți dumniata că eă într'acelă chipă nu săntă odihnită, că acea parte de moșie o știu toți boiarii și înprejureanii cumă că ai fostă a acestoră moșneană. Pentru care eă iată că amă scosă estractură letinești dupe toate scrisorile pentru acea parte de moșie, ca să veți pricina acestui lucru cumă vine. Ci dumneata să trimiți omul dumatiale cu scrisorile dumatiale, și eă iară voi arăta scrisorile meale, împreună cu acealea, la prea-cinstita Administrație, și precumă să va găsi cu dreptate, așa să va hotără.

Craiova, Oct. 11 d., 1732.

Ală dum. plecată
Ionă Podbăniceanulă.

(Adresa ungurească.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

(Cluj.)

LXIX.

† Voao, omenilor de la Prisaca, care aveți pricină pentru moșăia Zmărdăștețului cu dumneală Ștefană Toroți¹, prefăctusulă dumneală grofulă Sechiilă Adamă, care voi, moșneani, ai zisă cumă că acelă plăi, înă care aveți vii, nu ține de Zmărdășteț, ei ține de hotarulă Prisăcii. Pentru care fiindă pricină ca acăsta la mijloculă vostră, s'au fostă făcută carte de la noi, chesari <ceasca> Administrație, la 4 boiari, adecă doi de spre partea voastră și alți doi de spre partea numitulă măi susă prefăctusulă, ca să meargă înă fața loculă, unde iaste pricina, să adeverează lucrul. Și, dupe ce s'au făcută acea carte, voi nici într'u <nă> chiipă nu ai căutată ca să vă luați, dăndă tacsă canțelariei, și să străngeți acei boiari ca să facă hotărăre, — ei iată că vă să porunceaste ca să veniți să vă luați cartea și să faceți hotărăre, că, neviindă, să știți că să va trimite călărășă de veți înplini toată cheltuială ce ai făcută

¹ Túróczy.

și dijma dupe acelu hotarū, dându-i-să și slobozanie de va stăpăni cu pace.

Craiova, Noe<mvrie> 27 dne, 1733.

Salhausen collo<nelus>.

G<rigorie> B.¹ Vlastò.

J. W. D. Vogt, m. propria.

Șt. Prășcoveanu ².

(Cluj.)

LXX.

1733, 5 Dechemvrie. Zapis al lui „Dumitrașco, fecăorulū Predē și nepotū lui Apostolū Păsatū dinū Gropșani³, dinū preună cu mătușă-mea Marica și cu vāru-mieū Enache fecăorulū Maricāi“, cari arată „dumnealū Ștefanū Turojiū, prefectușulū Mării Sale Laslo, Adamū, Iojiū, fii Mării Sale Sechilū Adamū“, pentru Gropșani, „dinū partea care să chiiamă boerească“. „Sculatu-s'au cu pără dumnealū Ștefanū Arșanii⁴, provizorulū Măriilorū Sale care mai susū numiți, asupra lui Ionū logofătulū Podbăničanulū... , zicându că nu i s'au căzutū a cumpāra, fiindū Mării Sa Sechilū Adamū vechi moșneanū într'acestū hotarū, și s'au fostū hotărātū dinnaintea prea-cinst<itei> Administrații ca să întoarcă bani mai susulū numitulū zisū Ionū Podbăničanulū... , ei dumnealū să țānea de moșie să stăpānească, dară hotărārea judecāții cinst<itei> Administrații, pecumū mai susū arată, nu l-au pututū îngādūi, ei noi ne-amū luatū toți bani gata și deplinū, florinți nemțāști doaoă sute și optū, denū māna dumnealū Ștefanū Turojii, pe stānj. cincē sute, și i-amū datū toți gata și deplinū inū māna lui Ionū logofătul Podbăničanulū. (Cedare definitivă.)

(Martori:) Ștefanū dascalū canțilistū, mart<urū>, m. propria.

(Cluj.)

¹ „Baron.“

² Pentru iscălituri v. Hurmuzaki, VI, pp. 524-525 și aiurea.

³ Vezi mai sus, n-rele LXIII-IV.

⁴ Harsányi. Vezi mai sus, nr. LXVI.

LXXI.

Diiculă spătariulă Buicesculă (*sic*)
 aũ avutũ doĩ feçorĩ

Unulũ Preda postealnegulũ.

Acesta aũ Iuatũ jupãneasã
 pe Ana Salamțoe¹ denũ Țara
 Ungureasã și aũ fãcutũ o fatã,
 pe Stanca Buiçasca.

Açasta s'aũ mãritatũ dupe
 Sechi<1> Laslo denũ Țara Un-
 gureasã și aũ fãcutũ pe

grofũ Sechilũ Adamũ.

Feçorĩi acestuia sãntũ astãzi

Sechilũ Laslo și Adamũ. Central University Library Cluj

Altulũ, Papa comisulũ.

Fata Papiĩ comisulũ.

Dumitrana, jupãneasã luĩ
 Vintilã.

Aneuța și Iinea, featele Du-
 mitrani .

Iinea s'aũ mãritatũ dupe
 Fãlcoianulũ, și are

doĩ copii.

† Ana Salamțoe dupe moarte Prediĩ postealnegulũ s'aũ fostũ
 mãritatũ a doara inũ țara Ardealulũ, dupe altũ bãrbatũ, baronũ
 Iozica Ștefanũ, și așa amũ avutũ judecatã; ce n'aũ pututũ scoate
 de Papa comisulũ și Stanca Buiçasca de la jupãneasã Ana Sa-
 lamțoe, aũ sã meargã dumnealũ Papa comisulũ, aũ sã trimițã
 ispravnegulũ dumnealũ inũ țara Ardealulũ, sã tragã leage, și ce
 arũ putea scoate sã inparșã iarũ inũ doã Sechi<1> Laslo cu Papa
 comisulũ.

† Aceste sãntũ care ceare dumnealũ Fãlcoianulũ: 15 pungi
 de banĩ, cã aũ luatũ Ana Salamțoe, apoi sã plãtimũ noi acumũ;
 pentru care s'aũ fostũ tocmitũ dumnealũ Papa și Sechi<1> Laslo sã
 tragã leage. Darũ nu sã cade sã çarã de la noi, ei sã meargã sã
 caute acolò, cumũ iaste inũ carte de judecatã, cã la noi nu iaste.

† Cumũ iaste carte, aratã și foișile alease de inparșealã;
 atunça toate s'aũ fostũ tocmite, și satele ce aũ cãzutũ pe partea
 jupãneasii Stancã, așa zice carte și la o parte și alta, precumũ aũ
 fostũ așãzatũ sã le fie moșie stãtãtoare și ohabnice inũ veci. Iarũ

¹ Szalãncy.

Vintilă, bărbatul Dumitranei, ginerile Papii comisulă, au fost venit în țara Ardealului și au cerut de la Sechilă Adamă să să împartă în două un sat de acol. Care n'au putut face Sechilă Adamă, pentru că moșiile ce au fost denceace, în Țara Rumânească, le-au stăpănit toate Vintilă, iar moșiile du peste Olt le-am stăpănit noi. Și, viind Vintilă aici în țară, au făcut cartă cu niște boiară ca să stăpânească el toate moșiile de aici, și cu cartă acesta ne-au stătit în potrivă noastră dumneală Fălcoianulă, ca să-și ia toate moșiile de la mâinile noastre. Pentru care avem cartă de la răposatulă Șarbană vodă și de la Sfinția Sa vlădica Theodosie și de la Costandină Cantacozină și de la Costandină Brâncoveanulă¹, ca să fie și coconiloră dumnealoră, a Stancăi Buiăscăi, moșăe stătătoare în vece. Și, eșându noi înainte dumnealoră boiariloră, așa ne-au judecată ca să nu ținem den moșiile de aici nimic, pentru aca jumătate de sat, care nu i s'au dat în Țara Ungurească. Pentru care mă rog să faci Măriia Ta milă, să ne faci dreptate, că pentru jumătate de sat să piardem 12 moși ale noastre date de la Măriia Sa Șarbană Vodă?! Ci Măriia Ta, ca ună domnu bun și milostiv, să cumpănești Măriia Ta dreptate, cumă zice *„iustiția distributivă, secundum proporționimă aritmetică etă ghiometrică“* (sic). De acesta mă rog Mării Tale să nu ne întorcem cu atăta mare rușine, că până acum am stăpănit de atătea ani, iar în zilele Mării Tale să fim fără moși, știu că mila Mării Tale nu ne va lăsa lipsiți de moștenirea noastră. Și ce va fi mila Mării Tale.

(Cluj.)

LXXII.

† Adecă noi, megiiășii de pe împrejurulă Veșelului, făcut-am scrisorea noastră la mână dumneală ispravniculă grofulă Sechilă Adamă ca să-și fie de mare credințe, precumă că știm cândă au hotărită dumneală căpitanulă Ventilă cu boiară de au luată o fune de moșie dină moșia Veșelului, de la vale, la plută, de să hotărească cu Șarbănești, și au stăpănită dumneală căpitanulă Ventilă cu pace până au murită dumneală. Iară, daca au murită căpitanulă

¹ V. nr. LXII.

Ventilă, acuma o stăpânește Tudorașco și cu Danču. De care lucru nu se cade să o stăpânească ei, ci să o stăpânească Măriia Sa grofulu, pecumă stăpânește și alte moșii care le stăpâniia căpitanu Ventilă. Pentru această amă dată scrisoarea noastră de mărturisanie la mâna dumnealui ispravnicului grofulu, și mărturii, iară pentru adevărata credințe, să voră iscăli mai josă anume, ca să să crează.

Ghen. 3 dn., 7243 (=1735).

Eă popa (?) Radu otă Urșani, mart<urū>,

† Eă Costandinu otă Urșani, mart<urū>.

† Eă Sinteia, mart<urū>

† Ventilă, mart<urū>.

(Cluj.)

LXXIII.

† „Samoilă Filūtote, ispravnicu Mării Sale grofulu Săchilă Adamă“, cere Administrației dreptate cu Prisăcenii, la „Mărădăștiță, adecă Vălcănești“. „Eă mie-amă căutată moșia de i-amă luotă venitulă duple cumă amă găsită otaru domnului mieu grofulu Săchilă Adamă până acuma de sântă 4 ană fără pricină, iară acuma să scolă Prisăcenii de zicu că nu mă voră îngădui.“ A mers cu patru boieri la fața locului „și le-amă zisă : veciniloră, arătați-vă cărțile, cu ce dreptate să luotă acestă dărapă de locă? Ei aă zisă că n'au nicăo carte, ci aă cerută la mine să li daă ocolnica ; ocolnica la mine nu iaste, ci iaste la domnulă mieu. Așa amă răspunsă, și le-amă zisă : fiiți, frațiloră, îngăduitori, că voi serie domnulă mieu și va veni ocolnica aiăca nai<n>tea culesului viiloră, de va fi la Măriia Sa. Iară Prisăcenii iară aă zisă : de nu va veni ocolnica până la culesulă viiloră, să li daă eu scrisoarea mea la mâna loră, că, neviindă ocolnica, să-și ia acelu dărapă de locă. Eă nu pocă să daă scrisoarea mea, fiindă o slugă, ci mă voi căuta, cumă amă găsită otarulă domnului mieu, așa mă răspundă. Iară dumnealoră aă adusă 45 omenă de aă zisă cu gura că știu otarulă¹ până unde iaste. Eă le-amă zisă să jura ; ei n'au putută jura, ci aă rămasă pricină.“

(Cluj.)

¹ După otarulă mai urmează în orig. cu gura loră.

LXXIV.

Voaă, moşneaniloră de la Priseaca, care aveţi pricină cu acestă jăluitoră Feltoti, ispravniculă grofulă Sechilă Adamă, pentru hotarulă moşii Smărdăştejiului, de vreme ce comisionulă care vi s'au dată de au cercetată, şi până acumă nu au adusă la noi înscrisă, să vedemă cumă iaste lucru, şi nici acumă acelă comisionă nu iaste aici, să lăsaţi pe ispravniculă acesta să ia dijma dină vii, pe unde au luată şi până acumă, şi să va pune la ună locă cu păstrare, de va sta, şi veţi rândui şi ună omă ală vostră să vază cu ochii cătă vină să va strănge. Iară după culesulă viiloră, dumneata, căpit<ane> de călăraşi, să aducă pe acei boiară care au făcută comisionulă de otărnicie înă prespe moşneani de Priseaca şi pe acestă jăluitoră is<pravnică> înaintea noastră, a chesari<ceştii> Administraţiei, ca să să cetească scrisorile ce s'au făcută după aflarea comisionulă, şi, atunci, la care parte va rămănea moşia aceea, cea parte va lua şi dijma.

Craiova, Sept. 28, 1735.

Salhausen coll<onelus>.

G<rigorie> B. Vlastò. St. Prăşcoveanulă.
(Cluj).

I. Acte făgărăşene privitoare la muntele Brătiia.

LXXV.

† Adecă eă, Mihaă Bratiia, ală meă adevărită zapisu la mână a dumneală Sechelă Ianăşă, poştmeaşteră, biriuatoriulă şi stăpănulă satulă Iaşă¹, dat-amă a noastră scrisore la mână a dumneală, ca să biriuiască cu bună putere dumneală muntele care să chemă Brătiia, cu toată părinca dumneală, că l-amă cinstiă dumneală pentru a noastră deraptă frăjie, care s'au legatu între noi, şi i l-amă cinstiă, să hie dumneală hărăzitu în aă 9, fără nečună alcă, că ilă me-a dată elă totă suma lu; să să ferescă de această a mea dereptă scrisore, şi să hie crezută la mână dumneală. Pisă mşa Iul. 20 dn., lt. 1673.

Eă Mihaă log<ofăt> Brătianulu.

(Cluj.)

¹ În țara Făgăraşului.

LXXVI.

† Adecă eū, Mihaī log<ofătul>, împreună cu fii-mieū Gheorghie, dinū saatū dinū Bratiia, seris-aamū zapisulū nostru la mână dumnealū Sechilū <I.>aslăū, poștea-meșterū denū Iași, ca să fie de bună credință, cumū să să știe că ne-aū datū dumnealū banī, tal. lei 60, iarū penūtru căc ne'ū datū dumnealū acești banī, noi i-amū datū dumnealū unū munte anume Brătila zălogū anī zece. Iarū după aceia, cândū vomū da noi banī, cariī seriū mai¹ susū, noi să ni să slobozescă muntele, penūtru că așa ne'mū tocmitū de a noastră bună voe : noi să ținemū bani, iarū dumnealū muntele penūtru dobānda banilorū. Și la această tomeală a noastră fost-aū mulți omenī banī cariī vorū iscāli mai josū. Penūtru credință, ne-amū pusū mai josū iscāliturile, ca să să crează. Și amū scrisū eū cu mână mea: aleamulū muntelū să fie dobānda banilorū.

Иис. Ап. 20 дни, лт. 7186 (=1678).

Mihaī log.

Azū Gheorghie iscalū.

Eū popū Ștefanū mărt<urie>. Eū Curca Berevoesculū, mărturie pre ce-ī scrisū mai susū. Și ieū deregătorulū domnii sale Bălocū Miclăușū², mărturie. Stanū Groșneală, Romanū Sāndia, Oprea celū mare, Bungetū, Aldea luī Bragușū, Radulū Brăniștearulū otū na Bungetū, Comanū Manulū, Stoice Romanū, Neagoiasa.

(Peceți.)

(Cluj.)

LXXVII.

† Noi dinū vermeghiia Belgradulū, inū Făgărașū lăcuimū, Patanehișū³ Criștovū, Racoșii Petră și Făgărașii Ghiurghiū, trei neamiși careī sântū aicea mai gosū, noi mărturiī, intr'acestū lucru dāmū știre tuturorū cărorā să cade pentru rāndulū alū cestūi cărți care să face inū cestū anū care inblā dela Domnulū Is. Hs. 1678, ms. Mai dzile 9, cândū amū fi venitū noi inū Făgărașū, la unuia

¹ Seris cuvântul de două ori.

² Balogh Miklós.

³ Patachi.

de noi care iaste elu¹ Racoșii Pătru, în casa lui, fiindu neamișu, atuncî au venit înaintea noastră de o parte Sechelü Lațlo, domnulü Eșeanilorü înu ținutulü Făgărașului, iară de altă parte, în Țara Rumănească, care lăcuește anume înu satü înu Brătia Mihaiü boiariulü: au pomenitü dumnealü înaintea noastră cumü înu hotarulü Țării Rumănești carele iaste anume muntele Brătıla, carele și până acumü l-au biruitü Eșeanii și părinții lorü, dându-și alcamulü, acelü munte acumü nu l-arü da pre alcamü, ce, avändü dumnealü lipsă de banü, au poltitü dumnealü de la șupănulü Sechelü Lațlo, domnulü Eșeanilorü, talere 60, adecă lei, carei dumnealü mi-i și deade, să fie muntele zălogü într'acesta chipü cumü și până acumü l-au ținutü Eșeanii și părinți lorü, cu alcamü, înu pace, anume domnealü nu va să-lü lase la mână streină acelü munte, ce-ı dă acei 60 de lei să fie muntele zălogü; și șupănulü Mihaiü au luoatü acei banü pentru căce l-au curățitü Eșeanii. Acumü șupănulü Mihaiü Brat<ian>ulü să leagă pre acelü lucru cumü nece dumnealü, nice rămășița lui de la șupănulü Sechelü Lațlo și de la rămășițele lui nu l-arü scoate înu 15 anü, și, după aceeaia, după 15 anü, deac'arü vrea să-lü scoață dumnealü, au rămășița lui, să nu-lü poată streina de la Eșeani, ce să-lü biruiască, cumü l-au biruitü și până acumü, cu alcamü, așea și de-atuncî înainte să dea căte unü foale de brănză², să nu-ı silească mai pre multü. Cumü adecă acestü lucru s'au isprăvitü înaintea noastră, cumü au datü mână dintr'amândoao părțile și să legară pre cestü lucru, și noi mărturiile întărimü cu serisoarea și cu pecețile și cu sufletele noastre, carei săntemü scriși mai susü; seriemü cumü seriemü mai susü, înu ce casă și ce anü și înu ce dzi, într'acei 15 anü alcamulü muntelü Brătilei să-lü ia șupănulü Sechelü Lațlo, până va da banü pre munte.

Pantanchișü Cristofü. Racoșii Pătru. Făgărașii Ghiurghiü.
Seris-amü eü, protopopü Radulü otü Iașü.

(Peceti.)

(Cluj.)

LXXVIII.

† Adecă eü, Mihaï log<ofătul>, și cu frate-mieü Marco și cu fii-mieü Gheorghie, dinü satü di<n> Bratie, dinü Tara Muntenească,

¹ In orig.: iaste rel.

² Cf. mai jos n° LXXVIII, p. 295.

seriemă și mărturisimă cu acesta ală nostru zapisă, ca să fie de bună mărturie la mâna dumnealui Săchilă <I.> aslău poșt<a> meșteră, domnulă Eșaniloră denă țanutulă Făgărașului i procie, pentru ca să să știe că ne-auă făcută dumnealui bine de ne-auă dată bană lei 60, și, penătru căci ne-auă dată dumnealui acești bană, noi i-amă pusă ună munte zălogă, care să chemă Brătilla, înă ai 15, și, cătă vomă ținea noi bană, iară dumnealui să ție muntele fără alcamă, și noi bană fără de dobândă. Și, cândă ară veni vreamă la zi să să dea bană, iară ne-amă tocmită totă să-lă ție domnealui, și cu săteniă, precumă l-auă ținută și mai denainte vreamă, cu alcamă: să dea pre ană ună folă¹ de brănză, precumă auă dată și mai denainte. Dereptă aceia, alți striini să nu fie volnici a mergere acolo într'acelă munte, ce să fie dumnealoră, că dumnealoră auă curățită muntele și auă făcută sălaşă. Dereptă aceae și noi amă făcută această scrisoare la mâna dumnealoră, să fie de credință. Și iară cene s'ară scula denă omenăi noștri cu niscare bană ca să scoță muntele de la dumnealoră, să nu fie slobodă mai nainte până ce va veni zio cândă s'auă legată. Această seriemă. Penătru credința ne-amă pusă pecețile și iscăliturile mai josă, ca să să crează.

Иис. мн. Mai 4 dni, vel. 7186/1678.

Ază Mihai log<ofătă>. Ază Marco. Gheorghie log<ofătă>. Nistoră post<elnică>, măr<turie>.

Oprea Scărțea, măr<turie>. Miclăușă Spașnului, măr<turie>. Ază Chiuca, mărturie. E și elă ne-auă dată bană cu mâna lui, în casa mea, în Bratie.

Eă, Toderă. Stoica, sluga dumnealui, măr<turie>.

Eă, Brătilla, măr<turie>.

(Cluj.)

K. Alte legături teritoriale ardelenă cu Țara Românească.

LXXIX.

† Mlstieiu hjiu Io Costandină voevodă и господарь земли владьенской, дават гвдмн сию повѣленіе гвдмн priiatenului domniă meale dumisale Telechi Pală, ca să fie volnică cu această carte a

¹ De unde dajdea cu numele folărit.

domnii mele de să aibă a ținearea pre moșiia — oameni streini denū Țara Ungurească, Ungureanī rumānī de aī dūnisale, însă liude 30, care să fie de treaba și ajutoriulū dūnisale; iarū de cătră domnia mea vorū fi acești oameni inū pace și ertați de birū de țară, de haraci, de velū samă și de sama a doao și a treia, de cai de olacū și de alte dăjdi și orânduiale căte vorū eși de la visteriia domnii mele preste anū, inū țara domnii mele: de nice unele ničunū valū și nice o băntuială să n'aibă; pentru că, fiindū ei oameni striinī, Ungureanī dinū Țara Ungurească, rumānī aī dūnisale, și ca să-ī poată fi de treaba și ajutoriulū dūnisale, domnia mea m'amū milostivitū de i-amū ertatū de accaste de toate căte scriū maī susū, să aibă pace. Dereptū ačaia darū poruncescu domnia mea și voao, tuturorū slugilorū domnii mele, oricare cu ce slujbă și orânduială veți umbla intr'acea parte de locū, voi încă toți să aveți a vă feri de casele și bucatele acestorū oameni străinī, nime dă nimicū să nu-ī băntuiți, că, oricariī le vorū face vre unū valū peste cartea domnii mele, unī ca accia bine să știe că rea scārbă și certare vorū petreace <de la> domnia mea. Și intr'altū chipū nu va fi. Că așa iaste porunca domnii mele. И каааи реч. гедесии.

Noem. 25 d., lt. 7217 (=1708)¹.

(Monogramă.)

Io Costandinū Voevodū.

Прочт. кт. лугт.

(Cluj.)

LXXX.

5 Maiū 7258 (1750). Grigore Vodă Ghica, pentru munții din Argeș: Voinișăscul, Bucegii, Dobrunul, Oteagul, Sticatul, Furnica, Balintele, Haneșul, Groapele, Șteaja, Gonțea, Sărăcinul, Balul.

(Bibl. Acad. Rom., fotografii.)

¹ Acest membru al familiei lui Mihail Teleky, cunoscutul mare demnitar ardelean, nu e cunoscut altfel. Nu știm nici moșiia din Țara Românească la care se referă actul.

LXXXI.

5 Septemvrie 1759.

Sătenii, între cari un Dobrotă din Mălaia, „oamenii dupe Lotru, pentru 13 munți dupe apa Lotrului, care munți fiindu coprinși de Sasi Sibiului de 200 și mai multu de ani, înu zilele Mării Sale răposatului Mihaiu vodă Racoviță, dumnealui stolnicul Sandulū¹, cu ajutoru de către domnie și cu a dumisale cheltuială mergându, au doveditu acei 13 munți ai țării noastre pe apa Lotrului și, scoțându-și de suptu stăpânire streină, pentru trei munți, anume Voineșăsculū i Buceciulū i Dobrunulū, s'au fostu așăzatu dumnealui stolniculū cu sătenii otū Voineasa și Mălaia, ca, dupe ce să vorū scoate, să stăpânească în doao, iarū ceilalți zece munți să-și stăpânească numai dum. stolniculū singurū . . . , la leat 7252 (1743-4)“. Apoi, supt Grigore Ghica, sătenii și „cu toți plăiașii otū Loviște, sudū Argeșu“ îi vreau pentru ei. Domnul „așa au găsitu Măriia Sa cu cale, cumū că acei munți trebuie să rămăe pe seama domniei, fiindū pământū alū țării, și domnia să-și dea cui va vrea, pentru că lucru ca acesta, stându pământū alū țării coprinu cu stăpânire streină, și nimeni înū 200 de ani nu i-au mai doveditu, rămănu a fi domnești, și așa Măriia Sa i-au dărunitū dum. stolniculū Sandulū cu hrisovū, pentru că s'au arătatū cu dorință de patriia sa, — neștiindu-și înū seamă nici așăzământulū acelorū trei munți, arătându că n'au avutu dumnealui voe a să așăza pentru acei trei munți, și așa au datū Măriia Sa și hrisovulū Mării Sale la leatū 7258 (1750)² asupra aceștei pricinī“. La 1754 „Lotreniū“ vin la divan: se restabilește învoiala, restituindu-se proporția din cheltuială. Sandu, întreat, spune „că de acea judecată ține, numai rumăniū nu s'au ținutu . . . , ce s'au obrăznicitu“, luând venitul întreg. Dar îi iartă.

Marturi: boerii divanului, cu mitropolitul Neofit în frunte³.

(Bibl. Acad. Rom., fotografii.)

¹ Bucșănescu. Pentru el v. *Studii și documente*, V, p. 494-495 și urm.

² V. n-rul precedent.

³ După condica mănăstirii Pantelimon, am dat alt rezumat în *Studii și documente*, V, pp. 494-495, nr. 64.

LXXXII.

Mărturisaniia Barbului Grumezea, ce știe de mărturiseaște pentru scrisorile munților Sărăcinul i altorū munți otū sudū Gorjū, ce le-aū arătatū Dunitru diiaconū i Cos<tan>d<inū>, moșneni de la Urșani, sudū Gorjū, la divanū, cumū arată. Avt. 17 dni, 1768.

8 anī sântū de cāndū, aflāndu-să Barbulū înū Sibii, iată aū venitū Vacnărū¹ Sasulū de la Sibii cu nește Ungurenī de acolō la judecată, să să judece Ungurenii cu Sasulū pentru munții denū sudū Gorjū, ce să stăpānea de acelu satū înū pământulū Țării Rumānești, care munți acumū să stăpānescū de schitul Breslăvești, zicāndū Sasulū cumū că elū îi are acei munți cumpārați de la Bengești mai dennainte. Iarū Ungurenii zicea cumū că și ei îi are cumpārați de la moșneni orī iarășū dela Bengești, arătāndū Sasulū 2 zapise ale Bengeștilorū și a unora denū moșneni; însă: unū zapisū de zloți 600 și altulū de zloți 400, cu care își vānduse ei munții. Și avea Sasulū și multe hrisoave și alte scrisorī, care citindu-le logofātulū celū rumānescū alū Sibiiulū², și neputāndū priceape bine ceale ce scriia în zapise și în hrisoave, l-aū fostū chematū pe Barbulū Grumezea de i-aū datū aceale scrisorī și le-aū cetitū; darū hrisoavele, ale cărorā domni aū fostū, nu poate ținea minte, fără de cātū, aici în divanū întâmplāndu-să și Grumezea, cāndū s'aū cetitū hrisoavele ce le-aū arătatū numiții moșneni, pe locū ș'aū adusū aminte că le-aū vāzutū și le-aū cetitū în Sibii. Ačasta aū mărturisitū cu gura luī, fiindū și alți oameni de credință față; care pentru încredințarea aū iscălitū, atātū Barbulū Grumezea, cātū și alți care s'aū întâmplatū cāndū aū mărturisitū mărturie. Avt. 17 dn., 1768.

Barbu Grumeza adeverezū.

Radu logt. mart<urū>. Rad. logt. mărturie.

† Vasilie logt. inart<urū>.

Și amū scrisū cu zisa Barbului Grumezea.

Ștefanū Lămotesculū logt. za divanū, înū divanū.

(Bibl. Acad. Rom., fotografii.)

¹ Wagner.

² Vezi *Istoria Romānilor din Ardeal și Ungaria*. I, p. 287.

L. Acte relative la istoria Bisericii românești în Ardeal.

LXXXIII.

VI<ă>d<i>ca Stefanu otu Belgradu și a toată țara Ardealului facemū de știre și dămū bl<a>g<o>s<lo>venie cui să cade a ști pentru giupănulū Rațu Adamū, pentru că aū venitū dumnilui de aū spusū cumū că le iaste besearica forte departe de casă, într'unū dealū, și acumū iaste și vreamē tare de iarnă și grealū geroasā, ce nu potū merge, că sântū slabī și bătrāni, — facū de știre și bl<a>g<o>s<lo>venie m<o>l<i>tvei tale, popū Măireanū, și popū Pavelū, pre carele va polti dumnilui, să mergeși să-ī faceși slujba la casa dumneaalui, însă vecernia și itrosulū, iarū la zile mari și leturghia, să fie la besearică. De ācasta facemū de știre. Să fiți sănătoși, aminū.

Пис. Dech. 2, 1648.

Stefanū arhiepisc<o>pū¹.

Pecete cu legenda: † сѣю печатѣ... БѢЛГРАДЪ, зрѣг (7113=1605).

(Cluj; ediție și în Iorga, *Studii și documente*, IV, p. 28, nr. xxxvii, după o copie; acolo iscălitura.)

LXXXIV.

Celū de susū cu mărire, de mare cuvīnță, cu multă sănătate îndelungu a einsti pre Măriia Ta și intru Hristosū bunū credinčosū и крѣи краснѣлю и застѣпникѣ și spre răsăritulū soarelui cu radze de bună creștinătate fără de măsură strălucitoare bunū creștinū și pre Hristosū iubitorū domnu și mai mare craiū Apafi Miai, intru toată țara Ardealului și și alte țări multe și laturī domnu și crai, singurū biruitorū, dela Dumnedzāū să te bucurī, einstite Măriia Ta, intru mulți aī și 'ntru bune dzile cu bu<nă> pace și sănătate.

Alta, pentru einstită poronca Mării Tale carea aū vinitū într'ācastā parte de locū spre noi de la credinčosī ispravnicī

¹ Pentru acest Adam Raț, din Teiuș, fiul domniței Zamfira, fiică a domniței Stana și a lui Ivan logofătul, și al lui Petru Răcz, v. Iorga, *Femeile în viața neamului nostru, chipuri, datine, fapte, mărturii*, Vălenii-de-Munte 1911, p. 56 și urm., iar, asupra întregii familii, Iorga, *Istoria Românilor din Ardeal și Ungaria*, I, p. 281 și aiurea.

Mării Tale, înțeles-amă de toate că-au fostu poronca Mării Tale și pentru ce. Pentru acea foarte amă socotitū de-ăcasta treabă, cu toți părinții dină preună, toate svintele mănăstiri căte să află într'ăcastă parte de locū, și amă aflatū pre acestū părinte dintru frații noștri, socotindū că va fi destoinicū și învățatū întru toată leagea creștinească, și întru toate ce simtū învățăturile svintei besareci învățatū. Pentr'aceă și noi, avândū atăta lipsă pentru acesta frate, nu ne-amă fi înduratū într'altū chipū, ce numai, vădzândū noi einstită poronca Mării Tale, și toți cariī să află priiatini Mării Tale, întru nemică n'amă socotitū lipsa noastră, că-amă cădzutū împreună cu toate mănăstirile și amă rugatū pre acestū frate, anume popa Daniilū. Pentru acia și Svinția Sa, vădzândū poronca Mării Tale și a noastră smerenie, n'au avutū ce face, numai că-au plecatū și Svinția Sa întru totū precumū au fostū einstită poronca Mării Tale și smereniia noastră, și iată l-amă înstreinatū de țară. Decī de-acmū numai precumū va fi darulū luī Dumnedzăū și mila Mării Tale, precumū șerbii Mării Tale, și spre acestū părinte. Milostivulū Dumnedzăū să cruțe pre Măriia Dumitale întru einstitū scaunulū Mării Tale întru multū aī, lui Х<рист>ε aminū. Noem. 10 dnū, leatū 7170 (=1661).

Peceți: † сѣя печать єсть стѣнѣ мѠнастырѣ Кашни. † печатѣ стѣнѣ м[Ѡнастыр] добромнр<а>, рожденѣ, 1606.

Ermonahū Sofronie egumenū iscalū.

Ermonahū Theodosie egumenū iscalū.

† Robii și rugătorii Mării Tale, călugării de la svânta mănăstire de la Dobrămera¹ și de la svânta mănăstire de la Cașinū, Mării Tale ne rugămū².

(Arhiva Ungariei din Budapesta.)

¹ Pare a fi mănăstirea Mira de mai târziu, refăcută de Constantin Cantemir; Iorga, *Inscripții din bisericile României*, I, pp. 23-24.

² Acest act, pe care nu-l aveam la îndemână când am scris volumul I din „Istoria Românilor din Ardeal și Ungaria” (cf. p. 254), arată ca întemeiată îndoiala noastră de acolo privitoare la succesiunea în 1653 a lui Daniil. El e ales numai la 10 Noembre 1661 de egumenii moldoveni din Cașin și Mira. Vine în locul lui Sava Brancovici, pe care deci de la început nu l-a voit nici Apáffy (cf. *ibid.*, p. 262). Dar Daniil poate fi tot „Panonianul”, tipograful, trecut în Moldova, după ce presa munteană nu mai funcționa, în vremi tulburi. În April 1662 se restrângea autoritatea lui Daniil asupra țerii Oltului (*ibid.* pp. 262-263; v. aici, numărul următor).

LXXXV.

Noi, Mihaï Apafi, din mila lui Dumnezeu prinț Ardealului, părților Țării Ungurești domn și grof Săcuilor iprocî, credincoșilor noștri tuturora și în de osebiți a fieștece stare, supunere, rânduială de mărimă, cinste, deregătorie, vrednicie, stăpânire și oameni de frunte, așăzați și lăcuitoři în Ținutul nostru cari vor vidē acestea scrisori a noastre, viiață și mila noastră iproc. Fiind noi povățuiți despre viiața, învățatura b(1)ândeăților, vrednicie Sfinției Sale Daniil episcop, pe acelaș dară Daniil episcop după cea mai cu plecăcune a oarecărora domni sfeatnicî, anume credincoșului nostru einst. Ioan Betlen de Chiș-Bun și canțellarius, scaunului secuesc Udvarheî căpitan mai mare și varmeghii Cetăți-de-Baltă fișpan, rugăminte, l-am așăzat episcop de obște bisearicilor rumânești în țara noastră Ardeal, preste apa Oltului, din partea stăpânirea Sfinții Sale Sava Brancovicî episcopului mai cu mult stăpânitorî în țara ačasta a noastră Ardeal. Însă așa ca, precum însuș cuvântul lui Dumnezeu după Sfânta Scriptură să-l vestească norodului rumânesc cu cuvântul, așa se poruncască păstorilor lui supuș, aceia se urmeaze. Afară de ačasta, după obiceiul celor mai dinnainte episcopî rumânești, temeul legii să-l pue la cale bună, datoriile de scrisori, încredințate episcopilor rumânești, în toate ponturile drept și cuvios, datori să fie a le împlini, adecă ca domnia sa episcopul în stăpânirea ačasta a sa mai pe ușor și cu folos se margă înnainte. Și vă punem înnainte și vă poruncim tare ca, oricându sus numitul Daniil episcopu, saū, cu numele lui, omul saū, pe voi de față va pofti, aceluiăș Daniil episcopului și omului saū într'ačasta stăpânire episcopască a sa, se fiți cu toată așutorința spre învățatura cuvântului lui Dumnezeu și spre îndreptarea Bisearicilor, și toate ce ar fi dregătorie sa a face, se nu înpotriviți, și persoanele lor de toată stricăciunea să le feriți și să le acoperiți și după stările înprejur la vreamă de lipse să le povățuiți la locuri de scuteală. Așă se faceți, vă îndatoriți. Iar neîmplinitorilor toate aci scrise pentru mai buna păzire se vor poftori. S'aū dat din cetatea noastră, locul Micolă, la doaozăci Aprilie, anul Domnului o mie șase sute șasezăci și doi.

Mihael Apafi, m. propria.

(Bibl. Acad. Rom., acte necatalogate; traducere din secolul al XVIII-lea; originalul latin în Bunea, *Vechile episcopii românești*, Blaj 1904, p. 113, nota 2).

LXXXVI.

Sava Brancovič, mlstiiu bjiu mitropolitu belgradschii i vad-schi, maramurășschii « КСАВ БРАНЦОВИЧЪ МІТРОПОЛИТЪ БЕЛГРАДСКІИ І ВАДСКІИ МАРМАРУШСКІИ » 1704.

Pavelu, marele apostolu alu luı Is. Hs., porunceaste sa sa dea carte de marturie preotiloru, de la aceia ce-i hirotonescu. Decı si eu, fiindu intru aceia dregatorie randuitu, venit-au la noi acestu preotu anume Paștiulu cu smerenie, fiindu marturisiru de omeni bunı credincoși, așijderea și de duhovniculu luı, cumu iaste vreadnicu de rânduiala sv(ă)ntă ca aceasta. Dreptu aceia și noi, văzându smereniia luı, și marturie de la omeni bunı, l-amu preoțitu pr rându, ctefu, ipodiiaconu, diiaconu și preotu, cumu s'arū zice desăvărșitu spre toată rânduiala preoției. Decı ți sa cade și ție, fătulu mieu celu sufletescu, sa te nevoești sa știu toate tainele svintei Besareci, cumu au poruncitu Dumnezău și au rânduitu și au tocmitu svinții părinți. Și iară sa te nevoești foarte tare ca sa propoveduești svântă evanghelie chiaru și luminosu creștiniloru și sa povestești scriptura svântă oameniloru inu limba intru carea grăescu, ca sa înțeleagă totu creștinulu, și mare și micu, cuvântulu luı Dumnezău. Și, cându vei fi chematu la ospățu, sau in vorba oameniloru, portulu și cuvintele tale sa fie spre învățatură creștiniloru, sa nu cumva sa vie shizmă sau sminteală prenu tine intru creștinı. Și sa te ții de ceale cuvinte cumu scrie St. Pa(ve)lu apostolu cătră Titu, gl. 1, cz. 8, 9, zač. 300: de te vei ținea de aceasta tocmeală, pre tine vei spăsi și pre cei ce te voru asculta; Timoth., 1 carte, gl. 4, cz. 16, zač. 285.

Ист. мста Март. 12 дни в лт. 1677.

Sava Brancoveanulu iscalu¹.

Pecete cu cei trei arhangheli și legenda: Sava Brancovič mtp. (?) Arh. Bl. (restul rău reproduș).

(Arh. Ungariei din Budapeșta.)

LXXXVII.

1701, Oct(omvrie) 19.

Noi, Vlădica Athanasie, inpreună cu ă(institutu) pateru Boroni² theologulu ă(institutulu) soboru, inpreună cu ă(institutulu) notarū

¹ Pentru situația lui Sava în acest moment față de calvinismul oficial, v. Iorga, *Istoria Românilor din Ardeal și Ungaria*, I, p. 268.

² Baranyi.

Ghiorghel¹ și cu alți einștiți protopopi și preoți, fiindu soborū mare în mitropolia Belgradului, facemū în știrea tuturorū cui să cuvine a ști, pentru că, venindū înaintea noastră omulū dumisale jup. Lazarū Ferențū, împreună cu popa Ionū denū Erchedū², și aduseră vâlătașale de-amândoao părțile, părășū dinū susū o<m>ulū d. jup. Lazarū Ferențū pără pre popa Onea după vâlătașurile ce s'aū adusū și s'aū cetitū, după care vâlătașurī noi cu sufletele noastre așa amū aflatū și amū judecatū.

Deliberatomū.

Pentru că nu s'aū părătū acole la soborū micū în furmă, amū rânduitū și amū trimisū pre ă<institulū> protopopū — dinū Silvașū și pre ă<institulū> protopopū Costinū den Șeeuțū, ca să meargă acolo în eparfia celoī protopopū Ștefanū, în satū în Erchedū, și după vâlătașū ce aū să aibă leage cu d. jup. Laz<arū> Fer<ențū> popa Onea, și, precumū va afla soborulū leagea, de să vorū putea așaza și înpăca, bine va fi iarū să nu să vorū odihni pre aceaia, să scrie leagea în <inch>isū și, pecetluind-o, să o aducă înaintea soborului mare aič în Belgradū, și i să va face leage.

Vlădica Athanasie.

(Pecete ovală cu legenda: acastă pecete mitropolia Belgradului, 1642)³.

(Cluj.)

LXXXVIII.

Utrumo.

Știți să cie⁴ luatū boi popei sătenie, să cie datū Nemțilorū? Și știți să cie purtatū cuminecătura penū satū omeni iști? Popa n'aū mersū să cumenece omenie? Știți să cie murritū omeni necumenecați și nebotezați?

Mșta Fvru. 27 amū vâlătuitū înū Archiudū, înū casa lui Vasilie, sătenii pe<n>tru popa One.

Petre Milașanulū aū datū cu sufletulū⁵ că cumenecătură o

¹ Dăianul. Cf. o. c., p. 314 și urm.

² Românește: Archid, în Sălăgiu. Vezi și nr. următor.

³ Lectura anului e nesigură.

⁴ Fie.

⁵ In orig. *sufetulū*.

purtatū penū satū cāte doo săptămāni omenie, de s'au¹ cume-
necatū ei; dară boi i au luatū Nemți, ca cei puternici.

Alū 2. Vlasă Simionū, omū 45 de ai, a <s>pusū ca și cela-
latū dintăi.

Alū 3. Oltanū Vasilie au spusū cu sufletulū lui că popa
One au fāgādunitū elū cu gura lui doi boi Nemțului, și o slugă a
lui oprise popa One, și acela elū au datū 10 zloți.

Alū 4. Suč Ionū, omū de 50 de ai, au datū cu sufletulū lui . . .
e boi, i-a luatū Nemți boi, și elū au chematū pe <po>pa One înū
trei ră<n>durī, și elū nu au venitū să cumeneci o fātă, și'ū muritū
necumenecatā.

Alū 5. Dărțu Blaga, omū 40, au datū cu sufletulū lui că
elū au chematū pe po<pa> One să-i cume<ne>ce unū fečorū, și
elū nu arū <fi cu>menecatū (?).

Alū 6 omū, Chira, 40 de ai, au datū cu sufletu ca și cei
3 deînū susū.

Alū 7. Ionū, omū 26, au spusū cu sufletu lui că ei-au muritū
o fată necumenecatā.

Radu Marculū, omū 30 de ai, au <s>pusū că elū au fostū
giuratū, și boi popei a luatū Nemți, ca cei puternici.

8. Ștefanū Vasilie, ai 20, că'ū cămatū pe popa să-i cume-
nece o fātă, și nu a mersū, a muritū necumenecatā.

9. Ștefanū, elū a me<r>sū la popa să-i cumen<e>ce unū²
fečorū, și elū nu au me<r>sū. Ași spuse cu sufletu lui.

Înū vālatașū amū fostū eū, popa Toderū otū Milașū, maī
mică slugă alū milostifir <iī> vostre, și eū, popa Mire de la Comnodū³;
și ačasta încă scriū că trii a patru ome<nī> cu plāsū spunē⁴ cădū⁵
i-amū giuratū.

Cu cinste și cu blagoslovenie să să dē înū mână a lui nostru
maī mare protopopū⁶ Ionū Căliianulū.

Apostăluit-amū⁷ această carte eū, protopopū Ionū Călieanulū,
mes. Mart. 10, 1709.

(Cluj.)

¹ In orig. s'au ei.

² In orig. înū.

³ Comlod.

⁴ In orig. spenē.

⁵ Adecă: cândū.

⁶ In orig. protrup.

⁷ A pus apostilă pe dānsa.

LXXXIX.

† 1710, Mai 31.

Dinū poronca einstituluī protopopū Ionū dinū Căliianī iată c'amū vălătuitū înū Archiū ¹ satulū toema la svânta beserecă. Uilăcanū Toaderū, omū de 40 de aī, dede cu sufletulū că popa Onulū pentru pizma n'aū ținutū rândulū, ce și muere lui s'aū dusū într'alte sate de eū făcutū molitră. Uilăcanū Flore, omū de 30 de aī, spuse c'aū chematū pe popa Onulū să cumenece, și n'aū mersu, ce o aū cumenecatū elū și o aū îngropatū neprohoditā pe o fatā; și spuse c'a bătutu popa Onulū pe dascalū și e'ū slobodzitū singe. Oltianū Simionū, omū de 60 de aī, spuse c'aū chematū pe popa Onulū să cumenece, că'ū fostū toī betegī în casā, și n'aū mersu, aū dzisū că eū nu vi-su popā, comenecătura fī în satū, deč vā cumenecatī. Acești toī aū spusū că pe popa Dumitru l-a adusū satulū, și pe popa Onulū l-aū scosū satulū, nu popa Dumitru. Și spuse: casa popeascā o aū făcutū satulū cu popa Onulū, și e'ū aratū popa Onulū acestuī omū un pâmântū sāmānatū cu grāū, și l-aū suduitū innaintre besereciī pe Simionū, de n'arū fi vrutū dereptu bunulū satulū. Câmpanū Macavei, omū de 40 de aī, spuse c'aū dzisū popa Onulū că lui nu-ī poroncește Căliianulū, că elū are protopopū, darū de Căliianū nu bagā samā, că n'are trebā aice. Și aū dzisū că are dereptate de la fișcatorū în loculū domnuluī. Nimișū Precupū, omū de 60 de aī, spuse că pe popa Dumitru l-aū adusū satulū, ei toī cu voe lorū, n'aū venitū elū cu putere; casa ča popeascā o aū făcutū satulū, nu popa Onulū. Naculū Petre, omū de 56, spuse cu mare obidā că e'ū muritū unū fečorū și aū chematū pe popa Onulū să-lū grijascā cumu-ī lege, și n'aū mersu, ce l-aū <in>gropatū neprohoditū; și l-aū întreatū Nemții: estū popā este ce nu vine? Dacā nu vine, oi ci eū popā; și aū pusū nește izmene praporū Nemții, și aū fostū mergāndū urlāndu; și aū ținutū fečorulū în tinda besereciī 3 zile, și totū nu l-aū prohoditū; cumenecătura căte o lunā de zile n'aū fostū știindū popa, de ce o aū fostū purūtāndu oamenii și muerile, ei-aū fostū cumenecāndu. Sāmionū, omū de 60 de <a>ī, spuse c'aū chematū pe popa Onulū, și de 10 orī, să-ī cuminece o fatā, și n'aū mersu, ce aū muritū negrijitā. Sabāū Costanū <aū> spusū că e'ū făcutū muere unū pruncu, și aū fostū fârā de lege... ebghe (*sic*) săptāmānā. Flore Ionū, omū de 40 de aī, spuse

¹ Archid. Vezi nr. precedent.

că e'ū muritū muere; aū adusū dascalulū cumeneacătura dinū satū de o aū cumeneacă. Rusū Ionū, omū de 35 de aī, spuse 'c'aū bātutū popa Onulū pe dascalū, de l-a fostu acoperitu singele, și l-aū scosū elū de la popa. Chira Onu, omū de 30 de aī, spuse c'aū dzisū popa Onulū să-și grijascā satulū popā, că elū este harnicū de a trăi cieunde. Bucurū Gavrilū spuse ca și ceī maī susū. Vlase Simionū spuse, omū de 52 de aī, spuse și el ca și cee. Radu Marculū încă spuse că l-a chematū să-i cumecane<ce> o fātā, și n'aū merūsu, ce o aū cumeneacă om<ulū>. Bârzariū Pātru, omū de 58 de aī, încă spuse ca și ceelalți. Rusū Chira, omū de 45 de aī, spuse c'aū chematū pe popa să cuminece, c'aū fostū 3 prunci betegī, și n'aū mersu, ce i-aū cumeneacă omulū, și cumeneacătura o aū adusū dinū satū, nu de la popa. Belenū Ionū încă spuse ca și ceelalți. Pentru rāndulū casei ceī popeștū, satulū totū aū māturtisitū cā o aū fācutū satulū fiindū popa Onulū acole, aū āgutatū și elū cāte oarece. Milāșanū Pātru, omū de —, spuse cā, șādzindū elū la curte, c'aū fostū deregātorū, aū vādzutū pe popa Onulū merūgāndu cātrā casā (?), și o muere Dālmā Petresā, s'aū fācutū a... naoracāre (*sic*) înū susū, și aū mersu de s'aū tālnitū cu popa, apoi aū venitū popa pe un locū e...; și spuse cā, viindū popa de la unū sāborū, aū tālnitū o muere în finață, și o aū rugucitū, și aū spusū cāstā muere în satū de aū zisū c'aū fācutū cumū nu să cade. Pānte Ionesā încă spuse. Bātāșanū Petresā spuse ca și ce<lal>tā. Pentru popa Dumitru aū māturi<sitū> totū satulū cā l-aū adusū ei să le cie popā.

Noī, maī micī sāborulū, amū scrisū cumū aū datū <euvin>tele popa Costinū dinū Țaga și popa Gli<gore> denū Stupinī.

Adosu eū Gaborū 10 horgoșū și 100 potori, și maī de multu 40 de horgoși, hie 3 poturi. Și c'umū 17 horgoși și 2 poturi.

În māna einstitutulū protopopū Ionū Cāliianulū cu sānătate să să dec.

(Cluj.)

XC.

Preotul de la Tarcea, văzându această carte noastră, numai decât să dea iobașiță a juponului Alexi Orbanu la bărbatul său celu dreptu, și intr'altu chipu să nu fie.

Serisū înu Bălgradū, luna lui April. 8 zile, 1713.

Vlădica Athanasie.

(Pecete cu legenda : Aăasta iaste pecete mitropolie Belgradului, 1706.)

(Cluj.)

XCI.

An. Domnului 1713, înu luna lui Iunie 25 de zile.

Întâmplându-nea aici, înu Sibiu, venire innăinte noastră Alamoreni¹, și s'aū jăluitu pintru rendulu pop<i>i</i> Costandinu de acolo, cumu că să nu să nărăviască bine, cumu s'arū cade, cu ceia alțu preoți denū satū, nice cu seteni, și alte mai multe aū datū innăinte, de care amū socotitū și amū răspunsū acestū

BCU Cluj / *Deliberatomū:* Cluj

De vreme ce aū mai avutu odate innăinte noastră îndreptare, și molitfa ta (*sic*) nu s'aū așăzatū, ce aū începutu iarū de iznovă altă gălăvă, popa Costandinu să remue înu globă 24 de flor., și, de va mai începe de acumū năinte vorece sfadă, saū cu ceia alțu preoțu saū cu seteni și nu s'a nărevi cu toați cum s'arū cade, lipsisă-va de toatū de popie și nu va avē nice o parte cu ceia alțu preoți denū satū. Aăast'amū judecatū.

Serisū în Sibiu, cumu-ī mai sus.

Vlădica Athanasie².

(Aceeas pecete.)

(Cluj.)

XCII.

† Dat-amū carte noastră la mână a dămisale juponu Alexi Orbanu cumū, de vreme ce dămialu fiindu titoru a sfintei be-

¹ Din Alămor.

² El muri în acest an; Iorga, *Istoria Românilor din Ardeal și Ungaria*, I, p. 358.

searecii noastrei de la Harastoşu, slobodă să fie dumialui de unde va vrè a aduce pe preotul la aceia besearica, numai să fie bun, care să placă lui Dumnezeu, noo și oamenilor. Scrisu înu Bălgradu, luna lui April, 8 zile, 1713.

Vlădica Athanasie¹.

(Aceeș pecete.)

(Cluj.)

XCH.

Dat-amă această atestație a noastră la mâna acestor poporani ai noștri de aicea de la Varviți², iosagul d. grofoai Lazar Frenție, într'acesta chipu, cumu să-și fie ei legea precumu și până acumă au ținut: 4 posturi într'unu anu, 2 zile în săptămână, s<fintele> sărbătorii totu ca până acumă. Dinu nemică nime nu-î va zminti, numai și pizmașii să nu să facă, ce să umble la sf<ăn>ta bisearică, să-și cinsteas<că> preoții loru ce<î> pravoslavnicii ai bisarecii loru, căroră vlădiculu anume să-lu cunoscă pe Măriia Sa P. Pavelu Aaronu dinu Blajū.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Și să fie sănătoș. Nice să nu să teamă că-î voru face cătane nime³, că, de-arū vrea încă iobagi, nu primeaște Exelenția Sa d. ghenearișulū⁴. Și pentru serisoarea această de acumă, dacă nu ne credū, numai scriemū, că, de cumu i-așū scrie, văzū că nu voru să vie, ei acumă rămăe păn' într'altă rânduială.

Protopopu Nicolae Vinețeanulū.

(Cluj.)

¹ Și aceste două acte ajută a se vedeă starea de lucruri în ultimul an din păstoria lui Atanasie.

² Varviz, în Bilhor.

³ Pentru războiul cu Prusia.

⁴ Buccow.

Handwritten text in Cyrillic script, likely a historical document or treaty. The text is dense and includes various names and titles, such as "Hoc est..." and "Mortua...".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Handwritten signature or name at the bottom left of the page, possibly "Gheorghe Ștefan".

Mărturia lui Gheorghe Ștefan, voevodul Moldovei, către Gheorghe Racoți, principele Transilvaniei, Aprilie 1653.